

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

**Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1652-1663**

Liber XXXV. Octauum Decalogi Præceptum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80586](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80586)

LIBER XXXV.
OCTAVVM DECALOGI.
PRÆCEPTVM.

PRÆCEPTVM octauum Non falsum testimonium dices prohibet proximorum iniurias in iudicio, & extra iudicium aduersus proximum & dictis, & factis. In presenti geram sermonem de verborum iniuriis extra iudicium proximo illatis: unde de Detractione, ac contumelia; de honore ac dedecore, de infamia & bona fama, de iudicio temerario, suspitione, Mendacio, & susurratione nonnulla pacificus inuiam, plura pugnae expendam. Verum de peccatis, quæ in iudicio à Iudice, Tabellione, Teste, Reo, aliisque personis, ex quibus iudicium externum constituitur, committuntur, volum. 10. ubi de statu seculari sermo procedet, Deo auspice tractationem institutam.

SECTIO PRIMA.

De Præcepto Octauo receptiores absque lite Sententiæ.

CAPVT I.

De Fama, & Infamia: de Honore, ac Dedecore generatim.

Quatuor proximorum infamandi species.

PRIMÆ sunt aliquem infamandi species, quæ quidem ad quatuor præcipuas reducuntur, nempe ad Detractionem, contumeliam, iudicium temerarium, & Insurrectionem. Hi sunt quatuor præcipui infamandi modi. Præmittam, quid sit Fama & honor, ut innotescat, quanta in vnaquaque harum specierum malitia insit; apparent enim magis contraria ex contrariorum oppositione.

Famam igitur sic Theologi describunt: Est bona multorum estimatio de aliquo concepta circa eius vitam, & mores. E contrario Infamia est mala multorum estimatio de aliquo concepta circa eius vitam & mores. Constitunt formaliter

fama & infamia in iudicio & estimatione interea hominum bona vel mala circa aliquem, eiusque vitam, ac mores. Porro infamia non solum vitiis, & male factis publicè gestis, sed etiam frequenter per peccatum Detractionis contrahitur. Tolet. l. 5. c. 6. 3. Sorus l. 5. de inst. q. 5. a. 1. & alij communiter.

Iam vero Honor est restitucio quadam bonæ opinionis, & excellentiæ alterius verbis, vel signis externis facta. magis autem signis, quam verbis consistit. Verbis quidem, ut cum quis aliquem honorificè effert, vocitando eum prudentem, sapientem, nobilem, virtute præditum; signis vero, ut in genuculationibus, corporis submissione, inclinatione capitis, &c. cum enim homines volunt honorari testimonium excellentiæ suæ publicè cupiunt exhiberi. D. Tho. 2. 2. q. 103. a. 1. ad 2. & a. 2. ad 1. Caiet. ibi. Thomista, & alij communiter.

Dedecus autem est restitucio male opinionis, vel pessimæ estimationis alicuius hominis verbis, vel signis, & magis signis, quam verbis manifestata. Unde si quis virum fuste cadat animo dehonestandi illum, seu honorem auferendi, & similiter verbis iniuriis eodem animo offendant;

sendat, magis enim fiste, quam verbis dehonestat. Omnes sic.

CAPVT II.

De Mendacio.

5
Quia Mendacium.

MENDACIUM est falsa significatio vocis cum intentione fallendi. Vnde ad mendacium tria requiruntur. Primum, quod falsum profertur. Secundum, quod falsum esse credatur. Tertium, quod audiens fallatur, vel deceptio intentatur. Hinc mendacium formaliter, ac directe veritati opponitur, ac proinde falsum debet esse, vel re ipsa, vel saltem ex dicentis opinione; idem enim mendacium dicitur, quia contra mentem dicitur. Formale autem mendacii in hoc consistit, ut qui profert, putet falsum esse, quod asserit: nam qui asserit aliquid falsum, quod putat esse verum, non formaliter, sed materialiter mendacium profert. D. Thom. 2. 2. q. 110. artic. 11. Sayr. in Clauis libro 12. capite 2. numero 2. Filliuc. tract. 40. cap. 2. num. 33. Lessi. lib. 2. cap. 47. dub. 8. num. 33.

6
Mendacii diuisiones.

Dupliciter diuiditur. Primum secundum propriam rationem ipsius, seu per se, & sic diuide in mendacium, quod transcendit veritatem in maius: quod circa materiam determinatam pertinet ad *astutiam*; & in mendacium, quod deficit a veritate in minus, quod pertinet ad *ironiam*. Secundum si consideretur ex parte finis, ob quem committitur, diuiditur in *pernitiosum*, *officiosum*, & *iocosum*. Pernitiosum dicitur, quod nocumens alterius intentione profertur. Officiosum est, dum intenditur bonum utile alterius, vel alicuius damni fuga. Iocosum appellatur, quod causa voluptatis propriae, vel alienae dicitur. Nauar. sum. cap. 18. num. 3. Toler. de peccat. mortal. cap. 54. Filliuc. tract. 40. num. 34. Azor. part. 3. lib. 13. cap. 1. Syluest. verb. Mendacium, q. 1.

7
Omne mendacium est peccatum.

Omne mendacium est peccatum. Quia cum voces naturaliter sint signa intellectus, seu rerum prout intellectus sunt, innaturale est, aliquem voce significare, quod non habet in mente. Vnde ex genere suo aded malum est, ut nunquam sit licitum etiam ad vitandum scandalum, aut aliud quodunque malum, aut corporale, aut spirituale: imò nec ad saluanda hominis corporalem, aut spirituales vitam. Non est tamen mendacium, cum quis a philosophia, vel restrictione tacita utitur. Quia non intendit dicere falsum, neque contra mentem loqui; sed vel mentem suam aliter quam intelligit aliter exprimere: vel non totam exprimere, sed solum ex parte, altera orationis parte interius retenta. Lessi. lib. 2. cap. 47. dub. 6. num. 35. & 39. Bonacin. de mendac. quest. vni. puncto secundo, numero primo. Caiet. verb. Mendacium.

8
Officiosum & iocosum veniale est.

Porro mendacium officiosum, & iocosum absque iuramento prolatum ex actus naturae lethale non est, sed veniale tantum, graui scandalo excluso. Quia huiusmodi mendacium

nulla grauem affert iniuriam, & leuis materia censetur. Nauar. sum. cap. 18. num. 3. Lessi. lib. 2. cap. 47. dub. 6. num. 40. Sayr. in Clauis lib. 12. c. 2. num. 18.

Pernitiosum vero cum deliberatione prolatum ex genere suo lethale est, nisi ex materiae leuitate excusetur. Quia contrariatur Dei, vel proximi dilectioni. Hinc mentiri in re Fidei, scripturae, vel morum, pernitiosissimum sua ex natura est. Necnon est lethale in doctrinis naturalibus mentiri, si ad virtutis, vel viti praxim pertineant, quamvis omne scandalum, aut contemptus secludatur. Vnde Concionator sciens ex fugestu proferens falsa miracula, vel vitam Diuorum aliter quam sit effingens, vel enuncians falsas indulgentias, vel falsas exponens reliquias, grauius delinquit. Similiter hypocrita, qui vitae fingit Sanctitudinem, ut facilius seminet errores, vel ut sibi vberiores elemosinae erogentur, vel Beneficium, quo est indignus, assequatur: aut morbum, vel vulnera, vel pauperitatem simulat, ut sibi maiora subsidia praestentur, quam opus sit ad vitam commodè sustentandam, peccat lethaler ex pernitioso mendacio, posita materiae, seu damni grauitate. Nauar. sum. cap. 18. numer. 4. & 5. Caiet. 2. 2. q. 110. art. 4. Syluest. verb. Mendacium, quest. 4. Filliuc. tract. 40. num. 38. Azor. part. 3. lib. 13. cap. 1. q. 6.

Lethaliter non peccat, qui sine graui proximi damno mendacium profert, etiam si in iudicio, vel in Sacramento Confessionis profertur, modo non sit cum iuramento coniunctum: & si in Confessione fiat, non sit circa materiam necessariam, vel circa totam confessionis materiam. Nec qui habitu, sexum mentitur, ut si femina habitu virili, vel vir femineo utatur, modo grauis scandali non adfit periculum, vel ab aliqua speciali lege prohibeatur sub piaculo graui. Quia non est mendacium pernitiosum, sicut solummodo venialiter delinquit, qui larulis in Bacchanalibus secluso malo sine vitio. Azor. part. 3. lib. 13. cap. 4. q. 6. Syluest. verb. Fama, numero secundo. Tale. ibi. num. 4.

Haud rea est mendacii mulier, dum bonis mediis aliis licitis defectum virginitalis tegit. Quia cum non intentat alterum decipere, sed ius suum tueri, mentiri non dicitur: modo vir ob defectum non manifestatum graue dampnum patitur, (quod non facile video): aut si in contractu matrimonij, vel in sponsalibus expresserit, se contrahere cum ea nolle, nisi virgo sit. Quia tunc virum decipere dicitur, eique iniuriam irrogare. Sanch. de matrim. lib. 6. d. 27. num. 8. Nauar. cap. Inter verba, concl. 1. corol. 6. num. 60. Sotus in 4. dist. 29. q. 2. art. 3.

CAPVT III.

De Detractione.

DETRACTIO est aliena fama occulte & iniuste denigratio. Duo hinc ad detractionem requiruntur. Primum, ut aliquid dicatur, vel eo modo, ut alicuius fama

Sect. I. De Præcep. 8. Recept. Sentent. 359

12 Contumelia & astimatio; quam in animo alterius possidet, imminui possit. Secundum ut id fiat occulte (saltem iuxta dicentis intentionem). Vnde detractio specie à contumelia differt: per detractio nem enim proximus clam læditur, per contumeliam verò aperte & in præsentia offenditur, propterea detractio directe lædit famam, contumelia autem honorem. Minus autem peccatum est detractio, quam contumelia; quia minus bonum aufert. D. Tho. 2. 2. q. 73. art. 1. Sayr. in Clavi. lib. 11. cap. 3. num. 5. Bonac. de resit. d. 2. ques. 4. pun. 2. Filiuc. tract. 40. num. 87.

13 Octo detractio nis modos enumeramus, eiusdem quidem speciei. Quia in ratione læsionis famæ solummodo secundum magis & minus distinguuntur. Horum quatuor directe & quatuor indirecte sunt. Directe quidem primò, imponendo alteri crimen falsum scienter. Secundo cum quis peccatum alterius verbis, aut signis exarget. Tertio, reuelando crimen occultum quamvis verum. Quarto, honestum alterius factum in partem suam explicando. At indirecte sit Primo, negando recte facta, vel minuendo eadem facta aut dotes. Tertio, tacendo alterius bona eo loco, ac tempore, quo silentium illud pro tacita vituperatione accipiunt. Quarto, frigide laudando, si id in opprobrium laudati cedat. Reginal. lib. 24. num. 49. Syluest. v. Detractio, num. 1. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 2. num. 8. Molina tract. 4. d. 27. Sylui. 2. 2. q. 73. art. 1.

14 Alia est detractio formalis qua peccatum vel naturalis defectus alterius manifestatur infamandi intentione: alia materialis, qua aliquid natura sua diffamatum dicitur sine detrahendi intentione. Detractio formalis suo ex genere peccatum est lethale. Quia sua ex natura notabile proximo infama damnum infert. At ratione indeliberationis, vel leuitatis materiæ potest esse veniale. Lessi. l. 2. cap. 11. dub. 13. Syluest. v. Detractio, num. 2. Reginal. lib. 24. num. 71. Diana part. 5. tract. 5. resol. 69.

15 Materialis Detractio etiam est mortale, si id quod narratur, grauitur proximi famam lædat, quamvis id non intendatur, sed ex quadam loquacitate defectus alterius enarrentur. Quia implicitè, et si non expresse, læsio proximi intenditur. At si quod narratur parum lædat, veniale erit. Porro quando defectus veniales, attentata persone conditione, magni momenti censentur: ut si quis de viro graui diceret esse mendacem: mortale erit piaculum, præsertim si hoc in faciem per contumeliam ei obliueretur. Lessi. l. 2. c. 11. dub. 3. n. 12. Azor. tom. 3. l. 13. c. 7. q. 4. Sayr. in Clavi. l. 11. cap. 6. n. 2. Diana p. 5. tr. 5. resol. 69.

16 Equidem licet materia sufficiens ad mortalem detractio nem sit, famam proximi grauitèr lædi: si tamen ex huiusmodi narratione alterius fama notabiliter non lædatur, non erit sufficiens ad mortale materia. Quia dani paruas excusat. Ex c. si quis dicitur, militem esse puellæ decepto re, commississe duellum, habere concubinam: vel adolescentem esse prodigum, amoribus addictum: feminam rixari, sæcularè fregisse ieiuniu: vel si generalibus nominibus peccatorum mortaliu aliquis infametur, ut si dicatur, illum esse superbum, auarum, iracun-

dum, plerumque hæc proferre, lethale non erit, nisi ob personam, de qua proferuntur, dignitatem pro grauibz vitiis essent accipienda. Frequenter autem pro inclinationibus naturalibus accipiuntur, venialesque defectus denotant. Nauar. sum. cap. 18. num. 24. Lessi. l. 2. c. 11. dub. 2. num. 16. & 17. Syluest. v. Detractio, num. 2. Sayr. in Clavi. lib. 11. cap. 6. num. 3. Reginal. lib. 24. num. 76. Diana part. 5. tra. 5. resol. 69.

Regulariter loquendo de se peccatum mortale non est, alicuius naturales reuelare defectus: ut esse spurium, ex Iudæis, vel Mahometanis ortum, aut patri infami natum, imprudentem, ignarum, coelem, claudum, &c. si quis si notabile damnum inde non capiat. his verè labore: dummodo ex tali reuelatione notabile damnum non intendatur, aut illi sufficiens causa detur, vel infamiam non obiciatur, cum magnæ contristationis alterius periculo. Quando autem bonus, ac iustus mouet finis huiusmodi defectus reuelatorem, à mortali excusabitur, quamvis alter damnum inde patiat: verbi gratia quum ad informationem interrogatus veritatem aperit. Nauar. l. 2. de resit. cap. 4. num. 307. Reginal. lib. 24. num. 79. Sayr. in Clavi. lib. 11. cap. 6. nu. 4. Diana part. 5. tract. 5. resol. 69.

17 Qui de Religionis statu in cõmuni detrahit, ultra peccatū detractio nis lethale, hæresis etiā de statu Religionis in cõmuni detrahit. suspensio incurrat, quasi male de statu Regulari fecerit. Necnō lethale est totā aliquā Religionē vel Monasterium infamare dicendo: In tali Monasterio obseruatio regularis non est. Etia qui peccatū alicuius priuati de Religionē, aut Monasterio detegit personam nominando mortaliter delinquit. Quia infamia nō solū in delinquentem, sed etiam intotam Religionem affolet redundare. Sotus de iust. l. 4. q. 6. a. 3. Sayr. in Clavi. c. 11. c. 6. n. 20. Nauarra de resit. l. 2. num. 355.

18 Quis pressio personæ nomine, dicit. In tali oppido multi improbi adsunt, & vnus ex eis adulterium commisit: lethaliter nō peccat. Quia nullus in particulari infamatur, vnde nullus grauitèr læditur. Secus dixerim de illo, qui peccatum secretum Religiosi explicato Monasterio, vel Religione, quamvis persona taceatur: peccat enim mortaliter. Et ratio disparitatis est, quia personæ oppidi cuiusvis non tantam perfectionem, ac Religiosi profitentur. Petr. Nauar. de resit. l. 2. num. 358. Azor. part. 3. lib. 13. c. 7. Molina tom. 4. d. 27. Sayr. in Clavi. lib. 11. c. 6. num. 21.

19 Quando quis de vno vel altero crimine infamis est non erit mortale detegere illius alia crimina quæ sunt valde affinia, & ordinatiè cuncta grauiori crimini, quod publicum est. Quia non censetur noua infamia si verò crimina non sint ita connexa non solum est contra charitatem, sed etiam contra iustitiam illa referre, præsertim si sint alterius generis. Quia qui infamis est in vno genere vitij, non ideo amisit ius, quod habet in aliis virtutibus, ideoque non potest in aliis vitiis infamari. Reginal. lib. 24. num. 82. Nauarra de resit. l. 2. cap. 4. num. 326. Lessi. lib. 2. c. 11. dub. 14. Sylui. 2. 2. q. 62. art. 2.

20 Peccatum detractio nis non est, infamare hominem, qui fictis virtutibus per hypocrisis & falsas imposturas famam virtutum mortaliu

17
Nec est lethale reuelare defectus naturales alicuius si notabile damnum inde non capiat.

18
Lethale est de statu Religionis in cõmuni detractio.

19
Secus qui, pressio nominis personæ dicito in tali oppido possunt improbi.

20
Non est lethale, detegere alia crimina illius, quæ sunt valde affinia crimini de quo est infamia.

21
Nec infamia est eum qui

falsi virtuti-
bus famam
in populo ad-
eptum est gra-
ui damno
Reipublica.

moralium, vel intellectuum est in Republi-
ca adeptus, quando ipsi est noxius: ut si quis se
fingeret Medicum, aut Theologum eximium,
quem scio esse ignarum, aut falsum edocere.
Si vero per talem famam inique acquisita
nemini nocet, minime eum infamare licebit,
sicut nec ullum alium occultum peccatorem.
Valentia 2.2.d.5. qu. 17. punct. 2. dub. 3. Salo-
n. ibi. qu. 73. art. 2. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 10. Sorus
de inst. lib. 5. qu. 10. art. 2.

22
Nec referre
alij iniuriam
ab alio acce-
ptam solatij
accipit di.
gratia.

Qui iniuriam sibi ab altero illatam alteri
refert detrahendi iniectione, ad propriam vin-
dictam, mortaliter peccat. Quia est formalis
detrahitio. Si autem eam refert, ut consolatio-
nem, aut consilium ab amico recipiat, vel ut
dolorem mitiget, non peccat. Quia utitur suo
iure, & per accidens est, quod alterius piacu-
lum detegatur. Intellego tamen, modo non re-
ferat pluribus, quam opus est ad consilium,
vel solamen capiendum. Nauarra de re. et lib.
2. cap. 4. num. 146. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 12. Dia-
na part. 3. tract. 5. resol. 32. Moli. tom. 4. d. 27. n. 5.
Sayr. in Clau. lib. 11. cap. 3. num. 10.

23
Nec occulta
alterius pec-
cata alij re-
ferre absque
asseratione,
male graui-
tatem non sibi
causa.

Referre occulta peccata alterius absque as-
seratione, non est gravis detractionis pecca-
tum, modo referens non sitantæ autoritatis,
ut sit illi credendum, vel non augeat, & con-
firmet magis audita, aut non referat coram iis
qui, postea rem eandem sint aliis manifesta-
turi, sine eiusmodi restrictione. At si erimina-
line valde graui, & heresis, proditio, piazpo-
stera libido, & verosimile sit, ex narratione
auditoribus malam suspensionem narrati crimi-
nis suboritur, esset peccatum lethale cõ-
tra iustitiam. Quia talis suspitio est magnum
respectu honestæ personæ nocumentum. Sayr.
in Clau. lib. 11. cap. 3. num. 14. Azor. tom. 3. l. 13.
cap. 6. qu. 6. Nauarra. sum. cap. 18. num. 36. Reginald.
lib. 14. num. 77. Arag. 2.2. qu. 62. art. 1. dub. 6. Dia-
na part. 3. tract. 5. resol. 28. Sylui. 2.2. qu. 62.
art. 2. questio 16.

24
Non est con-
tra iustitiam
reuelare cri-
men alterius
publicum, eo
loco, ubi igno-
rantur.

Cum alterius crimen est publicum, illud re-
uelare in loco, ubi ignoratur, non est lethale
peccatum contra iustitiam. Quia ex publicitate
delinquens ius ad famam amisit, ideoque
iniuria non afficitur. Verum publicum esse
peccatum tripliciter accidere potest. Primum si
sit notorium iure per iudicam sententiam,
vel per confessionem in iudicio, vel per legiti-
mam testimonij depositionem. Secundò, si sit
notorium facto, id est, si in multorum præsen-
tia est perpetratum. Tertio, si sit famosum, cu-
ius notitia ex sufficientibus indicijis orta ad
multos peruenit, itavt maior pars oppidi, vel
pagochiæ, vel vicinæ, vel congregationis illud
norit. Bañes 2.2. quest. 73. art. 2. dub. 3. Lessi. lib.
2. cap. 11. dub. 13. Sa v. Infamare, num. 5. Nauarra.
sum. cap. 18. num. 26.

25
Potest vero
esse contra
iustitiam
gravis deli-
ctum.

Fieri autem potest, ut sit peccatum mortale
contra charitatem referre crimen publicum
alterius eo loco, quo fama non nisi post lon-
gum tempus esset peritura, & maximè si al-
ter erat, inibi bonæ famæ. Quia tunc proximo
in re magni momenti fit læsio, & qui deliquit
gravi merore afficitur. Bonacin. de restit. d. 2.
qu. 4. punct. 6. num. 2. Sayr. in Clau. lib. 11. cap. 6.
num. 25. & 26. Malder. 2.2. tractat. 7. capite 1.
dub. 6. Nauarra de restit. libro 2. capite 4. nume-
ro 288. An sit contra charitatem, sectio, 2.
patebit.

Detrahtoris auditor non minus mortaliter
delinquit quam ipse detractor, si causa sit de-
tractionis iuvando, incitando, interrogando,
laudando, approbando, &c. imò magis delin-
quit. Quia est alteri causa detrahendi; detra-
ctor enim solum est sui piaculi author, ille ve-
rò, & sui, & alterius; unde ad restitutionem te-
netur, nisi ipse detractor restituat. Idem dixe-
rim de illo, qui audiendo detractorem lætatur,
non tamen inducit, nec excitat continuandus.
At si delectatio capiatur ex detractoris
eloquentia, vel curiosa factorum proximorum
cognitione absque desiderio, ut alter detrahat:
lethale peccatum non erit. D. Thom. 2.2. qu. 73.
art. 4. Caiet. verb. Detrahtio. Molina tom. 4.
d. 34. Sylui. 2.2. d. 73. art. 4. concl. 1. Diana part.
3. tractat. 5. resol. 35. Reginald. lib. 24. num. 95.

Qui nec inducit, nec lætatur, tamen audies
non resistit detrahenti, cum possit, aliquando
lethaliter, aliquando venialiter delinquere, ali-
quando nullo crimine sine reus. Lethalis culpa
est, si infamia sit graui, & facile possit eam
impedire. Unde si Superior sit, qui ex officio
tenebatur infamiam proximis impedire, in de-
fectum inferiori detrahentis ad restitutionem
obligabitur. Veniale est piaculum, si detrahtio
sit levis; si est quidem de re graui, tamen est
solum apud vnum, vel duos, qui rem omnino
silentio inuolunt: si nimia verecundia, vel
animi pusillanimitate non audeat resistere. Nul-
lum peccatum erit detrahenti non resistere
ob bonum finem, nempe ex necessitate, vel
pietate, vel ex iusto timore, vel quia si quis
nullus ex resistentia expectatur, sed potius ti-
metur, quod detrahens ex ea deterior fieret.
Tolet. lib. 5. cap. 67. num. 23. & 5. Nauarra. sum.
cap. 18. num. 34. Filliuc. tractat. 40. cap. 4. quest.
14. Lessi. libro 2. capite 11. dubio quarto, num. 21.
Reginald. lib. 24. num. 95. Diana part. 3. tract. 5.
resol. 35.

Proprios defectus tam culpæ, quam naturæ
propalare, ex suo genere mortale non est, ne-
que contra iustitiam, neque contra sui chari-
tatem. Quia homo est dominus suæ famæ, si
cut suam opum, & illam imminuendo, aut
lædendo nulli facit iniuriam. Imò ad facere,
potest opus esse virtutis: sic Diui ad maiorem
sui demissionem suam in scriptis crimina exara-
runt. Molina tom. 4. d. 17. numer. 3. Bañes 2.2.
qu. 73. art. 2. d. 2. Sa v. Infamare, numer. 1. Na-
dar. sum. cap. 8. num. 27.

Potest tamen ex accidenti peccatum mor-
tale esse, se ipsum infamare, scilicet quando
exponens quis sua graui delicta, de illis glo-
riatur, & sibi complaceat. Vel quando infamat
se de atroci crimine nempe de heresi, de Sa-
cilegio, de proditio. Quia huiusmodi cri-
mina audientium exundant in scandalum. Vel
quando est persona publica, cuius fama est ad-
modum utilis saluticorum, quorum cura ei in-
cumbit. Vel quando talis infamatio propriæ
vitæ vergit in damnum: ut si aperiat viud pecca-
tum, ex quo sua, vel alterius damnatio ad
mortem, aut men bñi mutilatio sequatur. Vi-
quod quis se infamat sociorum graui incom-
modo: verbi gratia, si Religiosus crimen suum
detegat, ex quo Religioni notabilis hæret in-
famia. Vel quando crimen falsum de se pio-
fert, cum iuramento; omne enim perjurium
peccatum est lethale. Nauarra de restit. lib. 2.
cap. 4.

ESCOBAR
Theol. Moral.
Tom. III. IV.
E. IV.

Secl. I. De Præcep. 8. Recept. Sentent. 36 i.

c. 4. p. 2. dub. 1. m. 1. 6. Reginald. l. 24. nu. 89. Azor. tom. 3. l. 1. c. 6. q. 3. Lessi. l. 2. cap. 1. 1. dub. 6. Nauar. sum. cap. 19. m. 28. Sotus de iust. lib. 4. q. 2. art. 3.

Crimen falsum sibi imponere, ob quod capite sit plectendus, ad leuia tormenta vitanda, lethale crimen est. Quia quisque tenetur; vitam suam tueri etiam cum aliquo dolore, & incommodo, maxime quando non est mortem commertus. Non erit tamen lethale peccatum ob huiusmodi tormenta vitanda, occultum suum pandere crimen quamvis ob id mors sit infligenda, nisi forte per accidens ratione alienius magni damni inde secuti, ut est familiaris infamia, publicum scandalum. Imponere autem sibi grauius tormenta, etiam si mors inde sequatur, excludo periurio, mortale non est. Quia non tenetur homo cum tanto cruciatu vitam suam tueri. Imò non tenetur, id postea reuocare, quamvis periurio confirmatum, si prudenter timer, se rursum ad tormenta abripendum; sed potest sine mortali in eo persistere, ac mori, de periurio autem debet coram Deo poenitere. Attamen si Religioni, vel familiaris ex falsi criminis confessione grauis infamia sequeretur; prudenter expende, num tormenta infamiae, an infamia tormentis præponderent. Quia in pari causa potior est conditio innocentis. Sotus lib. 5. de iust. quæst. 10. art. 2. Nauarra de resit. lib. 2. cap. 4. part. 1. dub. 1. num. 134. Syluest. verb. Detractio, qu. 3. Sayr. in Clauis, lib. 11. cap. 3. num. 41. Nauar. sum. cap. 18. num. 29. Tolet. lib. 5. cap. 66. Diana part. 3. tr. 5. resol. 7. & alij.

Occultum peccatum, vel secretum alterius licet pandere ad vitanda grauius tormenta, si nullum aliud incommodum alteri quam infamiae impendat. Quia nulla est obligatio seruandi alterius famam cum tanto tuo incommodo. Et hoc verum, etiam si inde alter mortis periculum incurreret, modo illud secretum sine vi, & fraude, & extra confessionem acceptum fuerit. Scio aliquos excipere Doctores, nisi inde grauius timeantur incommoda, ut si esset Principis, Reipublicæ, aut exercitus secretum. Nauar. sum. cap. 18. nu. 54. Sotus de iust. lib. 5. qu. 10. art. 1. Reginald. lib. 24. nu. 91. Lessi. lib. 2. cap. 1. 1. dub. 8. Filliuc. tractat. 40. cap. 4.

Ut impedias damnum aliquod spirituale, licitum est, vel temporale, quod alicuius momenti sit, licitum est cuique alterius crimen aperire: v. gr. ad consulendum bono illius, cuius crimen dæregitur, vel alterius modo reuelatio criminis ad id sit necessaria. Quia dampnificator non habet ius retinendi famam cum damno alterius. Et aliquibus in casibus sapè fit, ut non solum liceat, sed etiam ad sit obligatio ex charitate, crimen alterius manifestare, nempe si graue damnum ex eo aliis imminet, & dānum, quod ex manifestatione sequitur, non sit tanti, ut eius ratio præ altero haberi queat. In dubio autem, num præponderet, inclinandum est in fauorem innocentis. Sayr. in Clauis, l. 1. c. 6. num. 18. Nauar. sum. c. 18. num. 31. Nauarra lib. 2. cap. 4. 2. dub. 1. num. 341. Sotus de iust. lib. 5. qu. 7. artic. 1.

Corruptio sicul. 1. Qui potest alicuius damnum impedire absque reuelatione criminis alterius, debet corruptione vti; ad illud impediendum; alius crimen reuelando, mortaliter delinquet contra iustitiam, ad restitutionemque obligatur. Escobar & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

Scio, defendi posse, solum peccare contra charitatem. Quia delinquens, eo ipso, quod crimen ipsius alteri nocet, videtur amisisse ius, ut suum crimen rectetur. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 9. num. 60. & Bonac. de resit. d. 2. qu. 4. punct. 8. num. 2.

Defunctorum occulta peccata haud reuelaret. Quia fama etiam post obitum possidet. Neque enim sufficit, quod ex infamia temporarium damnum illi non sentiant: verum enim damnum infamiae patiuntur interitum. At minus peccatum erit, mortuum, quam viuum infamare. Infamatio itaque mortuorum mortalis esse potest, etiam si in viuis eis propinquos infamia non recurrat: & ad restitutionem obligare, nisi constet, esse damnatos; quia non sunt amplius proximi nostri. Propterea haud exculam Historiographos qui valde infama mortuorum crimina non verentur scriptis exarare. Molina tom. 4. d. 28. Sotus de iust. lib. 5. quæstion. 10. artic. 2. Filliuc. tractat. 40. num. 109.

CAPVT IV.

De Secreti reuelatione.

SECRETVM, est res alicui clanculum manifestata, quæ in plurius notitiam nondum peruenit. Triplex secreti genus. Primum Sacramentalis confessionis, de quo Volum. 2. Secundum, quod manifestatum noceret animæ, corpori, famæ, honori, vel fortunis alterius, quod oportet custodiri, etiam si nulla promissio eius non reuelandi præcesserit. Tertium, quod expressè, vel tacitè celare promissimus. Layman. lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 2. cap. 5. num. 1. Nauar. sum. cap. 18. num. 52. Filliuc. tract. 40. num. 58.

Contra fidelitatem, ac iustitiam lethaler peccat, qui secretum expressè, aut tacita conuentione retinendi sibi commissum reuelat, cuius reuelatio in alterius detrimentum graue redundat. Quia fides iure naturali seruanda est, vnde non seruando fidem, contra ius nature delinquit. Reuelatio autem secreti cum leui alterius iniuria, vel damno, lethalis non est, etiam si promiseris te celaturum. Quia materia paruitas à lethali excusat, modo non sit confessionis secretum. Azor. tom. 3. libro 13. cap. 2. qu. 2. Nauar. sum. capite 1. numero 52. Sa. verb. Secretum, num. 1. Reginald. lib. 24. num. 106. Molina tom. 4. tract. 4. d. 4.

Secretum detegere vni, vel alteri, quos certo noueris celaturos, mortale non est. Non sic si reuelas in alio, vel in multis, vel in alio quos non noueris celaturos. Quia huiusmodi reuelatio non videtur in alterius graue incommodum redundare. Bonac. noueris celaturos. d. 2. quæstion. 2. punct. 2. numero 2. tuos. Azor. tom. 3. libro 13. capite 31. quæstion. 3. Filliuc. tractat. 40. numero 63. section. 2. sermo redibit.

Secreti reuelandi iustas exprimo causas. Prima, si cedat in Reipublicæ detrimentum. Secunda, si cedat in graue eius, qui commisit, nocumentum: v. gr. si qui impedimento adstrictus ab ineundo coniugio reddeari non potest, nisi canonicè denunciatur, licita erit secreti reuelatio. Hh denun

denunciatio ob Sacramenti reuerentiam, & ad peccatum uitandum. Tertia, si tu ipse in graue incidas discretimen, nisi commissum tibi arcanum reuelas; quia sicut alia debita, ita, & obligatio secreti cessat, quando sine maximo detrimento propriæ vitæ, aut famæ asseruari non potest. Porro si ex secreti reuelatione periclitetur vita eius, qui tibi commisit: ex silentio autem tuo grauissime tuus honor, fama, vel dinitia periclitentur: viri prudentis arbitrio omnibus spectatis circumstantiis perpendatur, num tantam obligationem retinendi in te volueris, aut debueris suscipere. Laym lib. 3, sect. 5, tract. 3, part. 2, cap. 5, num. 2. Lessi. l. 1, c. 1, d. 8. Molina tom. 4, tract. 4, d. 37, concl. 5. Azor. tom. 3, lib. 1, cap. 11, qu. 9.

38 *Reipublicæ, vel exercitus secretum, cuius etiam ob reuelationem in magnam cedit perniciem, etiam ob quævis tormenta, aut mortis periculum, reuelare non licet. Quia salus Reipublicæ tanquam bonum maius propriæ vitæ est anteponendum: quare ad hoc ipsum præstandum quis potest obligari.* Nauar. sum. cap. 18, num. 54. Bonac. de res. d. 2, q. 1, punct. vni. num. 8. Diana p. 6, tractat. 6, resolut. 60. Molina tom. 4, tract. 4, d. 37, num. 9.

39 *Qui secretum violat absque iusta causa cum alterius detrimento, ad restitutionem tenetur. Quia causa iniusta damni restituendi est obnoxia. Et hoc verum non solum quando secretum commissum fuit cum pacto expresse, nè manifestaretur: sed etiam quando fuit cum pacto tacito commissum. Profecto ille, cui conceditum est secretum, potest Iudici interroganti respondere cum iuramento, se nihil scire, addita restrictione, ut illi aperiat, vel æquiuocatione. Quia habet iustam causam ea vitendi, cum Iudex non possit ad secreti manifestationem cogere, quod ex naturali obligatione seruandum est.* Nauarra de res. lib. 2, cap. 4, num. 229. Bannes 2, 2, qu. 69, art. 2. Manu. part. 1, sum. cap. 79, num. 13.

40 *Qui aperit, legitque literas sigillo munitas, aut qui in locro secreto asseruabantur, lethali-ter peccat, si hoc ggerat prauitens, inde aliquod notabile damnum oriturum: aut si ille, qui literas clausas, mittit, vel asseruat, valde cupit, ea, quæ continentur in litteris occulta retine-ri. Quia in his casibus fieri potest, ut quamvis non adsit notabile detrimentum, nihilominus tanta fiat iniuria quæ ad lethale piaculum per-tingat. Qui verò legit sine grauis iniuriæ, aut notabilis damni periculo, sed ob curiosita-tem, causa sciendi noua, aut ridendi ob com-positiōis inelegantiam, non delinquit mortali-ter. Quia nulli grauem infert iniuriam.* Nauar. sum. cap. 18, num. 53. Sa verb. Littera. Molina tom. 4, tract. 4, d. 36, num. 2. Manu. sum. tom. 2, cap. 55, num. 2.

CAPVT V.

De Contumelia, & Derisione.

41 *Contumelia est iniuria, qua quis alteri honorem auferit dictis, factis, vel irrisoribus in-*

*presentia prolatis. Hæc dehonoriatio tribus mo- quætriplex-
dis fieri potest. Primò, cum quis profert verba contumelia,
iniuriola in presentia. Secundò literis, & li-
bello, itavt ad eius notitiam perueniat. Tertiò,
in absentia, cum ea tamen intentione, ut talia
verba in eius notitiam deueniant. Proprie ta-
men loquendo, contumelia consistit in verbis
iniuriolis in presentia eius, cuius honori offi-
cis, prolatis. Improprie, & secundariò potest
consistere in factis, quatenus significant inten-
tionem nostram de ledendo alterius honorem.* D. Thom. 2, 2, qu. 72, art. 1. Azor. part. 1, lib. 13, cap. 5. Nauar. sum. cap. 18, num. 10, 11, & 12. Lay-
man lib. 3, tract. 3, part. 2, cap. 6, numer. 2. Sayr. in
Clavi. lib. 12, cap. 4, num. 2.

Ex genere suo contumelia peccatum est le-
thale. Quia grauitè lædit proximi honorem,
qui est bonum melius diuitiis. Ratione tamen
paruitatis materiæ, & nocuenti, quod infert
potest esse veniale: v. gr. cum quis leue conui-
cium iactat leuiter lædendi honorem inten-
tione. Imò aliquandò nullum erit peccatum,
ut cum quis per locum, vel correctionem conui-
cium dicat, vel cum inuincibiliter ignorat
læsionem honoris secuturam. Reginald. lib. 24,
num. 100. Filliuc. tract. 40, num. 71. Bonac. de re-
sit. d. 1, qu. 5, punct. 1, num. 3.

Profecto contumelia materialis, scilicet, quæ
ad quis verba profert sine dehonoriandi inten-
tione, quamvis suo ex genere lethalis non sit,
aliquandò tamen ex accidenti erit mortalis, ter-
tialiter
aliquandò venialis tantum, aliquandò nullum
peccatum erit. Mortalis inquam, si ex ipsa pro-
latione verborum alter notabiliter in honore
lædatur, siue ex ignorantia crassa, siue ex inad-
uertendi negligentia culpabili id proueniat. Veni-
nalis erit propter cautelæ defectum, ut alio-
communitè fieri inter mulierculas, pueros, ac
homines infimæ sortis, qui solè se contume-
liis aspergere ex animi irati præiudicio. Rati-
o autem excusans eos à mortali est, quia illo-
rum verbis non solet fides adhiberi, nec gra-
uiter eorum læditur honor, deestque ut in plu-
rimum nocendi grauitè intentio. Si verò inten-
dant, aut sciant læsionem fore grauem, lethali-
ter proculdubio delinquent. Nullò peccatū erit,
verba contumeliosa proferre Prælatum, patrem,
maiorē natu, cum acrius inferioris solo animo
corripendi, adhibito moderamine, capunt.
Valent. 2, 2, d. 5, qu. 16, punct. 1, assert. 3. Filliuc.
tract. 40, cap. 3, qu. 4. Reginald. lib. 24, num. 101.
Molina tom. 4, tract. 4, d. 18, num. 3.

Omnes contumeliæ sūt eiusdē speciei. Quia
quævis in verbis diuersitas cernatur, conueniūt
tamē omnes in ratione formali, quæ est intē-
tio auferendi alterius honore sine iusta causa. cūsdem
Vnde colligo, satis esse in confessione dicere: speciei.
Toties proximū contumelia graui affeci, nec re-
quiritur, ut dicatur: Illū ebriū, adulterū, stultum
vocitauī. Aliquādo tamē contumeliæ grauitas
tantum augeri potest, ut eius expressio esset de
confessionis necessitate: ut si quis hereticus, aut
patriæ proditor appelleretur. Item si contumelia
parentibus inferatur, habet specialem malitiā
contrariam pietati parentibus debite. Sotus
l. 5, de iust. q. 9, a. 1. Sa verb. Contumelia. Caiet. 2, 2,
qu. 72, art. 1. Azor. part. 3, lib. 13, cap. 5, qu. 1. Mol-
ina tom. 4, tract. 4, d. 21, num. 6. Reginald. l. 24, num. 102.

Contumelia grauius peccatum est detractio-
ne ratione maioris voluntarij. Quia contu-
melia

Secl. I. De Precento 8. Recept. Sentent. 363

est grauius
peccatum
quoniam detra-
hit.

melius sit in praesentia, & laesus scienter, & in-
uitus iniuriam, quae sibi inferitur in praesentia
patitur: detractio vero cum in absentia fiat,
non sic proximum afficit. Bañes 2. 2. qu. 7. d. 2.
Azor. part. 3. lib. 13. cap. 6. qu. 3. Filliuc. tract. 40.
num. 64. 67. & 87.

46
Qui contu-
melia proxi-
mum percu-
tit, debet ei
satisfacere.
Plures inae-
quales satisfactio-
nis modus.

Qui iniuste alterius honorem contumeliis,
irrisione, &c. laesit, ad satisfactionem tenetur,
siue id fecerit publice coram aliis, siue priua-
tim coram illo solummodo. Quia veram iniu-
riam contra iustitiam commutariam gessit.
Varij adfunt honoris restituendi modi, ex quib-
us is solum necessarium eligendus erit, quo
prudens iudicio satisfactio honoris violato. Non-
nullos exhibeo. Potest restitui honor amica, &
honorifica salutatione, aut compellatione: &
hic fere sufficit Praelatis, & Superioribus erga
inferiores. Vel adhibendo ad mensam, dando
locum honorificum, propinando, &c. & hic
saepè sufficit inter eos, qui paris sunt conditio-
nis. Vel petendo veniam, quo modo inferiores
erga Superiores vt debent, & aequales inter
se, quando verò atrox iniuria, tum maior debet
exponi submissio: sed qui iniuriam intulit,
non tenetur eam ante Iudicis sententiam prae-
stare. Azor. part. 3. lib. 13. cap. 10. Bonac. de restit.
d. 2. qu. 5. punct. 2. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 27.
num. 140. Reginald. lib. 10. numer. 354. & 355.
Filliuc. tract. 32. cap. 9. qu. 11. Qui autem ali-
quem vera contumelia affecit, sed occulta, po-
test, & tenetur dicere, se fuisse mentitum, vt
laeso satisfaciatur. Quia se vera mentitus est, lo-
cutus namque fuit cum discrepantia à proprio
conceptu, in quo consistit mendacium: habet
enim conceptum, quod non poterat obici in
contumelia aliquid occultum, & nihilominus
obiecit: vnde locutus est cum discrepantia à
proprio sensu. Imò si ei fides non adhiberetur,
tenetur iurare, se fuisse mentitum, cum debeat
delere omnino iniuriam illatam, quam delere
non valet, nisi se mentitum esse credatur: vnde
cum verè possit dicere se mentitum, debet ad
fidem acquirendam iuramenti medium adhi-
bere, sit necessarium. Palqualig. in decis. mor.
decis. 43.

47
In tribus ca-
sibus priuata
persona tenetur
contumeli-
am repellere.

Melius quidem maximè in personis priuatis
verba contumeliosa pacato animo sustinere:
imò tenetur vnusquisque paratus esse ad iniu-
rias sustinendum, quando iuxta Dei legem
fuerit opus; aliquos tamen casus enuncio, in
quibus priuatae personae huiusmodi contumelias
tenentur repellere. Primus est, bonum eius,
qui contumeliam intulit: cum enim quis ani-
maduertit, ex eius resistentia reprimenda con-
uictum proferentis audaciam, ita vt in posterum
huiusmodi iniuriis proferendis non assuescat:
tunc illi debet leniter subtaxando respondere
Christi Domini percussu exemplo. Quid me ce-
dis Ioa. 18. Secundus est propter bonum alio-
rum tam praesentium, quam absentium, quo-
rum profectus per huiusmodi contumelias no-
bis illatas impeditur, si non responderemus.
Tertius est, quando quis verba contumeliosa
audit contra fidei, aut Religionis honorem;
tunc audiens proferentem talia verba acriter
reprehendere tenetur, etiam si scandalum infi-
delium sequatur. Alens. part. 1. qu. 128. memb. 4.
Sotus de iust. lib. 5. qu. 9. art. 1. Valent. tom. 3. d. 5.
qu. 16. punct. 1. Sancius in select. d. 46. num. 7.
Non sunt autem repellendae contumeliae ar-
Escol. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

morum percussione. Quia hoc esset se ipsum
vindicare. Neque imponendo contumeliam au-
thori falluntur. Quia mendacium nun-
quam non est intrinsecè malum. Quidem qui
iniuria afficitur poterit dicere contumelioso,
Mentiris. Quia non potest depelli iniuria, nisi
contumeliola verba, vt falsa reiciantur, &
ostendatur falso nobis contumeliam irrogari.
Si vera sit contumelia, & vt falsa à nobis non
depellitur, remanet, vt veraciter dicta. Et qui-
dem contumeliosus inurens alterius honori
maculam, mentitur, quia dicit animo iniusto
esse illam maculam in honore, quae non est: &
praesumitur loqui aliter, ac sentit; quia loquitur
contra communem sensum, cui in externo
se tenetur conformare: & idè dum non vult
conformare se, vult loqui aliter, ac cognoscit,
se loqui debere, in quo mendacium consistit.
Hurtado de Mendoza meus propinquus, ac
Magister 2. 1. tom. 2. d. 170. section. 14. §. 1. 1.
Palqual. decis. 440. citans Bañes Aragon.
2. 2. qu. 70. art. 1. concl. 3. Sa verb. Insamare. in 4.
Sayr in Clauis, lib. 12. cap. 4. num. 14.

Enim verò Derisio est actus, quo honor alte-
rius verbi, vel facti violatur cum intentione in-
fundendi confusionem, vel erubescientiam. Differt
à contumelia eo quod derisio fiat ioco, & ha-
beat pro fine proximi erubescientiam per si-
gnificationem inordinatam mali culpa, aut
poenae, vel defectus naturae: contumelia verò
seriè proferitur. Peccatum lethale est, quando
adeest intentio grauiter proximum confunden-
di. Vel quando grane peccatum manifestatur,
vt cum adulterium vxoris obicitur. Vel quan-
do derisus grauiter contristatur. Aliàs derisio
plerumque est veniale, vel ratione leuitatis
materiae, vel imperfectae deliberationis. Imò
aliquando excusari potest ab omni peccato de-
risio: verbi gratia, si fiat ad corrigendum pro-
ximum, vel honeste recreationis causa, & tunc
est actus virtutis entrapeliae, quae ad honestas
recreationes inclinatur; adhibenda tamen sem-
per est prudens moderatio, cum grauiter saepe
delinqui possit ratione grauis erubescientiae,
qua derisus afficitur. D. Thom. 2. 2. qu. 75.
Syluest. verb. Derisio. Nauar. sum. cap. 18. num.
13. 6. Caiet. verb. Derisio. Valent. 2. 2. d. 5. §. 18.
punct. 2. Azor. tom. 3. lib. 13. cap. 9. Sayr in Clauis,
lib. 12. cap. 5. num. 9.

Derisio, quae fit per contemptum personae,
tandem erit grauius lethale crimen, quanto
personae, quae irridetur, maior debetur reueren-
tia. Vnde primum locum improbitatis obtinet
Dei irrisio, quae specie non distinguitur à blas-
phemia. Secundum tenet irrisio patrum.
Valent. 2. 2. d. 5. §. 8. punct. 1. Caiet. verb. Derisio.
Sylui. 2. 2. qu. 75. art. 1. Syluest. verb. Derisio, in
mor. 2.

CAPVT VI.

De Surratatione.

SURRATIO est locutio ad seminandum
inter fratres discordiam, ac honestam surratio-
nem dissoluendam. Formalis est illa, quid, & quod
habetur

peccatum.
Criminus qui-
dem detra-
ctione & con-
tumelia.

quae si cum peccandi intentione, & honestam dissolendi amicitiam. Ex genere suo mortalis est. *Leuit. 19. Non eris criminator neque susurro in populo.* Quia tollit amicitiam, quae est maximum bonum. Unde est grauius peccatum detractione & contumelia. Quia bonum amicitiae praestat bono famae & honoris. *Nauar. sum. cap. 18. num. 13. Sayr. in Clau. lib. 12. cap. 5. num. 1. Salon. 2. 2. quae. 74. art. 1. Bonac. tom. 2. d. 2. q. 6. num. 1. Filliuc. tract. 40. cap. 5. num. 135. Trull. Decal. lib. 8. cap. 7. dub. 3. num. 1 & 2.*

52
Potest esse
veniale, tri-
plici ex capi-
tulo.

Potest esse veniale ex leuitate materiae, vel ex modo dicendi, ut si dicas iocose, aut ita, ut non credatur, aut laedat. Vel ex actus imperfectione, ut quando non laedit amicitiam, sed amicitiae excessum, nimiam scilicet familiaritatem, manente tamen quodam substantiam amicitiae eadem benevolentia. *Salon. 2. 2. q. 74. art. 1. & alij communiter.*

53
Susurratio
materialis
aliquando est
lethalis, & venialis ali-
quando.

Susurratio materialis ex genere suo lethalis non est sed aliquando lethalis, venialis aliquando. Materialis dicitur, quando malum profertur non eo fine, ut discordia disseminetur, sed ex loquacitate, vel affectu quodam susurrandi. Et quidem si tunc graue malum dicatur aduertenter, quod sit amicitiae dissolutio, erit mortale; si vero non dicatur graue malum, vel non sit aptum, graues generare discordias, erit tantum veniale. *Salon. 2. 2. quae. 74. art. 1. Trull. Decal. lib. 8. cap. 7. dub. 3. numer. 4. Filliuc. tract. 40. numer. 138.*

54
Potest esse
opus virtutis.

Si quis citra mendacium, aut infamationem aut peccati alicuius reuelationem, amicitiam pernitiosam dissoluat, non solum non peccat, imò actum charitatis exercet. Unde non erit peccatum amicitiam concubinatorum dissolvere, ad quem finem scilicet erit, vitia naturalia commemorare, vitia publica obiciere: verbi gratia, Concubina tua est deformis, ignobilis, publica meretrix, &c. *Sayr. in Clau. lib. 12. cap. 5. num. 4. Filliuc. tract. 40. num. 138.*

55
Est aliquando
cum de-
trahendo con-
iuncta.

Aliquando susurratio est cum detractione coniuncta: quo casu sunt duo peccata distincte confitenda cum obligatione famam restituendi, ut quando verbis detractoris, & infamatoris dissoluit honestam alicuius amicitiam. *Salon. 2. 2. quae. 74. art. 1. Bonac. tom. 2. d. 2. quae. 6. num. 2. & alij.*

56
Distinguitur
contumelia
& detractione.

Distinguitur susurratio à contumelia: quia haec fit in praesentia, in absentia illa. A detractione vero, quia quamvis una & altera in occulto fiant, finis tamen, ac ratio formalis susurrationis est honestae amicitiae dissolutio, detractionis vero, famae denigratio. Unde fit, ex susurratione oriri obligationem restituendi; quia est peccatum contra iustitiam: affert enim iniuste graue alteri malum, ideo susurro tenetur id ex iustitia rescire. *Bonac. tom. 2. d. 2. quae. 6. punct. 2. nu. 1. & 7. & alij.*

57
Non licet ob
proprium ex-
ultationem alie-
rius dissolvere
amicitiam.

Non licet ob propria utilitatem per susurrationem alium excludere ab alicuius amicitia, quam ipse ambir, mediis illicitis, id est fraude, dolo infamando proximum, seminandum odia, aut spoliando fratrem re aliqua in quam habet ius: esset enim graue contra iustitiam crimen. *Filliuc. tract. 40. numer. 139. Sorus libr. 5. de iust. quae. 11. Salon. 2. 2. quae. 74. art. post 2. concl. Sayr. in Clau. lib. 12. cap. 5. nu. 5.*

Omnes susurrationes sunt eiusdem speciei infimae, sicut sunt omnes detractiones, ac omnes contumeliae. Quia susurratio non respicit cui bono amicitia nitatur; sed solum intendit, illam dissolvere, abstrahendo ab hac, vel illa amicitia, sicut odium est infima & atomata species, licet mala, quae per odium desiderantur proximis, varia sint, & specie distincta. Quia ad odium tantum pertinet vel le malum proximo, ab hac, vel illa mali speciei abstrahendo. *Salon. 2. 2. quae. 74. art. 1. concl. 2. Trull. Decal. lib. 8. cap. 7. dub. 3. & alij communiter.*

CAPVT VII.

De Maledictione.

MALEDICTIO est malum sub ratione mali alicuius desiderare. Altera est formalis & propria quando malum ex corde desideratur: altera materialis, & impropria, quando malum non desideratur ex corde, sed tantum ore exprimitur. Formalis fuit ex genere est lethalis, quia procedit ex interno odio, & proximi charitati directe repugnat: & tanto grauius piaculum est, quanto strictius tenemur personae, cui maledicimus diligere. Unde *Leuit. 20. Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur.* *D. Tho. 2. 2. quae. 76. art. 2. & omnes.*

Est autem venialis, si malum sit leue, si desit plena deliberatio voluntatis, & intellectus aduertentia. Unde qui ex ira, & passione maledicunt, si plena deliberatione non aduertant, non peccant lethaliter. Quod si aduertant deliberatè, ex corde se grauius proximo maledicere, lethaliter delinquant, quamvis statim eos poeniteat. Quia sufficit scienter, & ex corde maledicere. Igitur ut maledictio sit mortale peccatum, requiritur primum, ut ipsa imprecatio mali sit ex animo. Secundo, ut adsit plena animi deliberatio. Tercio, ut malum quod imprecatur alteri sit graue. Quare si aliqua ex hisce tribus conditionibus desit, erit solummodo venialis. *Sayr. in Clau. lib. 12. d. 5. n. 13. Villalob. 10. tract. 3. diff. 9. num. 4. Trull. Decalog. libr. 9. capi. 7. dub. 4. numer. 1. & alij.*

Iam vero, ut dignoscas quando lethalis est quando venialis maledictio, (ex Caietani mente verbo, *Maledictio*) obicienda persona, cui maledicis. Nam si inimicus sit, quem capitali odio prosequeris, regulatiter erit mortalis quia ex corde oritur grauis illa imprecatio. Secus si parès filius, dominus seruis maledicat, frater fratri, amicus amico &c. Quia sapius eas proferunt imprecationes ex subito iracundiae motu absque notabilis damni desiderio. Hinc excuso à lethali muliercolas ex praua consuetudine maledicentes liberis famulis; quia ex corde maledictio non prodit. *Azor. 10. 3. lib. 13. c. 10. Diana pa. 2. rr. 6. resol. 13.* Certè ubi adest dubium, an hæc concurrant, confitenda

ELSCOBAR
Theol. Mor.
Tom. III. IV
E. IV

Secl. I. De Præcep. 8. Recept. Sentent. 365

confitenda sunt maledicta tanquam lethalia
piacula.

62 Licitum est, ne mali alicui desiderare. Licitum enim esse desiderare proximo malum sub ratione boni, affirmit. Quia ita potius bonum quam malum ei desideramus. Hoc equidem fit primo ob Dei gloriam, qua ratione Propheta mala peccatoribus precatur, ut Elias 4. Reg. 1. Eliseus pueris, c. 2. Noë filio suo, Gen. 9. David Psal. 108. & alibi passim. Secundò ob bonum commune. Sic licet desiderare, ut Turcæ, & alij noxij conuertantur, aut tollantur, è viuis. Tertio, ratione iustitiæ, sic iuste optamus, peccatores à Deo, vel à Iudice puniri. Quarto, ratione proprii boni honesti: Sic puella quæ sollicitatur à iuvene, potest expetere, ut agitudine corripiatur, aut obeat Quintò, ratione boni vtilis, ut infirmetur, aut fiat pauper, qui iniustam (secus si iustam) mecum litem init, ut respiciat. Sic idem licet vxori marito desiderare, qui omnia bona dissipat. Sayr. in Clau. lib. 1. cap. 5. numer. 12. Filliuc. tract. 40. num. 149. Palao tract. 6. d. 4. pun. 2. num. 9.

63 Maledicere creaturas irrationales, ut sunt effectus Dei, & in illis diuinitas relict, est peccatum lethale blasphemiam. Quia perinde est, ac Deum ipsum maledicere. Eas maledicere, ut sunt viles proximo, idem peccatum est, ac si ipse proximus maledictione afficeretur. Quia procedit talis maledictio ex proximi odio. Sic qui imprecatur sterilitatem agrorum homini famem imprecatur. Maledicere creaturas secundum se, solum est veniale. Quia non sunt ex se capaces benedictionis, nec maledictionis: estque hic actus solummodo otiosus, & vanus. Quatenus creatura in loco aut tempore, malum aliquod continet, eam nobis maledicere licet; ita Iob diei natiuitatis suæ maledixit, id est, originali peccato, quod eo die contraxit: & David monti Gelboe, id est, homicidiis in eo factis. Salon. 2. 2. 9. 76. concl. 4. Sayr. in Clau. l. 12. c. 5. n. 19. & 20. Filliuc. tr. 40. n. 1. Tull. Decal. l. 8. c. 7. dub. 4. n. 4. Bonac. l. 2. d. 3. q. 6. pun. 3. n. 4. Villalob. tr. 3. de charit. diff. 9. num. 6.

64 Porro maledictio materialis, quæ scilicet malum profertur sine intentione, ex suo genere tantum est veniale. Quia deest intentio, & documentum minime infertur, cum verba sine intentione vim ad illud inferendum non habeant. Imò si ioco aculdo dicantur, ut solent in conuiujs ludis, ac comedijs ad honestam recreationem, nec veniale sunt. Ex circumstantia tamen potest esse mortale: v. gr. si Prælati materialiter tantum suos subditos maledicant, propter scandalum; vel si filij parentes, ob eandem rationem, & ob grauem irreuerentiam. Maledictiones autem superiorum in inferioribus committere sunt veniale peccatum: quia plerumque deest intentio: Sic parentes filios maledicentes à mortali excusantur dummodo graue non adsit scandalum. Sayr. in Clau. l. 12. c. 4. n. 16. Filliuc. tr. 40. n. 148. Salon. 2. 2. 9. 76. concl. 3. Trull. Decal. lib. 8. cap. 7. dub. 4. num. 5.

65 Parens, qui filio mortem imprecatur, ne in futurum delinquant, à peccato excusatur. Quia id ex motiuo fit licito Nauar. sum. c. 1. n. 86. Lessi. l. 1. c. 45. dub. 5. num. 30. Reginal. l. 18. nu. Elcob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

203. Caiet. 2. 2. quest. 13. art. 1. Bonac. tom. 2. d. 3. q. 8. pun. 1. num. 6.

In exitiali statu eos esse iudice, qui consue-
dine maledicunt ex animo: idemque absoluen-
dos non esse, donec corrigantur. Monuimus
denique parentes à maledictionibus in filios
abstinere memores, Deum non senel permittit
tere, ut filiis imprecata mala contingat, non
quod verba ad id malum inferendum habeant
vim, sed quia id Deus malum peccatorum fi-
lij disponit in penam. Vill. lob. tr. 3. de charit.
diff. 9. num. 7. Salon cuiusdam matris filium ma-
ledicentis confirmat exemplo 2. 2. qua. 76. fine.

CAPVT VIII.

De Iudicio temerario, Suspensione, Du- bitatione.

IUDICIUM non est assensus, sed veluti animi suspensio, suspitio
est, assensus debilis, iunctus cum
dubitatione, seu formidine opposi-
ti, & parum, vel nihil ab opinio-
ne differt. Iudicium (quod & credulitas appella-
tur) est firma animi sententia, suæ assensus.
Laym. lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 2. cap. 1. n. 1.
& alij.

Dubitatio, suspitio & iudicium aliud est
prudens, quod nititur sufficientibus indicijs,
seu coniecturis ad generandam alicui dubita-
tionem de alterius probitate, suspensionem, vel
iudicium de improbitate. Aliud verò est teme-
rarium, & imprudens, quod sufficientibus indi-
cijs non nititur. Maiora autem indicia requi-
runtur ad suspicandum, quam ad dubitandum;
& adhuc maiora ad iudicandum, quam ad sus-
picandum. Medina in tract. l. 1. c. 14. §. 37. Molina
to. 4. tr. 4. d. 15. ex Abbate ad c. Quanto de
presum.

Licet autem iudicium vel suspitio temera-
ria, sicuti & hæresis, blasphemiam, &c. sint pec-
cata subiectiue in intellectu, ut docet D. Tho.
1. 2. q. 74. a. 2. & Caiet. lib. 1. consensu tamen vo-
luntatis necessarius eam requiritur, ut forma-
lem peccati habeant rationem Laym. l. 2. sect.
5. tr. 3. p. 2. c. 2. n. 3. Vnde etiam intellectus suapte
motu discurrendo ex inditijs seu coniecturis
apprehensis finitrum de proximo iudicium in-
ferat etiam motu suo circa res diuinas discurren-
do cogitationes hæreticas, blasphemias, &c. Illi-
ariter tamen dum voluntas plena deli-
beratione non consentit intellectus, non com-
mittitur peccatum lethale hæresis, vel teme-
rarij iudicij, quamvis interdum venialis culpa
committatur, si voluntas in eiusmodi prauis
cogitationibus expellendis, vel intellectui cō-
trariis obiciendis culpabiliter se negligentem
præbeat; aut si post imperfectā animaduersionem,
deliberationemve imperfectā, aut potius
per assuetudinem intellectui iudicanti con-
sentiat. Molina tract. 4. d. 13.

Suspiciari, vel iudicare de proximo, ubi suffi-
cientia indicia se producunt, excluso odij affectu,
nec iniustitiæ, nec charitati repugnat. Quia pro-
ximus ius exilimationis suæ amisit compa-
ratione

66 De exitiali statu, coram
qui consue-
dine maledi-
cant ex ani-
mo.

67 Iudicium, sus-
picio, & dubi-
tatio inter
se differunt.

68 Dubitatio, ex
suspicio, &
iudicium aliud
prudens, aliud
imprudens ac
temerarium.

69 Sum subie-
ctiue in in-
tellectu, sed
requirunt
consensum
voluntatis.

70 Licet suspitio
et iudicium
de proximo,
ubi sufficiunt
indicia.

ratione eius, cui crimen sufficientibus cognitum est indicis. Azor. *part. 3. lib. 3. cap. 11. qu. 3.* & alij communiter.

71 Temere iudicare proximum est peccatum iustitiae oppositum, ex genere suo mortale. Quia quisque ius habet ad bonam existimationem sui, seu famam, donec de eo crimen dignoscatur, iuxta illud vulgare: *Quisquis presumendus est bonus, donec demonstretur malus.* Ergo infert injuriam, qui illum in corde suo temere iudicat. D. Thom. *2. 2. q. 60. art. 3.* & alij communiter.

72 Verum ut sit peccatum mortale requiritur, ut sit de re gravi, id est tali spectatis circumstantiis personae, &c. ut is, de quo finitrem iudicatur, si scit, tale de se iudicium temere conceptum esse, merito gravem injuriam, & lationem existimationis suae censeret. Item requiritur perfectio actus. Unde consequenter iudicium duplici ex capite potest fieri veniale nempe ob materiae levitatem spectatis circumstantiis personae, &c. & ob actus imperfectiōnem, seu cum voluntas temerario intellectus iudicio imperfecte consentit: seu cum iudicandi temeritas est exigua, nempe tantis indicis excitantibus, ut parum absit, quin prudentis viri definitivam sententiam mereatur. Lessi. *lib. 2. cap. 29. dub. 2.* Molina *tract. 4. d. 5. §. 16.*

73 Temere de proximo suspicari suo ex genere estolummodo veniale. Quia per suspensionem fama parum laeditur, adeoque exiguum proximo nocumentum infertur. D. Thom. *2. 2. qu. 60. art. 3.* Navarra *de restit. lib. 2. cap. 4. numer. 45.* Molina *tractat. 4. d. 16.* An suspicio de gravissimo scelere nempe de adulterio, prodicione, &c. levissimis indicis sit mortalis ad Problema proprium spectat.

74 De temeraria verò dubitatione constantius assero, ad mortale peccatum non pervenire. Porro temeritas dubitandi in eo consistit, si proditis sufficientibus indicis de alicuius probitate, ob quae merito illum bonum, & innocentem iudicare debeas nihilominus positivè de eo dubites, id est, iudices in utramque partem dubium, & incertum esse, bonum nē sit, an malus. Quod si talem dubitationem exterius significes, verbis gratia, si id in mores eius inquiras potest interdum lethaliter delinquere. Lessi. *lib. 2. cap. 29. dub. 3. numer. 25.* Layman. *lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 2. cap. 2. numer. 6.*

75 Quod Doctores aiunt (cum Glossa ad Rom. *Quo sensu 14.*) Dubia in meliorem partem interpretanda accipienda esse: non debet accipi affirmativè, quasi existens, sed solummodo sufficientibus argumentis, ad dubitandum de proximi probitate, nihilominus existimare debeam eum esse innocentem. Nemo enim obligatur, ut errandi sese exponat periculo: cum autem existimatio repugnet dubitationi, eo ipso quod habeo sufficientia argumenta dubitandi de alicuius probitate, non sine erroris periculo intellectum ad alteram partem quamvis benigniorem inclino. Sed dictum illud debet accipi ex hypothesi, videlicet equalibus utrinque existentibus indicis, tūm pro hominis innocentia, tūm nocentia: si iudicium ferre velim, potius inclinandum esse intellectum in partem benigniorem. Quia satius est, in dubio frequenter falli, bene opinando de proximo, quam male opinando, vel semel de-

cipi. Caiet. *2. 2. q. 6. a. 4.* Molli. *tr. 4. d. 18.* Lessi. *l. 2. c. 29. dub. 4.* Richard. *in 3. dist. 33. art. 3. qu. 7. ad 1.* Et Apostolus monet *1. Cor. 4.* Noli ante tempus iudicare: quoad usque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum.

CAPVT IX.

De Fama, & Honoris Restitutione.

76 Obliget restitutio famae vel honoris, si restitutio requiritur. Primum, ut fama sit vera, & si vera fuerit ablata. Quia quantumvis verba famae laesiva, ac diffamatoria dicuntur, si à parte rei infamatio non sequatur, vel quod non credatur detrahenti vili quidem, vel quod persona, de qua dicitur talis ignominia capax non sit, locum non habet satisfactio. Secundum, ut fama iniuste auferatur, nam si auferatur iuste, nulla est obligatio restituendi: cum sola ea peccata inducant obligationem hanc, quae sunt contra iustitiam, unde qui bona fide proximum infamavit, narrando illius peccatum, quod putabat esse verum, & publicum, ad restitutionem tenetur statim, ut cognoscit, se famae alienae esse detractorem: non tamen cum propria infamia, vel magno fortunarum suarum damno, sicut tenetur, qui cum iniustitia lethali culpa diffamavit. Molina *de iust. tract. 4. d. 40.* Sayr. *in Clavi. lib. 1. cap. 6. numer. 16.* Reginald. *l. 10. n. 337.* Sylvi. *2. 2. qu. 62. art. 2. qu. 9.* Valent. *ibi, d. 5. qu. 6. punct. 5.*

77 Qui famam abstulit sub mortali tenetur ad restitutionem tam famae laesae, quam aliorum damnorum, quae ex infamia fuere secuti. Et hoc verum siue infamaverit falsum crimen imponendo, siue occultum aperiendo peccatum. Attamen qui iniuste fuit causa, nē infamatus à se aliquod assequeretur bonum, verbis gratia, officium, aut beneficium, non tenetur ad restitutionem quanti valebat officium, aut beneficium; sed quanti valebat spes obtinendi. Quia bonum in se minus quam in re valet. Si verò detractor fuit causa, ut alter privatus fuerit officio, seu beneficio iam obtento, tenetur ad restitutionem quanti re vera valet officium, vel aliud bonum. Quia restitutio facienda est secundum equalitatem pro damno illato. Navarra *de restit. lib. 2. cap. 4. numer. 373.* Lessi. *lib. 1. cap. 11. dub. 19.* Navar. *sum. cap. 18. numer. 43.* Bonacin. *de restit. dubio secundo, qu. 4. punct. 16. numer. 1.* & 2. Sayr. *in Clavi. lib. 1. cap. 3. numer. 37.*

78 Scio, quatuor esse honorum Ordines, scilicet, animae, corporis, famae, seu honoris, & peccunia: & bona primi Ordinis esse potiora bonis secundi: & secundi potiora tertiis: & tertiis quarti potiora. Unde infero, quando ex infamia illata non evenit alteri damnum in bonis restitutoris Ordinis, nempe in spiritualibus animae, aut in vita corporali, nulla est obligatio nē famam restituendi cum vitae periculo. Quia nullus tenetur ad restitutionem bonorum inferioris Ordinis cum notabili boni Superioris damno: vita autē est Ordinis altioris bonum: ergo. Navar. *sum. c. 18. n. 47.* Caiet. *2. 2. q. 62. art. 3.* Navarra

ELSCOBAR
Theol. Mor.
Tom. III. IV.
E. IV.

Seet. I De Præcepto 8. Recept. Sentent. 367

narra de rest. l. 1. c. 4. m. 405. Rebel. de rest. l. 4. q. 13. m. 1. Limitat Sylui. 2. 2. q. 62. a. 1. q. 13. nisi forte bona inferioris ordinis tantum essent momenti, ut prudentis viri iudicio bonis ordinis superioris præponderarent.

79 Commutativa exigit iustitia, ut restitutio geratur in bonis, in quibus quis iniuste proximum læsit, nempe ut vitam pro vita exponat, si eam in periculum per iniuriam coniecit: famam pro fama, pro pecunia pecuniam. Quia per illa tantum fit æqualitas. Quod si huiusmodi æqualitas fieri nequeat sine iactura boni superioris, restitutio censetur impossibilis. At quando ex infamia, quam intulisti vni, vel pluribus periculum vite eis impendit, etiam cum periculo vite teneris reparare, non ratione solius infamiae sed ratione damni, quod ex ea sequitur. Sayr. in Clau. l. 11. c. 7. m. 4. Sylui. 2. 2. q. 62. a. 6. q. 5. 6. Lessi. l. 2. cap. 11. dub. 19. numero 87. & 31.

80 Quando à te infamatus suis bonis actibus famam deperditam recuperavit, præcisè ratione boni actibus infamiae non teneris ad restitutionem. Quia iam infamatus nullum patitur damnum. At si ex infamia aliquod accidit incommodum, ad illius teneris reparationem, cum ex iniustitia tua provenit infamia. Pro medio autem tempore, quod inter famae ablationem & illius recuperationem intercessit, aliqua est exhibenda satisfactio, puta significatio doloris, & venia petitio, si eam postulet infamatus: alias eam satisfactionem offerre non est in usu. Reginal. l. 10. numero 340. Lessi. l. 2. c. 11. dub. 17. Molina tr. 4. d. 24. numero 3. Sa. v. Restitutio, num. 31.

81 Qui non potest famam restituere, non tenetur ex iniustitia illam pecunia compensare, si infamia revocatione dictorum tolli nequit. Ex æquitate tamen fieri potest, ut qui nequit famam restituere, illam pecunia compensare teneatur: ut si infamatus sit inops, & compensationem pecuniariam expetat. Imò si infamator per iudicem condemnatur ad pecuniariam satisfactionem, vel si transgat cum eo, quem infamavit certa pecuniae summa, ex iustitia eam exponere teneretur. Quia iusta sententia, aut firmata conventioni tenetur ex iniustitia parere. Navarra de rest. l. 2. c. 4. m. 416. Azor. 10. 3. l. 5. c. 9. Reginal. l. 10. m. 342. Sa. v. Restitutio, m. 56. Diana p. 3. tr. 5. resol. 30. Sylui. 2. 2. q. 62. art. 2. quasi. 13.

82 Infamatoris haeres non tenetur loco defuncti ad famae restitutionem. Quia obligatio restituendi famam est personalis, quae ad heredem non transit, sicut transit obligatio realis, quae afficit bona defuncti. Ratione tamen datorum, si quæ fortasse ex infamia suborta fuerint, haeres ad restitutionem loco defuncti teneretur. Quia hæc obligatio non est pure personalis, sed afficit quodammodo bona infamatoris: unde cum ea affectione seu obligatione ad heredem transferuntur. Sayr. in Clau. l. 11. c. 7. m. 36. Navarra de rest. l. 2. c. 4. m. 416. Reginal. l. 10. numero 348. Lessi. l. 2. cap. 11. dub. 11.

83 Cum autem fama tripliciter lædatur, nempe verum crimen occultum aperiendo, falsum imponendo, infamando publicè aut privatim; qui alterum infamavit falsum imponendo cri-

men, tenetur quod dixit retractare, & omnem adhibere industriam, ut falsa illa opinio animis hominum eximatur, imò addito iuramento, si hoc fuerit ad restituendam famam, necessarium, & rei gravitas postulet. Unde tenetur se deceptum fuisse, aut falsum dixisse, affirmare Reginal. l. 11. m. 341. Valent. 2. 2. d. 5. q. 6. pun. 3. Sayr. in Clau. l. 11. c. 3. m. 27. Diana p. 3. tr. 5. resol. 29. Tanner. 2. 2. d. 4. q. 6. dub. 6. num. 141. Qui autem famam abtulit dicatans crimen verum, sed occultum: non tenetur, neque potest dicere se mentitum, quia hoc esset mendacium patrare, quod intrinsecè est malum. Debet ergo lapsus coram iis, apud quos diffamavit; infamatum laudare, virtutes eius commemorando, cum se occasio obtulerit, nulla facta criminis detecti mentione. An talis satisfactio sufficiat, proprio Problem. sect. 2. indicabo. Azor. 10. 3. l. 5. c. 9. q. 7. Navar. sum. c. 18. num. 45. Navarra de rest. l. 2. c. 4. numero 443. Rebel. de rest. l. 4. q. 12. numero 4. Diana p. 3. tr. 5. resol. 30. & 34.

Iam verò causas, quæ à famae restitutione exculant, annuero. Prima est iusta condonatio, id est, quæ non sit contra iustitiam, nec res à fama vergat in alterius detrimentum; nam illa quæ est contra iustitiam non est valida: ut accidit, quando infamia condonantis positivè in alium exundat: v. gr. quæ est illata vni Religioso, Monasterium, aut Religiosos alios afficiens, vel vxoris iniuria refluens in maritum. Quia huiusmodi condonatio innocentis cedit in damnum, cuius iuri non potest alter cedere. Secunda est compensatio iusta, non quidem vicissim infamando eum, qui te infamavit: esset enim vindicta, quam nemo potest privata gerere auctoritate; sed si quis te afficit infamia, nec tu possis alia eam ratione avertere: licitum est tibi defectus aliquos illius occultos aperire, ne ipsi fides adhibeatur. Tertia est, si restitutio fieri non valeat nisi cum vite periculo. Quarta est, quando restitutio alienæ famæ geri non potest absque notabili propriæ famæ iactura, quæ sit longè maioris momenti; unde si vir illustis plebeium infamavit, non tenetur cum sui nominis iactura, quæ dixit, revocare: debet tamen aliter compensare, si potest, vel condonationem obtinere. Quinta, quando famæ restitutio facta est impossibilis. Sexta, quando crimen occultum iniuste reuelatum, postea alia ratione sit publicum: tunc enim infamatus per publicitatem criminis amisit ius ad famam. Septima, quando infamia iam prudenter existimatur abiisse in oblivionem. Octava, quando fama iam bonis actibus est recuperata. Non denique, quando detractio fuit inefficax, & nulla inde fuit infamia secuta; eo quod infamator nullius esset fidei, vel quia illi apud quos proximum infamavit, de eo fama iam sciebant. Navar. sum. cap. 17. numero octuagesimo nono. Bonac. de rest. d. 2. q. 4. pun. ult. m. 5. ad 14. Syluest. v. Detractio, q. 4. & alij communiter.

SECTIO SECUNDA.

De Præcepto Octauo Problemata.

CAPVT X.

Circà Detractionem, & contumeliam.

PROBL. I.

Licet, & non licet contumeliam contumelia, conuictum conuictio aliquando propellere.

85
Nunquam licet.

NUNQUAM licet. Quia unusquisque Christicola tenetur animo esse preparato ad contumelias perferendas ad detractiones subeundas, iuxta illud Mat. 5. Si quis te percusserit in una maxilla, prabe illi & alteram. & Prou. 26. Ne respondeas stulto iuxta sultitiam suam, ne similis ei videaris. Fauet D. Ambrosius l. 10. in Luc. explicans enim illud capitis 22. Domine, ecce sunt duo gladij hic, inquit. O Domine, cur rubes, me emere gladium, quem vetas promi: Mitte gladium tuum in vaginam, si quis te percusserit in una maxilla, prabe illi & alteram. Vt sit, inquit, parata defensio, non ultio necessaria: & videatur potuisse vindicare iniuriam, sed noluisse. Hinc nonnulli colligunt, non licere vnquam detractionem detractione, contumeliam contumelia propellere.

86
Aliquando licet.

Licet equidem aliquando. Quia præparatio animi circà iniurias sustinendas nobis à Christo præcipitur præcepto affirmatiuo; præceptum autem affirmatiuum non obligat pro semper, sed cum necesse fuerit, & ratio, ac circumstantia temporis postulauerit: Ergo licet animum habere teneamur præparatum ad sustinendas æquanimiter detractiones, ac contumelias perferendas, non tamen semper re ipsa illas tenemur sustinere, sed cum ratio postulauerit; vnde licitè possumus aliquando contumeliam contumelia, & conuictum conuictio propellere ad nostram iustam defensionem. Primo quidem propter bonum contumeliosi, vt tumentem illius animum infringamus, ne detractionibus insolescat, iuxta illud Prou. 26. Responde stulto iuxta sultitiam suam, ne sibi sapiens videatur. Secundo, propter bonum tam præsentium, quam absentium, qui contumeliis affectum assolent minoris reputare. Ità Sortus l. 5. de iust. q. 9. art. 3. Sayr. in Clau. tom. 1. l. 4. c. 4. numer. 11. Filliuc. tr. 40. numer. 85. Fagnan. l. 3. c. 2. numer. 1. D.

Tho. 2. 2. q. 72. art. 3. Caiet. ibi. & alij communiter.

Hoc omnino asserendum existimo. Locus enim ille, *Ne respondeas stulto iuxta sultitiam suam*, non est contrarius illi: *Responde stulto*. Nam ibi solum nobis conceditur iusta defensio: hic autem offensio iniusta prohibetur. Ideoque hic adicitur, *Ne similis ei videaris*, quod perinde est, ac si diceretur, ne ei respondeas animo conuictiandi illum, vt ille facit, sed responde illi, te iustè defendendo, vt iniuriam à te valeas propellere. Profectò nunquam nobis est licitum iniurias propria autoritate vindicare; quare prudentia maxima opus est, vt perpendamus, quandonam contumelioso, aut detractori nobis liceat respondere. Ideo in primis ad propellendam contumeliam, nunquam licet, falsum alicui testimonium assignare, neque defectum vllum publicum vel occultum per modum vindicte detrahenti, aut conuicti obiectare; sed per modum defensionis vim vi repellendo; hoc est, non licet, illi obiectare crimen, quod impertinens est, ad obtinendam eius auctoritatem, sed illud tantum, quod ad id est necessarium. V. gr. si me quis latronem appellet, aut sicarium, vel me originem ab Hebræorum sanguine ducere iactet: possum dicere, eum esse mendacem, & in confirmationem, ad infirmendam eius fidem illius mendacia patefacere. Si autem me compellet latronem, non licet mihi eum sicarium compellere: sicut non licet, percutientem re-percutere. Quia id iam erit iniuriam vindicare, non repellere.

PROBL. II.

Est, & non est lethale peccatum contra iustitiam, audita aliorum crimina referre apud illos, quos credis ex mera lenitate esse credituros, addens, te sic audisse, sed minime credere.

QVis crimina audita aliorum refert apud illos, quos putat ob meram lenitatem esse credituros: attamen nullam aliam occasionem dedit, vt ea delicta credantur, præterquam quod ab ipso narrentur: imò addit, te ita audisse, sed nullatenus credidisse ea. V. gr. audit honestam vicinam suam de nocte amasium recepiisse, & id statim in aures vicinæ insusurravit addens: Hoc ego audiui, sed non credo. Rôgitari, num hic mortaliter delinquat contra iustitiam, an contra charitatem?

Mortale peccatum est non contra iustitiam, sed solummodo contra charitatem, ac proinde le contra iustitiam. Quia non iustitiam, directè

Secl. II. De Precepto 8. Problemata. 369.

dire, & infamar, nec formaliter, sed tantum per accidens, & materialiter; illius enim narratio non est ex sua natura talis, quae fidem faciat. Ergo quod auditores credant, ex eorum malitia provenit, non ex malitia relatoris, qui non fuit causa efficax damni, sed merè per accidens. Sicut, qui narrat audita ab hominibus parum fide dignis, manifestis auctoribus, ad restitutionem non tenetur, etiam si videat, auditores id ex sua leuitate credituros: imò etiam si id modo animo faciat; quia intentio nocendi ad restitutionem non obligat, quando opus de se proximo detrimentum non affert. Sic Lessli. l. 2. c. 1. dub. 3. n. 5. Syluest. v. *Detractio*, q. 4. D. Tho. 2. 2. q. 73. a. 4. in corp. Caiet. ibi. Sotus in 4. dist. 15. q. 4. Nauar. sum. c. 18. n. 50. citans Adrianum.

90 Peccatum lethale est contra iustitiam, ideo obnoxium restitutioni. Quia est hoc genus detrahendi pestilens, ac nocivum: nam quo quis se sanctus iustificat, magis nocet, quia maiorem sibi fidem, & auctoritatem conciliat. Sic namque fama (vbi Poeta cecinit) vires acquirit eundo. Quare non solum contra charitatem, sed etiam contra iustitiam delinquet, proximum infamando huiusmodi ratione; & licet in restitutione fama non teneatur dicere; se fuisse mentitum, nam re verà ut attulit, narravit: tamen non solum dicere se leuiter fuisse locutum, tenetur; sed & operam dare, ut sinistram opinionem, quam auditores imbebunt, abiciant, ac deponant, si res incipiat publicari. Ita Sotus l. 4. de iust. q. 6. a. 3. & probabile tenet esse Fagund. Decal. l. 8. c. 2. numer. 20. Confirmatur ex P. Valquez opusculo de scand. dub. 6. num. 44. docente, hanc regulam. Quoties scandalum passum proximo sequitur cum damno temporali alterius contra iustitiam; cessandum esse omnino ab opere, etiam si scandalum sequatur ex malitia alterius: alioquin imputandum esse damnum occasione scandalii praebenti cum obligatione restituendi.

91 Propter partem probabiliorē esse putarim, eamque mihi eligo. Fateor tamen, posteriorē, si bene intelligatur, magna probabilitate niti.

PROBL. III.

Est, & non est lethale peccatum, referre crimen alterius oculum uni, aut alteri viro prudenti, qui celabit illud, ac si ei referatur non fuerit.

92 Non est lethale. Quia si viro prudenti uni, vel alteri reueletur, nulla infamia proximus afficitur: celabit enim illi, perinde ac si ei non fuisset referatum. ex prudentia verò scandalo graui minime afficitur. Sic Caiet. 2. 2. q. 73. a. 2. dub. 1. Tabie. v. *Detractio*, m. 3. Sa v. *Infamare*, n. 4. Nauarra de res. l. 2. c. 4. n. 334. Corduba de detract. q. 2. concl. 2. Nauarra sum. c. 18. num. 33. Graf. l. 2. decis. c. 137. Pedraza prec. 8. dub. 2.

93 Est lethale peccatum. Quia infamia non est

accipienda solum in rigore vocis, quando apud plures, sed etiam secundum rei naturam. Quamobrem peccat lethali crimine detractionis ille, qui nisi vigentissima sit causa, corrigendi fratris, uni quantumvis prudenti viro crimen occultat. Alienum reuelat; nam quamuis illud referuat in pectore; tamen aliud apud illum graui patitur fama, ac honoris detrimentum. Ita Sotus de iust. l. 5. q. 10. a. 2. concl. 4. Lessli. l. 2. c. 1. dub. 1. n. 70. Salon 2. 2. q. 73. a. 2. controu. 1. Valentia ibi. pun. 2. dub. 1. Suar. 10. 4. d. 34. sect. 2. n. 2. Filliuc. tr. 10. n. 90. Bannes 2. 2. q. 73. a. 2. Molina 10. 2. de iust. d. 29. Mader. 1. 2. tr. 7. c. 1. dub. 4. Fagund. Decal. l. 8. c. 2. n. 44. Bassaeus v. *Detractio*.

94 Primam sententiam fateor esse probabilem satis, sed probabiliorem admodum censo secundam. Malles equidem fortasse, peccatum tuum norum fieri pluribus aliis plebeis hominibus, quam uni graui viro, praesertim Superiori, a quo dependeat. Quis verò non videat ex prima sententia, occultissimum aliis peccatum posse paulatim apud plurimos effici publicum? Nam si liceat reuelari uni, vel duobus viris probis ac prudentibus fratris piaculum: licebit etiam huic uni, alteri viro prudenti a duobus illis, quibus primò traditum fuit, reuelari, & sic deinceps; non enim minus his licebit, quam illis, secretum crimen aliis probis, ac prudentibus committere. Vnde minime a secunda opinione communi quidem recedendum existimo. Quamuis enim ille, cuius crimen ita est detectum, non sit infamis iuridicè, imò nec sit perfecta notatus infamia, quae ad plures perueniret: in parte tamen aliquam famam amisit, & minoris aestimationis est apud prudentes illos. Ergo notabile damnum est illa aestimatione spoliari. An non iudicium temerarium in re graui contra proximum lethale crimen est, licet illud iudicium exterius non proferatur; quia laeditur fama proximi in vno in particulari? quis dubitet. Ac in nostro casu fama proximi in vno aut in duobus laeditur: est igitur lethale piaculum.

PROBL. IV.

Est, & non est lethale peccatum, sine causa iusta, & honesta ob meram curiositatem, & leuitatem naturalem ex obiecto, de vita, & moribus aliorum inquirere, si inquirens persona grauis sit.

95 Lethale non est, si persona inquirens grauis sit, & prudens. Quia reuelare proximi graui defectum uni vel alteri viro prudenti, qui obesse non possit, & ita reuelabit, ac si nulli reuelaretur, peccatum mortale non est: Ergo si talis est persona, quae sine malitia ex mera curiositate de altero inquirat, culpa grauis non aderit. Sic Petrus Nauarra de res. l. 1. c. 4. n. 361. Corduba sum. q. 57. & Auctores pro prima sententia Probl. 3. citati.

96 Est quidem lethale. Quia nemo ius habet ad inquirendum de fama, ac vita alterius, nisi licet prudenti Superiori sit, cui id ex officio incumbat: nec potest, est lethale test aliquis: tunc conscientia (causa excludit) defectus.

defectus morales proximi alteri patefacere qui
ius & causam non habeat inquirendi, quam-
vis is, cui reuelatur, vir prudens, ac cordatus
sit, vt citato Problem. resolui. Ita Fagundez
Dealib. 8. cap. 3. num. 6. & Doctores pro sen-
tentia secunda Probl. superiore relati.

97 *Existimo ali-
quando le-
thale est, ali-
quando ve-
nale.*
Equidem qui audit notabilem alicuius defe-
ctum siue moralem culpæ, siue naturalem, na-
talis, & procurat veritatem dignoscere eam
inquirendo: aliquando mortaliter peccabit, ali-
quando nec venialiter delinquet. Nam si id
faciat ex causa & bono aliquo siue vel ad alicuius
efficij electionem, vel ad beneficium, vel
ad matrimonium, &c. non delinquet veniali-
ter, modo ab iis informationem accipiat, qui
veritatem fideliter aperiant, & malitiose non
obstant. Peccabit verò contra charitatem, vel
iustitiam, si sine causa malo animo & sine fa-
ciat, res enim ex fine bonitatem aut malitiam
trahit. Inquirere verò ob meram curiositatem,
etiam esse lethale censeo. Quia si inquirens
gravis non sit, aut prudens, lethalem fore hu-
iulmodi inquisitionem primæ sententiæ. Au-
doctores profitentur. Ergo nunquam non lethale
crimen erit: quia grauitas & prudentia quo-
modo stare potest cum huiusmodi inquisitionis
leuitate?

PROBL. V.

*Est, & non est peccatum contra iustitiam
infamare illum, qui falsis virtutibus
summac quisuit.*

98 *Status que-
stionis.*
Sic peccatum esse contra charitatem, eum
infamare, qui falsis virtutibus, & illicitis artibus
bonam famam acquirit, quando huiusmodi bona
fama iis artibus parta nemini nocet. Que-
sierim verò, an etiam delinquat contra iusti-
tiam, & ad restitutionem teneatur?

99 *Non est con-
tra iusti-
tiam.*
Non est peccatum contra iustitiam, & ideo
restitutioni non subest. Quia hypocrita nul-
lum ius habet ad huiusmodi famam mendaciis
acquistam: unde nulla ei irrogatur iniuria, si
ab eo auferatur. Et quia licet sit contra iustitiam
occultum aliorum crimen patefacere, tamen
hoc proprium videtur hypocritis, vt eam pate-
facere, non sit contra iustitiam; intendit enim
hypocrita decipere, & in falsam alios opinio-
nem pertrahere. Sic Adrian. quodlib. 11.
quest. 1.

100 *Contra iusti-
tiam est re-
stitutioni ob-
noxium.*
Est peccatum non solum contra charitatem,
sed etiam contra iustitiam restitutioni obno-
xium. Quia quamdiu eius malitia est occulta
& bona famam hypocrita possidet, sine ter-
tij nocimento, ius habet, vt non iudicetur ma-
lus, palm enim nihil improbe gessit. Quia
autem hypocritis manifestat, agit, vt posi-
tine malos iudicetur unde ei facit iniuriam;
possidenti enim aliquid sine alterius iniuria
iniuria fit, si id ab eo inuito auferatur. Ita Lessi-
l. 2. c. 1. dub. 10. nu. 60. Fagundez Decal. l. 8. cap.
3. n. 7. & alij.

101 *Hoc verius
est p. o.*
Hanc partem puto esse veriore, nec obsta-
re quod intendat hypocrita falsam suæ virtu-
tis opinionem alij ingerere, quia per hoc non
lædit efficaciter, alij enim non tenentur posi-
tine credere esse talem. Nec etiam hoc est bo-

na consequentia: Antonius nullo iure hanc tem
possidet: Ergo ei minimè sit iniuria, si ab eo
auferatur; nam etiam latro nullo possidet iure
rem furto comparatam, & tamen ei iniuria ir-
rogaretur, si ab eo furtiue caperetur; Solus
enim eis, qui verus est dominus eam ab ipso
sine iniuria potest auferre; at nullus est domi-
nus famæ, quam alter falsis virtutibus acqui-
uit, vt illam sine iniuria ab eo auferat.

PROBL. VI.

*Illam, qui de vno crimine publicè est in-
famatus, licitum est, & non est lethale, de
aliis delictis alterius speciei leuioribus
infamare.*

V El illa alia crimina sunt affinia, & eius-
dem speciei, ac rationis cum illis, de qui-
bus est iam quis infamatus, vel diuerse: item
vel sunt circumstantiæ illorum criminum, de
quibus iam ille est affectus infamia, vel nō sunt.
Si eiusdem rationis, & speciei sunt, aut circum-
stantiæ criminis iam notiafsero, non esse pec-
catum lethale ea aperire apud eos, qui iam il-
lis affinia dignoscunt, & principale delictum
sciunt, sed circumstantias illas ignorant. Ex gr.
est quis de multis furis diffamatus, lethale non
erit, vnum aliud furtum occultum illius reue-
lare; in illo enim haud notabiliter eius fama
læditur, quia iam est satis læsa. Est adulterium
Titij publicum, non eris mortiferi criminis
reus, si de illo narres, quod scripserit, munera
immiserit, quod tali modo indutus illud com-
missurus abierit, & quod tali vel tali loco per-
petrauerit licet hæc circumstantiæ ignorentur,
quia accessorium sequitur principale, quod iam
est notum. Si vero crimina non sint eiusdem spe-
ciei & rationis nec illis de quibus iam quis in-
famis est, affinia, rogatur, num lethale pec-
catum sit, eum de illis infamare, etiam si de aliis
maioribus iam sit infamia notatus: v. g. si corā
hominibus, qui sciunt Titium esse ebriosum,
dicas, illem esse furem, cum tamen id ignorent?
Peccatum lethale non est. Quia cum in gra-
uioribus iam diffamatus sit, haud grauis ei sit
iniuria, si minus graui delicta de eo affirmen-
tur, si ab eo patratæ re vera sint: vt si de notorio
homicida verā fornicationē occultam quis pa-
tefaciat. Sic Paludan. in 4. dist. 19. Syluest. v. De
tractio, n. 2. Faue. regulæ iuris, semel malus.

Est lethale peccatum. Quia qui est infamis in
vno vicij genere, non ideo amittit ius quod ha-
bet ad bonā famā in alijs virtutibus. Ita Lessi-
l. 2. c. 1. d. b. 4. Nauarra de resit. c. 4. n. 31. Fa-
gund. Decal. l. 8. c. 3. n. 9. Malder. de iust. tra. 7. c. 1.
dub. 7. Corduba q. 2. concl. 5. & alij commu-
niter.

Vix ausim asserere, primam sententiam esse
probabilem. Quia sicut diuersarum virtutum
diuersa est laus: ita diuersorum criminum diuer-
sa est infamia: fama enim non est quid simplex,
sed constat ex variis quasi partibus, quarum
vna ab alij non pendet: unde iactura facta de
vna parte, de alijs effecta non censetur. Nec
obstat regula illa iuris in 6. semel malus, semper
presumitur malus, id enim intelligo iuxta
Glossam, ibi: in eodem genere mali non in
diuerso

ELSCOBA R

Theol. Mor.

Tom. III. IV.

E. IV.

Sect. II De Præcepto 8. Problemata. 371.

non in diuerso. Vnde semel testimonium falsum in iudicio proferenti vna in causa, potest poni exceptio, & non admittere eum quicquam ad iurandum in alia; quia contra illum est præsumptio, quod semel malus inuentus sit in eodem genere mali. Si tamen quis probet, quod sit emendatus, ac verè poenituerit, vltorius malus non dicitur. *Testimonium, ff. de adlito edicto, c. 2. de rescriptis.*

PROBL. VII.

Dicitur, & non dicitur Libellum infamatorium manifestare ille, qui vni solummodo persona perlegit. Vbi plura de Libellis famosis.

¹⁰⁶ *Nonnulla de libello famoso promissa.* **C**onficientes libellos famosos non solum delinquant mortaliter contra charitatem, sed etiam contra iustitiam. Contra charitatem quidem, quia lædunt proximum in re graui, qualis est honor & fama: contra iustitiam vero, quia vnusquisque iure honorem & bonam famam possidet, quam iuste ac labore proprio acquisiuit, vnde non potest iuste illa spoliari nisi ex legitima causa & à legitimo Superiore, qualis non est ille, qui libellum famosum composuit. Non sunt tamen homines libellos conficientes ipso iure excommunicati in iure communi, sed possunt excommunicari, maxime si illos contra personas Ecclesiasticas conficiant. Quia nullibi in iure communi talis excommunicatio contra ipsos fertur. In iure aliquo particulari Diocesis, Provinciae, vel Regni poterit esse excommunicatio lata, quæ inibi tantum locum habebit. Quod verò excommunicandi sint, patet ex c. *Qui iam maligni, & ex c. si qui inuenti* 5. q. 1. si libelli sint contra Ecclesiasticos: nam si contra seculares, iure Canonico tantum virgis cædendi sunt c. *Qui in alterius* 5. q. 1. quas penas Pius V. *Bulla* 149. & Gregorius XIII. *Bulla* 7. innouarunt. Illi verò qui huiusmodi libellos reperiunt, si animaduertant, illos esse infamatorios, tenentur eos rescindere, ac delere, priusquam ad aliorum manus deueniant. Quod si non gerant, vltra peccatum lethale, quod perpetrant, habentur etiam in iure tanquam cooperatores, & iisdem poenis subiiciuntur. Certè Pius V. iisdem poenis subiecit eos, qui huiusmodi libellos inueniunt, & non corrumpunt, antequam vim illorum manifestauerint. His præmissis, quaesierim, an dicatur libellum manifestare inuentum, qui vni tantum personæ perlegit?

¹⁰⁷ *Non dicitur libellum manifestare qui vni tantum perlegit.* Quia manifestum id dicitur, quod pluribus innotescit iuxta Bartolum ad l. *Hæres palam* 21. ff. de testam. nu. 2. Sic Bursatus *conf.* 99. l. 1. numer. 17. Cepol. l. 3. *conf.* 341. numero 18.

¹⁰⁸ *Manifestare dicitur.* Dicitur libellum manifestare, qui vni tantum eum perlegit. Quia Pontifex iubet, quod inueniens libellum rumpat, & nulli dicat inuentum, dum dicit, *Nec eius vim manifestet.* Ita Cherubin. ad *Bullam præfatam* Pij V. schol. 1.

Primam sententiam veriorē esse iudico. ¹⁰⁹ Quia est constitutio pœnalis, & ideo retrin-
genda. *Primam partem tenet.*

PROBL. VIII.

Conficiens libellum famosum tenetur, & non tenetur sese manifestare, si Superioris edicto, vel sub censura iubeatur, vt se prodas.

Sese prodere tenetur. Quia D. Gregorius in ¹¹⁰ *cap. Quidam maligni* 5. q. 1. excommunicauit quendam, qui libellum famosum occultè contra aliam confecerat, nisi ipse se prodere: vt ita vel probaret, quod proximo obiecerat: vel si non probaret, publicè retractaret obiectum. Ergo huiusmodi libelli confector tenetur ob criminis atrocitatem sese prodere, si iubeatur. Sic Glossa ibi.

¹¹¹ *Non tenetur se prodere.* Minimè tenetur sese prodere. Quia in illo *cap. præceptum* non fuit, vt homo ille se prodere absoletè, sed sub conditione, vt scilicet, vel se prodere, vel esset excommunicatus, si se non prodere. Ita Caiet. 2. 2. q. 69. a. 2. Quæ opinio supponit, posse quem excommunicari pro peccato præterito, quatenus præteritum est, quod hodie communiter non admittitur; quamuis enim potest ferri censura pro peccato præterito, quatenus poena est, in sceleris commissi vindictam, non tamen quatenus censura est, & poena medicinalis, vt pluribus probat Suarius 10. 5. d. 4. *sect.* 5.

¹¹² *Auctoritas resoluta.* Ego quidem existimo, neminem teneri sese prodere, si occultus sit; quia nemo tenetur, per se loquendo, se infamare, quando delictum eius est occultum. In aliquo tamen casu peculiari per accidens, quando quis aliquem iniuste infamauit, & aliter eius infamia tolli non potest, vel aliud nocuum imminens infamato ex illa iniuria: tunc posse putari iuste obligari per excommunicationem, ad satisfaciendum illo modo, se scilicet prodendo: quod contigit in illo casu præfati capitis *Quidam maligni*; censuit enim D. Gregorius, eum, qui libellum scripserat, non potuisse aliter satisfacere, nisi se prodere; fama enim restituenda est cum fame etiam propriæ læsione: vt ita vel probaret, quod obiecerat, vel suam malignitatem fateretur; quod si id gerere nequiuisset, excommunicatus maneret. Hoc namque ipso, quod satisfacere noluisse, ad quod de iustitia tenebatur, poterat pro tali peccato, quod adhuc mortaliter persistebat, excommunicari. Didici solutionem hanc ex Suario citato, numero *sexto*, & ex Fillicio 11. 40. numero octuagesimo quarto.

PROBL.

PROBL. IX.

Peccat, & non peccat lethale contra iustitiam, qui sine legitima causa iterum infamat illum, qui publice criminofus fuerat per Iudicis sententiam, vel per publicum factum, sed illi iam erat bonam famam affectus, aut illius delicta oblivioni erant tradita.

113
Nonnulla sup-
pono.

Certum est, huiusmodi infamatorem contra charitatem delinquere. Quia iam criminofus ille bonam requisierat famam, & illam actu iuste possidebat, vel erat tanta praelapsa infamiae obliuio, ac si nunquam huiusmodi piaculum commisisset. Ergo contra charitatem peccabit ille, qui absque vlla causa proximum iterum infamauerit, eius delictum manifestando. Quæstio suboritur, num etiam contra iustitiam delinquit, & teneatur ad restitutionem?

114
Peccat con-
tra iustitiam.

Peccat etiam contra iustitiam, & ad restitutionem tenetur. Quia licet per Iudicis sententiam, aut per publicam famam perpetrati delicti fuerit illi fama antecessens ablata: tamē non fuit ablata illi fama subsequens, quam ille postea recte factis acquisiuit, & quam tempus illi conciliavit; unde verē ac iuste bonam famam sequentem possidet, quam sine iusta causa illi aufert. Sic Tolet. l. 5. c. 6. §. Adrian. quodlib. 11. q. 1. Inclinat D. Antonin. p. 2. tit. 2. c. 2. §. 3. & Nauar. sum. c. 18. nu. 47. Fagund. Decal. l. 8. c. 4. num. 6.

115
Non peccat
contra iusti-
tiam.

Non peccat contra iustitiam. Quia ille iure ac publico præconio in commisi delicti pœnam sua fama priuatus est adeo, vt cuiusque data sit facultas scelus illud propalandi: Ergo qui hominem sic infamat nec peccat contra iustitiam, nec ad vllam restitutionem tenetur. Certē etsi ius habeat ad famam sequentem, non tamen habet ius, vt non dicatur fuisse malus pro tempore illo, quo eius crimina fuere publicata. Itā Sotus lib. 5. de iust. qu. 10. art. 2. Lessi. lib. 2. cap. 11. dist. 13. num. 82.

116
Primum par-
tem reor esse
probabilio-
rem.

Probabiliorē esse primam sententiam existimo. Quia dum quis refert infamiam antiquam, necessario bonam famam præsentem mordet, & imminuit redditque hominem aliis suspectum. At licet quis per bonam famam præsentem non acquirat ius, vt non dicatur fuisse malus: acquirit tamen ius, vt eius ama præsens quam vel recte factis, vel diuinitate temporis acquisiuit, non imminuatur.

PROBL. X.

Peccatum lethale est, & peccatum lethale non est aut contra iustitiam, aut contra charitatem, infamatum iudicē, vel publicē in vno loco, divulgare in alio, ad quem fama illius delicti vel nunquam, vel post longissimum tempus est peruentura.

117
Lethale est.

Peccatum lethale est. Quia qui in vno loco amisit famam, non ideo est alibi infamatus, nec ideo eā in alio loco amisit, in quo vel nunquam, vel nō nisi longissimū post tēpus infamia il-

lius peruentura est. Ergo cum inibi bonum nomen retineat, suē ad eum locum domicilium mutet suē non mutet, contra iustitiam, & charitatem lethale crimen erit eum ibi eo bono nomine priuare. Sic Adrian. quodlib. 11. q. 1. Toletus autem l. 5. c. 6. §. 5. vers. Posterior est, docet esse peccatum mortiferum contra charitatem, non contra iustitiam in eo casu, quo verolimiter credatur, quod nullatenus fama illius criminis, ad eum locum vñquam esset peruentura.

118
Non est le-
thale.

Peccatum lethale non est, sed solummodo veniale. Quia si ille est iudicē per Iudicis sententiam iuste de delicto damnatus, iuste priuatus est fama, & iure illam non habet, sicut non haberet brachium, si ab eo amputaretur. Vnde iniuste de sua queri potest infamia; Iudices enim intendunt cum delinquentes condemnant, eorum euulgari delicta, & supplicia, quo alij corrigantur. At si delictum publico commisit in loco, seu in multorum conspectu patrauit, sibi eam attribuat infamiam; quia spontē velit, nolit, suam famam prostruit; unde non erit mortale delictum, delictum alibi publicare per literas, aut verbo narrare, Itā Lessi. l. 2. c. 11. dub. 13. n. 75. & 78. Caiet. 10. 2. opus. 6. 31. respons. 9. D. Tho. in 4. dist. 19. q. 2. a. 3. ad 1. & 2. Bartol. ad l. Ex ea ff. de postulando. Nauar. sum. c. 18. n. 26. Nauarra de rest. l. 2. c. 4. n. 286. & 288. Sotus l. 5. de iust. q. 10. a. 2. Maior. in 4. dist. 21. quæst. 2.

Hæc sententia communis quidem est mihi longē probabilior. Quia etsi infamatus Val. lisoletto, bonam famam Matrilo de facto retineat, non tamen ea de iure retinet; nam postquam crimen eius publicum factum est vel per Iudicis sententiam, vel per facti publicitatem, qui inspiciente populo id gessit, ius fame amisit ita, vt nemo deinceps teneatur priorem ex iustitia de illo æstimationem retinere. Vnde est possessor bonæ fame alio in loco de facto, non de iure. Dupliciter, fateor, in casu peccatum erit lethale, infamatum hic alibi infamare. Primo, quando cum illo simul tertia aliquæ persona innocens infamaretur: v. gr. si frater infamati adest in eo alio loco, in quo delictum publicatur. Secundo, cum diffamato aliquod aliud detrimentum præter infamiam obuenturum à publicante præuideatur. Num autem id contra iustitiam sit, an contra charitatem, Problema proximum indicabit.

119
Hæc sententia
longē proba-
bilior est mihi.

PROBL. XI.

Erit, & non erit peccatum lethale contra iustitiam, infamatum publicē in vno loco, in alio publicare, si ob id infamato præter infamiam aliquod aliud graue incommodum sit obuenturum.

Vidimus Probl. 10. peccatum lethale esse infamatum in vno loco publicare in alio, Nunquam ad quem nunquam, vel serō infamia notitia erit. ad quem nunquam, si ex ea publicatione præter infamiam aliud graue incommodum esset obuenturum, scilicet, quia forsam occideretur, vel arderetur in carcerem, vel aliquo bono temporario.

120
Nunquam
erit.

Sect. II. De Præcepto 8. Problemata. 373.

rario priuabitur, vt si ei auferatur pensio, alimenta negentur, &c. Quæſierim autem, an peccatum hoc publicationis huiusmodi sit contra iustitiam, an solum contra charitatem.

121
Contra iustitiam est.

Contra iustitiam est hoc delictum restitutioni obnoxium. Quia ille solum per sententiam iudicis, vel pactionem delicti, in loco publico amittit ius ad famam & honores publicos, non ad pensionem, non ad alimenta, non ad bonorum patrimonialium conseruationem: quare contra iustitiam facit, ad restitutionemque tenebitur, quiper publicationem delicti in causa fuerit quod ille in eiusmodi bonis detrimentum accipit. Sic Tolet. libr. 5. cap. 65.

122
Non est contra iustitiam.

Non est contra iustitiam, sed solum contra charitatem, vnde ad nullam tenetur restitutionem, qui hic infamatus alibi publicauerit: etiam si ob id prauideat obuenturum infamato huiusmodi incommodum, imò etiam si id ea intentione faciat. Quia solum ex charitate tenemur vitare damnum proximi quando sine villo, aut cum paruo nostro detrimento id gerere possumus. Vnde cum ille non teneatur impedire tale damnum ex iustitia, sed solum ex charitate abstinendo ab ea infamatione eo tempore, & loco, quo animaduertit, posse inde infamato huiusmodi detrimentum temporale obuenire, ad restitutionem non tenebitur: ex obligatione enim charitatis non insurgit iustitiæ restitutio: nec deprauata intentio facit vt contra iustitiam peccet quis, quando actus exterior non est contra illam, sed magis aggrauat peccatum contra ipsam charitatem. Ita Lessij. l. c. 11. dub. 13. n. 81. Fagnod. Decal. l. 8. cap. 4. num. 14. Nauar. de rest. libr. 2. cap. 4. num. 188.

123
Verior hæc mihi pars.

Verior hæc mihi pars. Quia per accidens est, quod ex illa delicti narratione damnum temporale infamato obueniat: sequitur enim illud damnum ex delicti illius publicatione. Vnde cum illa publicatio tunc non sit contra iustitiam, sed contra charitatem, nulla restituendi obligatio insurgit, cum illi nulla facta fuerit iniuria in delicti publicatione.

PROBL. XII.

Peccabit, & non peccabit contra iustitiam, qui alibi divulget crimen illius, quem scit fuisse iniuste à Iudice, aut falsorum testimonium iniquitate hoc in loco damnatum.

124
Quæſtionis status.

Vd ex iniuste, aut ex testimonio mendacium depositione aliquem accusatum latrocinij damnauit, aut sine sufficienti probatione de occulto crimine publice puniuit. Peccabit lethaliter proculdubio, qui crimen huius rei alibi, vbi ignoratur, publicauerit. Quæſierim verò num peccatum hoc sit contra iustitiam?

125
Non est contra iustitiam.

Contra iustitiam minimè est. Quia quamvis reus per iniuriam à Iudice contra ius damnatus suum ius non amittat ad suam famam: tamen in hoc casu non amittit ius ad illam præcisè per illam iniuriam formaliter, sed ex quadam consecutione; quia videlicet ex iniuria. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

iuria sequitur publicum fieri, ac manifestum hoc crimen. Vnde eo ipso, quod huiusmodi crimen publicum factum est, ius amittit, vt homines recte de tali reo sentiant. Sic Lessij. l. 2. cap. 11. dub. 13. num. 77.

Est placet contra iustitiam. Quia quæ contra iuris ordinem diuulgata sunt, propter infamiam proximi non possunt alio in loco diuulgari ad quem nondum infamia illa peruenit: imò si peruenit, tenemur ex charitate veritatem aperire, vt à proximo contra iustitiam infamato notam propellamus, sicut enim contra iustitiam infamatus est primo. Sic contra iustitiam ea infamia continuatur alibi, non enim tractu temporis, aut mutatione loci definit illa infamia esse iniusta. Ita Sotus de iust. 5. libr. question. 10. art. 2. concl. 4. Nauar. sum. cap. 18. num. 26. Fagundes Decal. l. 8. cap. 4. num. 21.

Idem affirmo Lessij venia primæ sententiæ improbanda fundamentum. Quamvis enim consecutiue crimen aliquoquin verum, sed occultum, & non probatum fiat publicum semper hæc publicitas sit, contra iustitiam, & continuatur contra illam. Attamen si ipse reus post tormenta confessionem criminis ratificauit sine aliorum tormentorum metu, & sic postea diuulgaretur crimen: tunc quidem veram existimarem Lessij sententiam; qui tunc iam dedit causam iustam diuulgationis; nam confessio ratificata post torturas, valet in iudicio: non autem valet, si postea reus non ratificatur; cum erim extorta sit confessio tormentorum vi, censetur iniusta, & ideo nisi de nouo extra tormenta ratificata fuerit non ei in iure fides adhibetur. capit. 1. 15. question. 6.

PROBL. XIII.

Licet, & non licet crimen falsum proximo affingere, ad torturam in iudicio, vel extra illud damnum grave vitandum.

Licet quidem. Quia reuelare crimen verum alicuius, quod omnino est secretum, perinde est ac affingere ei falsum: sed potest quis in tortura appositus, ad vitanda tormenta, & graue suum damnum, reuelare crimen verum occultum sub secreto etiam sibi commissum, quando ex hac reuelatione nullum aliud timeretur proximi incommodum, quam infamia, vt docent Sotus libr. 5. de iust. question. 10. art. 2. Lessij libr. 2. cap. 11. dub. 8. numer. 54. & Malder. tract. 7. capit. de iniur. in bono & fama dub. 11. Ergo etiam poterit licet illi crimen falsum affingere ad eam torturam, græueque incommodum vitandum. Maior probatur, quia id quod est occultum, non est cognitioni humanæ, ac publicæ subiectum: Ergo sicut est contra iustitiam imponere alicui crimen falsum, ita & crimen verum occultum alicuius alteri reuelare. Minor patet, quia cum tanto damno proprio nemo tenetur tacere crimen occultum alterius sibi etiam sub secreto commissum, etiam si iactura vitæ, aut famæ proximi ex tali reuelatione.

revelatione timeatur, nisi sint secreta Principis, quorum ex manifestatione gravissima Reipublicae incommoda timerentur. Sic Cassianus, apud Sylvestrum *verb. Mendacium, num. 2. asserens*, licitum esse mentiri ob magnam utilitatem assequendam, vel graue malum fugiendum.

129
Illicitum est.

Illicitum omnino est, falsum crimen proximo imponere, siue ad vitandam torturam, siue ad quodcumque aliud graue impediendum. Quia perniciosum mendacium, quod alteri est grauius nocivum, nunquam est licitum proferre, siue in iudicio, siue extra illud proferatur: sed qui crimen falsum valde nocivum alteri affingit, proferit perniciosum mendacium: Ergo illicite, ac iniuste illud proferit. Ita Sotus l. 4. de iust. q. 6. a. 3. Lessi. l. 1. c. 11. dub. 7. & 8. Fagund. Decal. 4. 8. c. 5. numero tertio. D. Tho. 2. 2. q. 72. art. 3. & q. 110. a. 2. & 4. Caiet. ibi. Nauar. sum. c. 18. numero tertio. Sylvest. ubi supra.

130
Primam sententiam expungendam esse reor.

Certe primam sententiam omnino expungendam esse reor. Cassianus enim vel lapsus est, vel voluit significare licitum esse aliquando uti amphilogia, quae secundum speciem respectu illorum, ad quos dicuntur, mendacia videntur, cum tamen re vera non sint. Equidem aliud est crimen verum, sed occultum dicere: aliud, falsum imponere; & licet sit illicitum, & contra iustitiam utrumque facere sine causa; at cum causa grani, qualem habet ille, qui curat vitare tormenta, licitum, iustumque est, crimen verum sed occultum sub secreto nobis commissum propalare, cum verum utique dicamus: illicitum proculdubio est crimen falsum alicui imponere cum mendacium proferamus.

CAPVT XL.

Circà Secreti nobis commissi
custodiam.

PROBL. XIV.

Obligatio seruandi secretum oritur ex iustitia, non ex fidelitate: & oritur ex fidelitate, non ex iustitia.

131
Quid sit fidelitas.

SUPPONO, vltra virtutem iustitiae, quae obligat ad non ledendum ius alienum, quod proximus habet circa sua bona, & vltra alias morales virtutes, dari quandam virtutem moralem specialem, quae vocatur fides, seu veritas: non quidem illa veritas, seu veracitas, quae obligat, ad conformanda verba externa cum mente, & appellari potest veritas in dictis, siue in loquendo; sed alia, quae obligat, ad conformanda facta cum dictis, & vocitari potest veritas in factis, siue in operando, & dicitur Fidelitas, seu Fides, ethymologia accepta à fide, & dicitur, quia per eam fit, quod dicitur. Necessaria quidem est huiusmodi Fidelitas

vis virtus ad conseruandum humanum, & qui eam violat vocatur infidelis. Hoc praemisso, dubitamus, num seruandi secreti commissi nobis obligatio oriatur ex iustitiae virtute, an ex virtute fidelitatis?

Oritur non ex iustitia, sed ex fidelitate: unde quoties aliquis peccat contra secretum, contra fidelitatem non contra iustitiam delinquit. Quia non quoties aliquis quicquam promittit intendit se ex iustitia obligare, sed ex fidelitate tantum, quae quidem obligatio sufficit ad promissionis impletionem. Ergo etiam promittens secretum potest non se obligare ex iustitia, sed solum ex fidelitate, quae plane sufficit ad exactam secreti custodiam. Sic Sotus tr. de regendo secreto, membr. 1. q. 1.

Oritur ex iustitia non ex fidelitate. Quia si ex fidelitate ortum duceret huiusmodi obligatio, secreti violatio solum esset veniale peccatum; veritas enim & fidelitas ut sic & praecipue non obligat ex genere suo sub mortali: nisi ex promissione non obseruata aliud graue detrimentum committerent secretum, aut alij protenerent. gr. si ob secretum à te Antonio promissum ipse aliquid fecit, vel omisit, ex quo postea graue detrimentum patitur, te secretum non obseruante: promissio obligat sub mortali. Dum autem non occurrit casus huiusmodi grauis obligationis, nulla erit custodiendi secreti firmitas, cum ex se sub mortali fidelitas non obliget. Igitur quoties homo promittit aliquid seruare secretum obligatur ex iustitia propria ad illud seruandum, obligatur etiam ex fide, quae virtus fidei tunc non distinguitur à iustitia. Ita Caiet. apud Molinam tr. 4. d. 262. numero quinto. Sanch. l. 6. consil. c. 6. dub. 1. nu. 3. & alij.

Profecto si loquamur de secreto, quod sub eo pacto tibi committitur, praemissa scilicet tacita vel expressa secreti postulatione: non dubito, quin contineat obligationem grauem iustitiae: & de hoc loquuntur, qui asserunt oriri hanc obligationem ex iustitia. Ratio est, quia in hoc casu non est promissio nuda, sed pactum onerosum, cum ille alius subeat etiam ex parte sua onus reuelandi tibi suum secretum: quare haud est dubium, quin tu etiam ex iustitia ad seruandum promissum tenearis, cum ille ex parte sua posuerit conditionem. Et placet idem procedit, quando interuenit promissio tacita: nam qui in grauibus circumstantiis videt sibi secretum communicari, eo ipso, velle videtur eo modo illud accipere, & cum ea obligatione, cum qua huiusmodi secreta assolent talibus personis committi, atque ideo consentit tacite in obligationem iustitiae ibi inclusam, nisi expresse, nolle se cum tanta obligatione noticiam illam accipere protestetur. Quando verò non procedit expressa, nec tacita promissio, quia secretum non est commissum, sed merè promissum, verbi gratia, quando petenti à te secretum rei, quam tu audisti, vel aliunde cognoueras, tu promittis: tunc aliquando interuenit obligatio iustitiae, aliquando solius fidelitatis. Et quidem quando res ipsa talis est, ut aliunde non posses eam absque iniuria manifestare, certum est adesse obligationem non solum fidelitatis, sed & iustitiae, ut si esset delictum occultum proximi, quod sine causa sufficeret ei manifestare iuste non potes.

Seçt. II. De Præcepto 8. Problemata. 375

potes, vel si eam notitiam per iniuriam com-
paraueras.

PROBL. XV.

Peccat lethaliter & non peccat contra iustitiam,
qui alienas litteras a domino laceratas, &
per partes in locum publicum proiectas postea
iunctis, ac collectis earum fragmentis, legit
& manifestat.

135
Peccat lethali-
ter contra
iustitiam.

Peccat lethaliter contra iustitiam. Quia se-
cretum, quod fortasse in iis litteris contine-
tur, semper est sub dominio illius, qui eas la-
ceratas exposuit, credens a nullo esse legendas,
quod si suspicaretur, aliquē collectis particulis,
esse lecturum, minime dispergeret. At sicut li-
ber, qui præter intentionem ē manibus in via
publica cecidit, non idē esse sub tuo dominio
desinit; sic nec secretum tuum præter tuam
voluntatem quasi cadens, desinit sub tuo do-
minio esse: in neutro enim casu cedis iure, quod
habes, sed illud omnino ius retines. Sic aliqui,
quos sequitur Rebel. p. 2. de iust. l. 9. q. 7. nu-
mer. 9.

136
Lethaliter
contra iusti-
tiam non pec-
cat.

Lethaliter contra iustitiam non peccat. Quia
eo ipso, quod dominus litterarum eas abiecit,
ac proiecit in loco publico, videtur cedere iure
suo, & quasi pro derelicto habet permittens, ut
expositæ maneant manifestationis periculo; de
hoc enim curare non videtur. Itā alij cum Syl-
vestro v. Emprio, q. 7. Laym. l. 3. sect. 5. r. 3. p. 1.
c. 4. n. 4. Diana p. 1. r. 6. resol. 55. Card. de Lugo
Decal. to 2. d. 4. sect. 9. nu. 150. Indicat Sanchi.
l. 6. confil. 16. dub. 3. dum docet, peccare mortali-
ter legentem litteras clausas, vel in secreto po-
sitas: per quæ verba videtur excludere litteras,
quas non in secreto, sed in publico ex inten-
tione ipsius domini positas inuenit.

137
Hoc etiam
mihi placet.

Hoc etiam mihi placet, si litteræ huiusmodi
laceratæ ex intentione domini posita inue-
niuntur in publico. Aliud enim attendendum
putarim, quando contra domini intentionem
id accidit: v. gr. si dum particulas immitteret
in ignem vel tuiorem locum, ubi nullus col-
lector facile posset inquam adesse, à vento in
viam publicam abstractæ fuere, vel casu elap-
sæ sint ē sinu. Addo tamen cum Laymano
eum, qui litteras sic laceratas, ac proiectas
legit, teneri ex charitate ad eas non publican-
das, si inde aliquod grave damnum potest re-
sultare. Quia licet proficiendo litteras laceras
dominus videatur iure iustitiæ cedere quod
habebat, putabat enim à nemine legendas,
quam iuris cessionem sufficienter significavit
pereiusmodi proiectionem; cum hoc tamen
itā, quod ei graniter displiceat talis publica-
tio quam si prævidisset, nullatenus litterarum
particulas eum proiecisset in locum. Manet
ergo obligatio charitatis procurandi bonum
proximi & eius grane malum impediendi,
quando sine incommodo possumus. Nam quod
mihi vellem fieri in tali casu, hoc debeo ex
charitate alteri præstare.

Escobar. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

PROBL. XVI.

Qui apertendo litteras, non solum venialiter sed
& lethaliter peccavit, si tunc præter inten-
tionem, & opinionem grave damnum sequa-
tur: tenetur, & non tenetur ad restitutio-
nem.

Diximus sect. 1. non peccare lethaliter qui
ex curiositate solum hand existimans gra-
ne aliquid in eis contineri, litteras aperit, ac
legit alienas. Cum itaque quis aperiens, &
legens alienas litteras solum venialiter deliquit
licet præter intentionem & opinionem, grave
malum sequeretur, quod prudenter non time-
batur: non tenetur ad restitutionem. Idem di-
cendum, si mortaliter quidem peccavit, non ta-
men timere prudenter potuit, damnum illud,
quod consequitur, tunc enim vel ad nullam re-
stitutionem tenetur, si nullum aliud damnum
timere prudenter poterat præter alieni secreti
gravis violationem: vel certe tenetur solum ad
illud summum damnum, quod timere poterat,
non ad excessum damni supra illum gradum.
Quia totus ille excessus est ei involuntarius
propter ignorantiam inuincibilem. Sic Molina
20. s. d. 36. n. 2.

138

Libet lethali-
ter peccare-
re, non tene-
tur ad resti-
tutionem.

Si venialiter peccavit in secreti violatone,
ad restitutionem non tenetur. Quia peccatum
veniale non affert gravem restituendi obliga-
tionem. Si autem peccavit lethaliter, debet
necessario restituere. Quia sufficit iniuria gra-
vis ad hoc, ut quis restituere teneatur, quantum
damnum valebat, etsi eius valorem ignoret.
Itā Card. de Lugo 10. de iust. d. 24. sect. 9.
nu. 149.

139
Tenetur quod
dam.

Profecto sententiam P. Molinae quoad pri-
mam partem de peccante solum venialiter mi-
hi etiam probatur ob præfatam rationem. Se-
cunda verò pars de peccante lethaliter in se-
creti violatione minime placet. Quia si (ex. gr.)
quis proiecit in mare gemmam alienam, quam
putabat centum aureos valere, cum valeret mil-
le, ad totum valorem restituendum tenetur;
nam vere causa fuit iniusta totius illius damni,
quodcumque esset, quod domino gemma se-
quitur, cui voluntarie intulit iniuriam. Si igitur
cum iniuria gravi alterius quis litteras apa-
ruit non solum tenetur ad damnum præuisum,
sed etiam ad ignoratum; quia ad id totum im-
plicitè obligare se voluit ei, cui iniuriam vo-
luit inferre. Aliud dixerim de damno à eo
inuincibiliter ignorato, quod aliis personis
consequitur cum illo non coniunctis, cui
illata iniuria fuit: his enim non tenebitur resti-
tuere.

140
Idem affirmat.

PROBL. XVII.

Erit, & non erit lethale piaculum, alienas lit-
teras sine nocendi animo ob curiositatem
aperire.

Aperire litteras alienas ob meram curio-
sitatem, & sine nocendi animo, v. gr. ut
I i 2

141
Lethale cul-
pa erit.

ex barbaro stylo, vel eleganti capiat aperiens voluptatem, lethalis culpa est. Quia invito Domino id facit, & incurrit periculum aliquod secretum edificandi, quod nefas erat aliás indagare. Sic nonnulli, quorum sententiam doctus vir in manuscriptis haud improbabilem indicavit.

142 *Non erit lethalis culpa.* Solum est veniale piaculum. Quia id reate facit leuitas, & finis carens mortali deformitate excusat. Ita Nauar. *sum. c. 18. n. 53. Sa v. Littera. n. 1. Syluest. v. Falsarius. n. 2. Fagund. Decal. l. 8. c. 5. m. 9.*

143 *Hoc verum omnino existimo & ubi vim expono.*

Hoc verum omnino esse putarim. Quia accidentale est ex apertione ob curiositatem litterarum graue referat secretum, quod quidem aperiens custodire tenebitur, ne in scribentis vergat incommodum. Vt autem scias, quando grauius, quando leuiter delinquat, qui litteras aperit, quando nullum peccatum perpetret, affirmo in primis, si litterae pro derelictis habeantur, licitam esse earum apertionem, & lectionem; tunc autem pro derelictis haberi, quando ignoratur, tam mittens, quam ille, ad quem mittuntur, si fiat de mittentis consensu tacito, vel expresse. Quod si à principio aperiens bona fide putabat ei apertionem non displicituram, & postea inuenit displicere; nullum esse peccatum; quia bona illius fides excusat. Item lethalem vero culpam esse eas aperire, licet non legantur, eo animo, ut aperiens grauius noceat. Quia ubi primum animum habuit grauius nocendi, delinquit grauius, etiam si Epistolam non legat. Praeterea potestatem publicam legitimam habere potestatem apertendi, vel legendi litteras, quales sunt Superiores Religionum, ac Praefecti urbium in finitimis hostium locis belli tempore. Necnon posse aperire Epistolas ab hoste missas, vel illius ad quem mittuntur, si probabiliter credit, sibi ex illis vel alteri proximo iniustum aliquod damnum posse evenire, easque perlectas posse retinere. Et generaliter loquendo, quoties quis ex aliquibus Epistolis aliquod malum iniustum sibi timet, licet possit eas aperire, vel comburere ad illud malum vitandum. Denique Epistolarum delatorem lethaliter delinquere, si eas aperiat, & ostendat aduersario mittentis, vel eas clausas eidem tradat. Solum enim quando prudentialiter crederet aliquod malum iniustum in illis, vel contra se, vel contra proximum contineri, licet eas legere poterat, & comburere ad malo obuiandum. Omnia carptim collegi ex Lessio l. 2. c. 13. dub. 10. n. 73. Nauar. *sum. c. 25. n. 34. & c. 1. & num. 73. Syluestro v. Restitutio. 3. q. 5. & v. Falsarius. n. 2. Sa v. Littera. n. 1. D. Antonino l. 2. tit. 1. c. 12. §. 5. & aliis.*

PROBL. XVIII.

Quando quis per vim aut fraudem secretum aliquis accepit, potest, & non potest, ad vitandum proprium irreparabile suum damnum detegere.

144 *Nonnulla suppono.*

Suppono ad vitandum graue damnum, nempe diuturnum tormentum, quoniam possit licite alterius crimen occultum, & peccatum ei sub secreto traditum manifestare.

etiam si inde mors imminet, aut infamia sequatur ei, qui huiusmodi secretum commisit: modo grauissima incommoda non timeantur, ut si esset secretum Principis, Republicae, vel exercitus, & non sit in confessione Sacramentali apertum. Quasi tamen, an id dicendum, si secretum illud quis ab alio per vim, vel fraudem acceperit: id est, an tunc possit, ad vitandum proprium graue damnum, illud reuelare?

Non potest quis reuelare illud secretum, quod per vim, vel fraudem ab alio extorsit, etiam si interimendus sit. Quia eo ipso, quod secretum per vim accepit, semper est contra iustitiam illud reuelare. Sic Sotus l. 5. de iust. q. 10. a. 2. Fagund. l. 8. c. 6. numero duodecimo. Sayr. in *Clavi*, l. 1. c. 3. numero quadragésimo primo.

Si quis interimendus esset, vel mutilatione afficiendus (quae sunt irreparabilia mala) ex eo quod non reuelasset secretum, quod per vim, aut fraudem ab alio extorsit, potest licite illud aperire, etiam si illo, à quo extorsit, esset infamandus, expilandus, aut interimendus. Quia peccatum iniustitiae in secreti extorsione commissum, iam est transactum, & transacto peccato, qui extorsit habet ius, ut in tanto periculo constitutus secreta vi extorta reuelat. Quemadmodum qui furatus est equum, potest illo uti in extrema necessitate vitae tuenda etiam si dominus illo etiam ad vitam tuendam indigeat, & in eadem sit necessitate constitutus. Ita Nauar. *sum. c. 18. m. 54.*

Vtramque opinionem satis probabilem esse existimo, secundae vero primam praeponeo. Quia licet peccatum extorsionis secreti praeteritum fuerit, durat tamen adhuc, moraliter loquendo, in effectu suo, hoc est in obligatione seruandi secreti, & effectus iniustitiae per reuelationem illius continuatur. Profecto parum refert, quod ille non intendat infamari, aut occidi eum, à quo secretum illud extorsit, ut dicamus per accidens esse quod inde occiso, vel infamia subleuiat; quia illa reuelatio est iniusta, cum iniuste fuerit secretum extortum; unde non potest hic ratio charitatis militare, ut dicamus charitatis praecipuum prius obligare quemlibet erga seipsum, quam erga proximum.

PROBL. XIX.

Peccata occulta subditorum, quae solum vergunt in damnum ea committentis, possunt, & non possunt Superioribus reuelari à cognoscente fraternae correctione non praemissa.

Certe peccata Religiosorum aut sunt publica, aut secreta, & haec quae noceant, vel non noceant aliis, sed solummodo ei, qui ea perpetravit. Si sint publica, ac manifesta, siue vergant, siue non vergant in aliorum damnum, licitum est ea Superioribus ad punitionem, praemissa fraternae monitione, manifestare.

Sect. II. De Præcepto 8. Problemata. 377

festare. Si sint occulta, & aliis nociua, vel Religioni indecora, denunciari etiam possunt superioribus, fraternam monitione prætermittenda, nisi quis firmiter credat, statim per correctionem fraternam delinquentem ad frugem meliorem adducendum. Si verò periculum sit in mora, nunquam est fraternam correctionem præmittenda: imò tenetur quis statim superiorum ad monere, ea prætermittenda. At si peccata sint grania, occulta quidem, & in damnum commune Religionis non vergant, sed solum in damnum peccantis peculiare, qualia sunt ebrietas, mendicandi consuetudo, furtiola, non seruare ieiunium, horas Canonicas non recitare &c. quæserim, num possint superioribus, prætermittenda correctione fraternam reuelari?

189
Possunt reuelari.
Possunt quidem. Quia non videtur probabile, quæ communi Religionum consuetudine sunt esse contra Christi Domini præceptum: sed consuetum est in omnibus Religionibus, quod in Capitulis aliqui contra aliquos de culpis proclamant, nulla secreta monitione præmissa: Ergo videtur, hoc non esse de præcepti necessitate. Deinde non obstat infamatio illius, cuius occulta delicta Superiori tanquã patri referantur: nam apud pium ac prudentem Prælatum & fidelem amicum, nullam infamiam patietur. Esto autem in famam incurrat apud Superiorem: tamen Salus animi est bonæ famæ præferenda. Sic Richard. in 4. dist. 19. art. 3. q. 1. ad 2. Gabriel. in Cano. Missæ. q. 4. m. 4.

190
Minimè possunt.
Minimè possunt Superioribus siue vt Iudicibus siue vt patribus prætermittenda correctione fraternam reuelari. Quia tenemur de præcepto naturali, occurrere dano proximorum, ac fratres emendare quàm minimo eorum damno possumus: possumus autem eos emendare modo præscripto fraternæ correctionis: Ergo tenemur, illud seruare. An non corporalis Medicus, si potest, ægrotum curare sine alacritudine memori, id tenetur efficere? Ergo similiter ille, qui tenetur emendare fratrem, si potest emendare illum fama seruata, id præstare enebitur. Ita Sotus in relect. de regendo Secreto, memb. 2. q. 4. concl. 3. dub. 3. Nauarra de ref. lib. 2. c. 4. dub. 1. in 1. 1. D. Tho. 1. 2. q. 33. art. 7. & 8. ad 4. Sav. in Clau. l. 1. cap. 14. num. 8. Fagund. Decal. lib. 8. cap. 7. num. 7. Bannes 2. 2. ques. 33. art. 8. dub. 2. Nauar. sum. cap. 8. num. 14. & alij plures.

191
Hoc mihi videtur verum.
Ego autem adeo veram hanc sententiam esse puto, vt contrariam stando in iure communi in nulla tenus existimè esse probabilem stando verò in iure, & statutis aliquarum Religionum, quid sentiendum sit vltimo volumine expediam. Certè proclamationes illæ, quæ in Religiosorum Capitulis absque vlla secreta admonitione fiunt, sunt de aliquibus leuibus culpis, quæ famæ non derogant: & potius sunt quasi quædam commemoraciones obliuionis culparum, quam accusaciones, & denunciações. Vnde si aliqua fieret proclamatio de peccato, quo frater infamaretur, contra præceptum Domini ageret, qui in huiusmodi proclamationibus fratris delictum publicaret. Addiderim, falsum omnino esse, non manere Religiosum infamatum, cuius delicta. D. Mend. Cheol. Moral. Tom. IV

Ita pio ac prudenti Superiori, qui potest prodesse, & non obesse, tanquã patri manifestantur: multo enim est grauior infamatio apud vnum grauem, ac prudentem virum, à quo quis pendet, quàm apud multos, à quibus non pendet. Quia ex reuelatione Superiori tanquã patri facta pio & prudenti, potest ipse procedere ad negationem suffragij: ad Religionis officia, ad mutationem Monasterij, ad remotionem ab officio, ad aliaque, quæ naturaliter possunt notam infamæ afferre.

CAPVT XII.

Circa sui ipsius infamatores.

PROBL. XX.

Lethale est, & non est, seipsum sine causa infamare, stando præ se in propria infamia ratione.

192
Peccatum lethale est.
IN causa seipsum infamare, secluso damno, stando in præcipua propria infamia ratione, peccatum lethale est, ita vt nulla ex causa nec etiã mortis metu quis excusetur, siue in iudicio, siue extra iudicium seipsum infamet. Quia charitas obligat vnumquemque, vt se, & sua diligat: sed bona fama est præcipuum hominis bonum externum: Ergo qui illam, se ipsum sine causa infamando, perdit, peccat lethaliter contra charitatem. Imò contra iustitiam. Quia nemo est suæ famæ dominus, sicut nec vitæ propriæ: Ergo sicut grauius peccat ille, qui se ipsum occidit, quàm qui alium interimit: ita grauius peccat contra iustitiam ille, qui se ipsum sine causa infamat, quàm qui alterius famam lædit. Sic Caiet. 2. 2. ques. 73. art. 2. & sum. verb. Detraçio, D. Antonin. part. 1. tit. 8. cap. 4. §. 1. Eam ex parte defendunt Angel. verb. Detraçio, §. vltim. & Syluester ibi. num. 4. Differunt tamen à Caietano, quia admittunt excusari à mortali, quando fit metu mortis, quod Caietanus non admittit. Valencia 2. 2. d. 5. ques. 17. punct. 2. putat esse contra charitatem, quando fit sine causa. Turrian. 2. 2. qum. 2. d. 54. num. 11. arbitratu esse mortale, non tamen contra iustitiam, nec contra charitatem sed contra magnanimitatem.

193
Peccatum lethale non est.
Infamare se ipsum sine causa, stando in sola & præcipua ratione propriæ infamæ, secluso damno tertij, vel propriæ vitæ, ex obiecto, ac genere suo non est lethale peccatum neque contra iustitiam, nec contra charitatem, sed solummodo veniale contra charitatem propriam, seu erga se ipsum. Quia homo est suæ famæ dominus sicut & suorum temporalium bonorum. Ergo illam dissipando ac prodigendo absque causa, nulli facit iniuriam.

li 3 nam

riam: sicut nec dissipando bona: siue id faciat, reuelando de se crimē verū oculū sine sibi affigēdo falsū; nō homo suo labore sibi comparat suā famā, sicut bona fortunā acquirit. Ergo si cut est dominus suarum diuitiarum, ita & suae famae. Ita D. Tho. 2. 2. q. 57. art. 4. & q. 58. art. 2. C. 3. ar. lib. 1. variat. cap. 2. num. 8. Toletanus lib. 2. de rest. cap. 4. part. 2. dub. 1. num. 11. & part. 3. dub. 1. numer. 366. Moli. tract. 4. d. 37. concl. 2. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 6. Malder. tract. 7. cap. 1. dub. 10. Tolet. lib. 5. cap. 66. Sotus, Sayr. Filliuc. Nauar. Adrian. Turrian. quos refert ac sequitur Fagundez Decal. lib. 8. cap. 8. num. 2.

154
Hanc sententiam longe probabiliorem esse puto.

Hanc sententiam longe probabiliorem esse existimo. Quia si homo se infamando, falsum sibi crimen affigendo, aut verum occultum manifestando, peccaret mortaliter contra iustitiam, & ad suae famae restitutionem consequenter teneretur, cuiusmodi quælo teneretur? Non sibi, siquidem sui ad se ipsum nulla est restitutio. Non Reipublicae aut Ecclesiae; quia bona laici non connumerantur inter bona Reipublicae nec bona Ecclesiastici inter Ecclesiastica bona; sed inter bona cuiusque propria, & temporaria. Addo, neque esse ex obiecto suo peccatum contra charitatem; quia charitas sui ipsius non obligat, ad bona huius vitae, quæ externa sunt, comparanda, vel conseruanda, nisi quatenus sunt necessaria ad salutem spirituales vel propriam, vel proximorum. Et quia prodigalitas, quæ versatur proprie in bonis externis, ex obiecto & genere suo non est peccatum mortale contra charitatem, sed veniale solummodo. Ergo cum fama sit bonum quoddam externum, ex obiecto, & genere suo non erit peccatum mortale eius profusio, si sine culpa fiat, secluso damno alterius: sed solum quædam venialis prodigalitas.

155
Quando mortale erit infamare se ipsum.

Porro licet hæc ita se habeant ex obiecto, non abnegō, aliquando ratione alicuius extrinsecæ circumstantiæ, grauis scilicet damni, quod nobis vel aliis ex nostra infamatione sequatur, posse esse peccatum lethale contra charitatem. Primum quidem, si proximus inde facilem occasionem capiat, eundem absque causa infamandi: tunc enim datur scandalum malitia. Secundo, si ex ea infamatione vitæ ob id periculum incurrat, ut si fello dicat, sine causa, se Antonium occidisse, vel illius torum violasse; quia perinde id est, ac se ipsam occidere, cum alteri occasionem exhibet, eum publice aut priuatim interimendi. Tertio, si infamanti se ipsum necessaria sit fama muneri publico, ut si sit Episcopus, Prælati; tunc enim mortale erit non solū contra charitatem, sed etiā contra iustitiā, quia in causa est, ut subditi ob illius malā famā in eo ipso peccent: & ideo crudeliter est reus, multos spiritualiter occidēs. Quarto denique, si infamia eius in tertiam personā exundet, verbi gratiā, in filios, in familiam, in totam Religionem, erit contra charitatem, & iustitiā, affigendo sibi hæresis, proditoris patriæ, Sodomiae, læsa maiestatis, &c. crimen, quæ de iure infamiam annexam habent. Lege Lessium lib. 2. cap. 11. dub. 6. num. 31. Nauarram de rest. lib. 2. c. 4. dub. 1. num. 3. Nauarrum sum. cap. 18. num. 28. Toletum lib. 5. cap. 66. Suarium tract. de fide, d.

24. sect. 4. Sayrum in Clauis, lib. 11. cap. 3. numer. 35.

PROBL. XXI.

Ad vitanda grauiora tormenta in iudicio, vel diuturnum carcerem, lethale est peccatum, & non est, se ipsum infamare, vel falsum sibi imponendo crimen, vel verum occultum confitendo, ex cuius impositione, vel confessione erit quis sciat, se capitali sententia afficiendum.

Est lethale peccatum contra iustitiam in Republicam, cuius ille partis est: & contra propriam charitatem. Quia nemini licet occidere; perinde autem est moraliter loquendo sibi crimen falsum in iudicio imponere, aut secretum referare ex quo sit occidendus, ac se ipsum occidere. Et quia homo non est dominus vitæ propriæ, sed cultus: unde contra iustitiam agit, illam sibi auferendo. Et quia qui iudicio sibi crimen falsum, quod capitali pena est obnoxium, affigit, mendacium contra se ipsum perniciosum proferit: proferre autem perniciosum, cum ex se sit nocivum grauius, est lethale peccatum. Sic Caiet. 2. 2. q. 73. art. 2. & sum. de Detrahtio, Armil. & Syluest. v. Detrahtio, num. 4. D. Antonin. part. 3. tit. 8. cap. 4. §. 1. Valent. 2. 2. d. 5. quæst. 17. punct. 2. asserens esse lethale contra charitatem.

Non est lethale, sed veniale peccatum, si sine iuramento id fiat. Quia hoc (moraliter loquendo non tam est dare propriæ morti causam, quam vna breui morte multas diuturnas redimere. [Et quia licet homo non sit vitæ propriæ dominus, est tamen cultus illius, & cum tanto toruræ dolore non tenetur illam custodire, ac tueri. Quemadmodum dum est æger, non tenetur brachium veneno infectum sibi abscindere, ut cum tanto dolore vitam tueatur. Ita Malder. de iust. tract. 7. cap. 1. dub. 3. concl. 2. Lessi. 2. 2. c. 11. dub. 7. m. 41. Tolet. 5. c. 66. Sotus de regendo Secretis, m. 3. & l. 5. de iust. q. 10. d. 2. Couar. variat. c. 2. m. 8. Sayr. in Clauis, l. 1. c. 3. num. 42. Angel. verb. Detrahtio, numer. 6. Syluest. ibi, quæst. 3. & plures alij Recentiores.

Verior planè hæc pars. Quia nullatenus verum existimo præcipuum primæ sententiæ fundamentum, nempe perinde esse (moraliter loquendo) sibi imponere in iudicio crimen dignum morte, atque sibi mortē inferre. Quia homo nec physice nec moraliter se in terimere; nō physice, ut patet: non moraliter: iustam enim causam habet, ob quam se ad interemptionem exponat: sicut qui se exponeret hostium telis ad fugienda grauiissima tormenta, si in eorum manus deueniat. Attamen si ex confessione secreti delicti, aut ex falsi impositione Religionis sequatur infamia, si Religiosus est: aut filius, si est pater; aut subditus, si Præsul, aut familiæ, si obilitate præfulgeat: tunc peccatum lethale esset contra iustitiā, & mendacium perniciosum aliis falsum sibi crimen affigere ad vitanda

156
Lethale peccatum est.

157
Non est lethale peccatum.

158
Hanc sententiam amplius.

CAPVT XIII.

Circà Sufurationem & Maledictionem.

PROBL. XXIV.

Licet, & non licet per Sufurationem alium excludere ab amicitia, quam ipse tibi ambis inire cum Principe, (verbi gratia,) narrando tantum aliquos naturales defectus illius, quem intendis excludere.

165
Quæstio
fina

ERRVM est, non licere id agere mediis illicitis, vt fraude, dolo, infamando proximum, seminando odia, aut spoliando fratrem re aliqua, in quam habet ius: tunc enim esset peccatum mortale contra iustitiam. Quid si id agatur, tantum narrando defectus aliquos naturales, aut alios veros, sed non occultos, ex quibus nec sequatur infamia, nec dissolutio amicitie, sed tantum dissolutio illius familiaritatis primariæ, quam cum Principe habebat?

166
Licet qui
dicit.

Licet quidem. Quia amicitia, & familiaritas est bonum gratuitum pendens à libera voluntate amicorum, sicut enim liberum est conferenti bonum gratuitum non conferre: ita tibi licitum erit, seclusa viæ fraude, curare, vt non conferat. Quemadmodum licet sine vi, & fraude, rogare Petrum, vt testamentum mutet, neque suum constituat heredem. Sic Sotus lib. 5. de iust. quæst. 11. Aragon. 2. 2. quæst. 74. art. 2. Bonac. d. 2. quæst. 6. p. 1. 2. num. 6.

167
Minime licet.

Minime licet, sed lethale est peccatum, si aliter in notabile ob id damnum incurrat, aut amittat aliquod bonum ex diminutione talis familiaritatis: veniale autem erit, si res parua sit. Quia quamvis amicitia sit bonum gratuitum, postquam tamen in illam quis admissus est, habet ius, ne illa ab aliquo tertio sine causa, cum damno suo priuetur, sicut pauper habet ius, ne quis impediat eleemosynas, quas quis illi statuit elargiri. Ita Salon 2. 2. quæst. 74. art. 2. post 2. concl. Sayr. in Clavi, lib. 12. cap. 5. num. 5. Azor. tom. 3. lib. 13. cap. 5. quæst. 5. Trull. Decalog. lib. 3. cap. 7. dub. 3. num. 7. & alij.

168
Hoc mihi
probabilius.

Probabilius existimo hoc non licere, sed agentem delinquere regulariter. Quia bonum propriæ utilitatis non est sufficiens ratio honestandi aliquod damnum, & incommodum, quod lethaliter alteri sequatur ex talis familiaritatis imminutione. Dixi regulariter, quia si ab exclusionem illius ex inclusione propria censetur, merito aliquod bonum maius secuturum, vel ipsi Principi, vel familiæ, vel populo: tum video, posse à peccato excusari. Utilitas enim huiusmodi potest illius utilitati proficere.

PROBL. XXV.

Est peccatum contra iustitiam, & non est peccatum contra iustitiam reformationi obnoxium per susurationem defectus naturales aliquos apertendo, alterum à familiaritate Principis abstrahere.

Dixi Problem. 1. id esse peccatum, quæritur verò, num sit contra iustitiam: Contra iustitiam est. Quia licet amicitia bonum sit gratuitum, tamen postquam quis in familiaritatem Principis est admissus, ius habet, ne illa ab alio sine causa deturbetur. Causa autem iusta non est, se se eo excluso, in Principis familiaritatem ingerere, graui quidem prioris familiaritatis, damno; pluri enim quique ælimat Principis specialem gratiam illam quam diuitias. Sic Salon 2. 2. quæst. 74. art. 1. Azor. tom. 3. lib. 13. cap. 5. quæst. 5. Sayr. in Clavi, lib. 12. cap. 5. num. 5. Trull. Decalog. lib. 12. capite 7. dub. 3. num. 7.

Non est contra iustitiam. Quia amicitia, vel familiaritas specialis illa est bonum gratuitum à libera voluntate Principis pendens: At in re gratuita nullus habet ius, gratis enim confertur: & gratis negari potest. Ita Filliuc. tract. 40. num. 141. & probabile ait esse Trullench. ubi supra.

Hæc mihi sententia magis arridet. Quia contra iustitiam non est, quod quis sine fraude ac vi commodum cuius est dignus, sibi procuret. Non enim quodlibet damnum, quod ex nostra actione sequitur proximo, est contra iustitiam; sed tantum quando ille in bono, quo priuatur, habet aliquod ius propriè dictum. Vnde qui determinatum ad legandum Petro centum, impellit precibus, rationibus, &c. vt sibi illa centum scuta legat: infert quidem Petro damnum illud priuationis centum aureorum; sed contra iustitiam non delinquit, quia nondum Petrus habebat vllum ius in præfata pecunia.

PROBL. XXVI.

Sufurationis peccata differunt, & non differunt specie propter diuersitatem amicitie, quam turbant: verbi gratia, si turbetur concordia inter coniuges, inter patrem & filium, inter fratres, inter sodales, inter amicos.

Non differunt. Quia susuratio per se solum tendit ad mutuam amicitiam tollendam: quod verò amicitia oriatur ex tali, vel tali titulo, per accidens est, ad hoc vitium. Sic Caiet. 2. 2. quæst. 74. Molina tom. 4. tract. 4. d. 25. m. 4.

Differunt quidem. Quia quando quis susurando seminat discordiam inter patrem, & filium, (verbi gratia;) & dat filio occasionem odij aduersus patrem suum, illud scandalum habebit speciem diuersam, saltem quantum illud odium filij in patrem intendebat, odium enim in patrem habet circumstantiam speciem diuersam. Ita eminentis Cardinalis de Lugo.

ELSCOBAR
Theol. Mor.
Tom. III. IV.
E. IV.

Secl. II. De Præcepto 8. Problemata. 381.

Lugo meus felici forte mea olim condiscipulus meus, inquam, vel tunc sapientissimus Magister de po. nit. d. 6. section. 6. in principio, & 10. 1. de iust. d. 14. section. 1. num. 43.

174
Auctor re-
solvit.

Ego autem sic ex ipso datore questionis satisfactio. Prima sententia, ut admitti possit, limitanda est, ut procedat, de peccato Sufurrationis quatenus per ipsum infertur malum suum contra iustitiam, suum contra charitatem illis, contra quos sufurratur; si tamen consideretur peccatum illud propterea aliquando includit malitiam scandalum, ob peccandi occasionem, quæ datur ei, apud quem fit sufurratio: tunc aliquando diversum erit in specie ob diversam conjunctionem personarum. Quando (verbi gratia) sufurrando quis seminat discordiam inter patrem & filium, & dat occasionem odij filio contra patrem suum, illud scandalum habebit speciem diversam, saltem quando intendat illud odium filij in patrem. Quare si illud peccatum quis voluit directè in filio, iam ex hoc capite scandalum habebit speciem aliquam diversam scandali ratione. Fateor item, id quod etiam P. Molina fatetur, posse sufurrationes specie differre, quando nimirum sufurro prævidet, sequi posse non solum detrimentum pacis, & concordie, sed etiam damna circa alia genera bonorum, ut si sequi possint vulnera, homicidia, in bonis fortunæ detrimenta, & similia, ex quorum bonorum diversitate in iustitia sufurrationis speciem diversam iniuriæ accipiet, & restituendi pro hisce damnis obligationem pariet.

PROBL. XXVII.

Necessario debet, & non debet in confessione explicari malum, quod per maledictionem exoptatum est proximo.

175
Questioni
resolvit.

Vidimus Sect. I. maledictionem esse, quando alicui malum imprecatur. Plexumque autem habet aliam malitiam adiunctam scilicet contra proximi dilectionem, cui tale malum desideratur. Queritur itaque, num necessario explicandum sit semper malum, quod per maledictionem proximo desideramus?

176
Explicandum
necessario
est.

Explicandum necessario est. Quia diversa specie est optare malum corporis, vel malum spirituale, vel infamiam, &c. Sic Molina lib. 2. de iust. tract. 4. d. 12. num. 3.

177
Explicandum
necessario non
est.

Explicandum necessario non est. Quia maledictiones specie morali non variantur, malum enim desideratum proximo semper opponitur eidem virtuti dilectionis eiusdem. Ita Cardinalis de Lugo de po. nit. d. 16. section. 5. & tom. 1. de iust. d. 14. section. 11. numero 195.

178
Hoc mihi
curium.

Hoc mihi verius. Nam peccata odij non variantur in specie morali ex diversitate specifica mali desiderati, quando non desideratur nisi sub ratione generali mali proximi. At peccata quæ specie non distinguuntur, licet intra eandem speciem graviora existant, non sunt necessario in confessione distinguenda: Ergo, Lege Problema. 26.

PROBL. XXVIII.

Quando maledictio est in parentes, in Prælatum, in herum prolata quidem ore solum sine animo: semper est, & non est lethale peccatum.

Semper est lethale. Quia cum in facie maledictio profertur, gravis sit eis iniuria: cum autem in absentia, sed coram aliis iactatur, parit graue audientibus scandalum: si privatio nullo audiente, ore exprimitur, grauem præfert irreuerentiam. Dei enim loco parentes ac Superiores habemus, iactitare autem contra Deum maledictionem vel nullo audiente gravissima est blasphemia, etiam si Deo malum illud non optetur. Sic Molina to. 4. tract. 4. d. 2. num. 4.

Non semper lethale crimen est. Quia quando in faciem vel nullo adstante, maledictio profertur, haud gravis parentibus, Prælato, hero irrogatur iniuria. Ita Cardinalis de Lugo tom. 1. de iust. d. 14. numer. 196. & alij communiter.

Fatur P. Molina citatus. Quamvis regulariter maledictiones ore solum prolatae sine animo, quod mala illa eveniant, non sit peccatum mortale, nisi forte contineant contumeliam grauem in proximum; id tamen fallit quando maledictio esset contra Deum, esset enim blasphemia gravissima, etiam si non optaretur malum illud Deo idemque puto quando maledictio esset in parentes, in Prælatum; in herum. Hæc Molina sententia, vera quidem semper de maledictione in Deum prolata: de maledictione in parentes, Prælatum, & herum non semper, sed quando in faciem iactatur; in absentia tamen prolata non semper grauis piaculi damnarem, ut quando ex ira quis dicere solet. *Maledicta sis, qua me genuit, sine illo tamen animo, aut desiderio mali in genitricem iam mortuam.* Porro nec caret dubio, quod idem Doctor addit, maledictionem illam, qua quis ex ira se diabolo commendat, etiam si ex corde non proferatur, semper esse mortale peccatum, propter fæditatem rei ipsius. De hoc tamen multum dubio, secluso scandalo, & maxime si nullus adesset qui audiret. Regulariter tamen crediderim cum Card. De Lugo, quod qui verba huiusmodi proferunt apprehendunt in illis grauem deformitatem, quod sufficit ad culpam grauem contrahendam.

PROBL. XXIX.

Maledictiones differunt, & non differunt specie iuxta mala, quæ proximo optamus.

IN Problema. 24. vberiore expositionem requiro, an Maledictiones specie differant iuxta mala quæ proximo optamus? Differunt quidem. Quia mala à nobis optata differunt specie, & maledictio quælibet pertinet ad speciem.

speciem, ad quam pertinet malum, quod optamus: sicut odium infernum, a quo procedit. Vnde si opto homicidium, et homicida: si incendium domus, incendiarius: si bonorum abstractionem, fur: ob idque teneor necessarium ea in confessione explicare. Sic Sayr. in *Clavi*, lib. 1. cap. 5. num. 14. Salon 2. 2. q. 76. a. 1. concl. 1. Filliuc. tract. 40. cap. 5. num. 147. & alij apud ipsos.

183 Non differunt species. Quia omnes maledictiones ex odio in proximum procedunt: odium autem in proximum in quacumque materia semper speciei est eiusdem: quamvis diuersa mala optemus, ut mortem, infamiam, &c. sub vna enim ratione mali omnia desiderantur, scilicet sub odio in proximum. Ita Ledef. tr. 3. de char. c. 6. concl. 8. T. null. Decal. lib. 1. c. 4. dub. 2. dicto 2. hoc probabile putat. Lege eum lib. 8. cap. 7. dub. 4. num. 2.

184 Idem teneo. Idem teneo. Addiderim tamen, si maledictiones sint atrocissimae, esse in confessione explicandas circa probabilem opinionem asserentium, circumstantias notabiliter aggravantes esse necessario fatendas, ut si desideres condemnationem, seu amissionem spiritualis vitae, aut vitae corporis, aut gravissimam infamiam: ut confessarius melius possit iudicare, ac aptius moderi. Porro iuxta contrariam probabiliorum mihi sententiam sufficere, si quis dicat, se grave malum ex animo proximo impetratum fuisse.

PROBL. XXX.

Qui omnia, aut multa mala simul alteri imprecatur multarum scilicet specierum deformitates tenetur, & non tenetur earum numerum in confessione exponere.

185 Tenetur qui- dem. Tenetur quidem. Quia maledictiones suam speciem sumunt ab specie mali, quod imprecamur. Ergo si species malorum, quae simul optamus sunt distinctae, necessarium earum numerum erit explicandus. Sic Sayr. in *Clavi*, l. 12. cap. 5. num. 10. Saloff. 2. 2. q. 76. sine.

186 Non tenetur. Non tenetur. Quia omnes maledictiones sunt speciei eiusdem. Vnde qui simul haec imprecationes proferret: *Los diablos rellehen, en los infernos ardas. A mi las puñaladas mueras, Un rayo te abraze, &c.* Vnicuique gravius quidem peccatum committit, omnes enim moraliter vnicuique actui prolata reputantur: & ei sufficit fateri, in proximum gravem se maledictionem ex corde protulisse. Communiter Doctores. Lege Trullench. probabilem esse hanc sententiam asserentem.

187 Hoc proba- biliter. Ego existimo esse probabiliorum propter bis indicatum fundamentum, si autem omnes maledictiones eiusdem sint speciei constat haud esse cum simul iactantur vno quidem actu in confessione annumerandas: vnu enim peccatum sunt. Sicut vnum numero delictum committit, qui eodem actu plura iuramenta falsa, ad aliquam rem confirmandam, proferunt: aut qui pluries eodem tempore feminam deosculatur: aut qui pluribus plagis afficit inimicum: aut qui ter pugione Clericum percussit continuatis vulneribus, vnam tantum excommunicationem contrahit, quia vnica percussio reputatur. Palao rom. 1. tract. 3. d. 3. punct. 1. n. 5.

Bonac. d. 2. de peccatis, q. 4. punct. 2. num. 1. San- cius in select. d. 6. num. 1. 2. & 3.

CAPVT XIV.

Circa Iudicium temerarium, & suspensiones.

PROBL. XXXI.

Quando vtrique sunt motiva probabilia, & non est peccatum grave iudicare probabili- ter contra personam praestando de eius delicto gravi probabi- lem assensum.

RAVE peccatum est. Quia detra- ctio, qua existentibus motibus pro- babilibus ex vtriusque parte, de- terminat quis affirmat crimen, seu defectum grauem proximi, grauem continet culpam: Ergo, & assensus in- terius, quo apud se idem affirmat, etiam gra- uem culpam continebit. Sic viri docti, quos consului.

Non est grave peccatum, sed tantum venia- le. Quia existentibus huiusmodi motibus, pos- sumus licite iudicare probabile esse tale deli- ctum, seu possumus iudicare probabilitatem in actu signato; parum autem addit supra eiu- modi iudicium, aliud iudicium, quo probabili- ter, & cum formidine directe indicetur ipsum delictum: nemo enim valde agere feret, nec ta- quam de graui iactura conquireretur, quod post- quam de ipso indicatur reflexe, probabile esse eius delictum, indicetur etiam directe per as- sensum opinatum ipsum delictum: Ergo ille assensus ad mortalem culpam non sufficit. Ita Card. de Lugo 10. 1. de inst. d. 14. sect. 1. n. 22.

Vtriusque hoc longe existimo, & quidquid sit de antecedenti illo pro fundamento prime se- tentiae appposito, abnego consequentiam. Quia per affirmationem externam absolutam, & de- terminatam significat quis vilo modo formi- dinem, vel assensus interni infirmitatem, quam tamen significat, & habet per assensum probabilem internum, quare magis est contra ius proximi detractio illa externa, quam internus assensus. Vnde si exterius etiam ille significa- ret eandem formidinem, dicendo, *Hoc proba- biliter ita est: nec aliunde opponeretur iusti- tiae ex eo, quod defectus oculis absque suffi- cienti causa publicaretur: posset etiam dici, de- tractio illam culpam grauem minime continere.*

PROBL. XXXII.

Materia grauis ad hoc, ut iudicium temerarium de illa sit culpa grauis, est, & non est, quando temere iudicamus aliquam culpam mortalem de proximo.

VIdimus sect. 1. iudicium temerarium dici, quod sine sufficienti fundamento sit. Porro huius iudicii assignantur plures gradus, qui ad ipsum reducuntur. Primus est dubitatio cum

ELSCOBAR
Theol. Mor.
Tom. III. IV.
E. IV.

Secl. II. De Precepto 8. Problemata. 383

cum dubitamus de bonitate alicuius; dubitare autem est neutri parti adherere, sed suspendere assensum. Secundus est suspitio, quando homo in alteram partem inclinat, non tamen determinatè assentitur. Sed habet quandam inclinationem, siue assensum inchoatum, quatenus probabiliter iudicat, latere ibi aliquod fundamentum ad opinandum. Tertius est opinio, seu assensus determinatus de re ipsa cum formidine tamen vel actuali, vel saltè radicali: quatenus si homo interrogaretur, an res illa esset certa? responderet, sibi certà non esse, imò fortè non ita esse, proptèr ipse existimat. Quartus est assensus firmus, hoc est, sine formidine implicita, vel explicita. Quintus denique iudicium externum, seu sententia condonatoria exteriori prolata, qui ad solos Iudices pertinet, de quo *Volum. 7.* Porro iudicium temerariu firmum (quod pertinet ad quartum illum gradū) est peccatum mortale contra iustitiam, si proximus de materia, aut re graui iudicetur. Quæstio igitur, quæ sit materia grauis ad hoc, ut iudicium temerarium, hoc est, sine sufficienti fundamento, sit graue peccatum.

Materia grauis est quando temerè iudicamus aliquā culpam lethale in proximo adesse. Quia grauem ei tunc iniuriam irrogamus. Sic aliqui quos pressio nomine memorat Lugo. *1. de iust. d. 14. sect. 2. num. 23.*

Non est materia grauis, quando temerè iudicamus, culpam aliquam grauem in proximo adesse. Quia aliquæ sunt personæ, de quibus iudicare aliquam mortalem culpam, mortale nō sit, svt si de milite profano iudices, velle se vindicare ab eo, à quo aliam accepit. Ergo fallit illa regula. Item quia aliqua sunt peccata venialia, quæ si iudices temerè de aliquo, grauius delinques, vt si de viro valde religioso iudices temerè esse ambiciosum, vel frequenter mentiri. Ita Card. de Lugo citatus.

Hoc verum iudicio, efficacemque pro statuenda regula rationem adhibeo. Quia sicut detractio externa tunc est grauis, quando aufert apud audientes famam in re graui, ita iudicium temerarium graue est, quando apud ipsum iudicantem aufert opinionem grauem alicuius, cuiuscomque sit generis fama illa quæ aufertur; homines enim agere ferunt in omnibus materiis pati famæ detrimentum.

PROBL. XXXIII.

Iudicium temerarium est, & non peccatum eiusdem speciei infusa cum detractio.

Est quidem. Quia tam per iudicium internum, quam per detractioem leditur iniuste proximi fama: quod vero ledatur apud me solum, vel apud alios, non videtur esse differentia specifica, sed materialis, & secundum magis & minus. Sic P. Molina *tom. 5. d. 13. n. 1.*

Non quidem est. Quia si eiusdem speciei esset cum detractio, sequeretur, quod in confessione sufficeret, dicere: Peccaui grauius contra proximi famam, non explicando, an per iudicium internum, an per detractioem: id quæ non solum supposita sententia probabilis,

quod circumstantiæ aggravantes non mutant speciem non sunt necessariò faciendæ: sed etiam supposita contraria sententia. Tum quia non videtur notabiliter aggravare, quod fama ledatur apud duos, & non apud vnum solum: tum etiam quia saltè quando peccatur per iudicium internum non deberet explicari, cum in omni sententia circumstantiæ etiam notabiliter alleuantes non debeant necessariò explicari, quando speciem non mutant. Consequens autem est contrà omnium Confessorum praxim, qui specigiter de detractioe & de iudicio temerario interrogant. Ita Card. de Lugo *tom. 1. de iust. sect. 2. num. 31.*

Hanc sententiam longè veriore esse reor. Ratio autem, cur illa duo peccata specie differant, hæc videtur esse, quia in ipsa fama, si res attentè consideratur, duo sunt bona diuersa nempe notitia, quam habeo de Antonij virtute, & rursus assensus, quo propter talem notitiam, quam accepi, credo posituè Antonij probitatem: quæ duo valde sunt diuersa. Nam notitia illa non est ex debito sed eam accipio ab ipsis obiectis: assensus vero est quasi tributum, quod debeo tali notitiæ acceptæ, quia notitia posita, debeo saltè quoad specificationem eiusdem assensum. An verò fama consistat formaliter in ipso assensu, an verò notitia precedente, quæstio erit de nomine.

PROBL. XXXIV.

Suspicio temeraria, qua scilicet ex leuibus habetur iudiciis, ex suo genere, & obiecto est, & non est peccatum lethale.

Omnis suspitio contra proximum temeraria de malo graui, si deliberata sit, est lethale peccatum. Quia suspitio tunc habetur, quando aliquis iam non dubitat, ac suspensus est: sed propendit, & inclinat in alteram partem, licet nondum assensum opinatum, aut firmum ferat: sed quilibet vir bonus grauius ferret talem circa graue vitium de se haberi suspicionem: Ergo mortale peccatum est. Sic Bañes *1. 2. q. 60. art. 3. Saloni. & Aragibi.*

Nulla suspitio ex suo genere est lethale peccatum sed veniale solum. Quia suspitio de graui malo non est iudicium, aut firmus assensus, nec opinatiuus, imò nec propriè est assensus; est enim vacillatio quædam circa propositum malum: Ergo peccatum mortale non est. Egit tamen veniale quia vnusquisque hoc iure naturali gaudet, quoad vsque per legima testimonia, & iudicia suum delictum prodeat in lucem. Cum ergo huiusmodi suspitio modo aliquo hoc ius naturale violat, modo etiam aliquo, & venialiter tantum infusa existet. Ita Caiet *1. 2. question. 60. art. 3. ad 3. Sotus libr. de iust. question. 1. art. 3. Syluest. verb. Iudicium, question. 3. Nauar. ad rubr. de iudiciis, numer. 48. Valent. 2. 2. question. 60. art. 3. d. 5. question. 4. punct. 3. Fagundez Decalog. libr. 8. cap. 11. num. 18. Medin. in instrum. c. 14. §. 37. in 1. regu. Filliuc. *art. 40. num. 12. Lessi. 1. 2. c. 19. dub. 3. num. 27. 19. & 23.**

Hanc sententiam puto esse probabiliorē. Nam apud viros prudētes nō putatur grauis iniuria,

juriam, quod aliquis de alio concipiat suspitionem. Sunt enim huiusmodi suspitiones humano errore procedentes communes etiam viris probis, ac timoratis. Vnde qui eas pro gravi iniuria reputaret, irrationabilis opinio esset, & nimis in suo honore tuendo: precipue cum suspitio non sit assensus, sed tantum quaedam ad assensum, ac iudicium concitatio. Manet ergo adhuc in suspicantis mente bona fama, & existimatio proximi licet leuiter laesa, cum non priuatur ea, nisi per contrarium assensum, & iudicium. Adnotari tamen ex Soto, & Valentia ratione grauitatis materiae, vel personae aliquando lethalem esse suspitionem: ut si ex leui indicio quis suspicetur Religiosum virum esse haereticum, vel filium cum matre incestum perpetrasse, & similia: & in hoc a Caietano dissentio existimante, nunquam posse suspitionem esse pluiquam veniale ex obiecto, ac genere suo.

PROBL. XXXV.

Opinio temeraria ex suo genere est, & non est peccatum mortiferum.

201 Peccatum mortiferum est. Quia proximus habetur, ut nemo de illo ex leuibus indicis iudicet, quique enim prudens id grauer ferret: sed assensus opinatiue est iudicium quoddam, quo de proximo male iudicamus, licet cum formidine iudicemus: Ergo erit peccatum mortale: maxime cum huiusmodi iudicium, & assensus opinatiue contra iustitiam sit. Sic Salom. 2.2. qu. 60. art. 3. Bannes, & Aragon. ibid.

202 Absolutè loquendo, & ex genere suo non est lethale peccatum temerarie seu ex leuibus indicis malum de proximo opinari. Quia iudicium, & assensus opinatiue absque animi firmitate de improbitate proximi non est aptus ex natura sua generare malam illius estimationem in mente, assentientis, ac iudicantis. Nam eo ipso quod improbitas certa non iudicatur, non infertur positua praua hominis estimatione, sed ad summum impeditur bona, ad quam non habet proximum ius; neque enim tenetur quis bonam estimationem posituam de alio habere, sed tantum habere illam negatiuam, id est, non habere malam. Vnde si assensus ille opinatiue, & iudicium temerarium ex natura sua non est aptus, malam opinionem posituam de altero generare: nec etiam erit secundum se graue malum, & ideo nec grauis iniuria, nec graue damnum, nec graue peccatum, sed veniale tantum.

PROBL. XXXVI.

Licetum est, & non est nobis alteri imprecari malum sub ratione boni, id est, egritudinem peccatoris, ut conuertatur.

203 Problema hoc, de calamo excidit cap. 13. cum de Maledictionibus sermo processit, sed ne ex lectoris noticia elaberetur, extra chorum expono. Requiro itaque, num liceat proximo imprecari malum sub ratione boni, scilicet, peccatori egritudinem, ut ad meliorem

se frugem recipiat, filio mortem, vel parenti, ut saltem in mortis articulo a malitia reflectat: Minime licet: Quia quod non licet facere non est licitum imprecari: sed nulli priuato homini licet id malum alteri facere: ergo nec etiam licebit id ei imprecari. Sic quidam quos presso nomine. Fagund. Decal. lib. 8. cap. 13. numer. 2. i. memorat, quorum sententiam indicat esse probabilem, dum asserit contrariam sententiam esse meliorem.

Licet omnino. Quia non solum licet cuiquam priuato homini imprecari, sed etiam desiderare malum alteri prius ob fine boni, & sub ratione boni: verbi gratia desiderare, ut peccatores iustitiae iudicentur a Iudicibus Dei ad gloriam. Deinde ob commune bonum: quo pacto licitum est desiderare, ut Turcae conuertantur, & haeretici conuertantur, aut de medio tollantur, & ut bona eorum immineantur temporaria, ac omnino deficiant. Tertiò denique ratione boni proprii honesti, vel vtilis: quo pacto suela à iuvene, sollicita optare potest ei grauem morbum, vel etiam mortem, ut cesset ab illa iniquitate. Igitur in illis casibus, in quibus possumus malum alicui sub ratione boni optare, possumus etiam illud ei imprecari. Ita D. Tho. 2.2. qu. 76. art. 7. Sotus lib. 5. de iust. qu. 1.2. art. 1. Filliuc. tract. 40. num. 149. Fagund. ubi supra, & alij communiter.

Hoc mihi certum, existimanti quidem primae sententiae fundamentum haud quidquam efficere. Illa enim maior: Quod non licet facere, non licet desiderare, aut imprecari, potest esse vera in hoc sensu. Quod non licet facere absolute loquendo, non licet etiam desiderare, est autem falsa in hoc, quod non licet facere per se ipsum, non licet etiam desiderare, ut fiat alicui per alterum, aut imprecari. Non licet enim nobis, alicui occidere, & licet, ei mortem desiderare: non licet, alicui suis spoliare bonis, & licet nobis desiderare, ut ab alio spoliatur, nempe à Iudice in poenam delicti, aut à Deo, ut respicitur.

CAPVT XV.

Circà Fame Restitutionem.

PROBL. XXXVII.

Fama proximi debet, & non debet necessario cum periculo vitae restituere.

206 AMA cum periculo etiam vitae est restituenda, quando aliter restitui non potest, maxime si infamatus vir sit familiaris illi: strisidque etiam ex infamia, quam quis alteri intulit, nullum in vita, aut bonis spiritualibus eueniat. Quia quamvis fama respectu vitae sit res inferioris ordinis: tamen huiusmodi res ordinis inferioris sumi in tanta quantitate potest, ut iudicio prudentum, vel vincat, vel aequet pretio rem ordinis Superioris, tanta namque potest esse vis plumbi, ut vel vincat, vel aequet auri valorem: tanta potest esse

Sect. II. De Precepto 8. Problemata. 385.

esse vis pecunia, ut aequè præstans, imò præstantior, quam ipsa fama, censetur, quamvis pecunia res ordinis inferioris sit. Tam illustri igitur potest esse fama, ut omnium rectè sententium iudicio aequè præstans, imò præstantior censetur, quam miseri vita hominuli. Sic Sotus *lib. 4. de iust. qu. 6. art. 3. & alij.* & probabilem esse docet Fagund. *Decal. lib. 8. cap. 13. num. 1.*

207 *Cum periculo vita restitui non debet.*
Si ex infamia, quam quis alteri intulit non eneniat damnum in vita, vel in bonis spiritualibus, nemo tenetur cum periculo vite famam ei restituere, etiam si infamatus homo illustri profapia existat. Quia nemo tenetur pecunias restituere cum suæ libertatis iactura, se ipsum vendendo, aut tradendo in servitutem, (ut omnes Doctores profitentur) libertas enim est superioris ordinis, & nullo potest pretio comparari. Ergo nepo etiam tenebitur famam alterius cum vite iactura restituere, eo quod vita ordinis sit superioris. Ita Caiet. 2. 2. q. 6. art. 3. ad 2. & opusc. 31. respons. 14. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 15. num. 86. Fagund. citatus. Sylvest. verb. *Detractionis*. qu. 4. casu 2. Corduba lib. 1. quæstion. 3. 1. Filiuc. tractat. 3. 2. num. 236. Navarra lib. 2. de restit. cap. 4. num. 405.

208 *Longè hoc probabilis.*
Longè hoc probabilis. Nam iuxta omnium Doctorum placitum (uti *Solum. 6.* videbimus) restitutio facienda est ad æqualitatem; at ille, qui cum vite periculo famam restituit, æqualitatem excedit: dat enim maius quid, quam id, quod abstulit. Quare ad huiusmodi restitutionem nullo modo obligatur. Non autem abnegoliticum esse nobis vitam aliquandò pro fama proximi exponere: non quod fama plus valeat, quam vita, sed quod pro virtute licitum sit vitam exponere. Attamen si ex infamia, quam proximo intulisti, damnum vite illi obueniat, teneris ex iustitia cum vite etiam periculo, famam ei restituere. Quia tunc non solum obligaris ratione famæ iniuste ablatæ, sed etiam ratione vite, ut patet.

PROBL. XXXVIII.

Quando fama restitui non potest, infamator ita tenetur, & non tenetur eam pecunia compensare.

209 *Tenetur quidem.*
Tenetur quidem. Quia qui alteri intulit damnum centum aureorum, si non potest æquale restituere, restituere tenetur id, quod potest, ut quam proximè ad æqualitatem accedat. Ergo quamvis fama excedat omnem pecuniam, tenetur infamator eam pecunia compensare, ut aliquo modo ad æqualitatem accedat; nam etiam si fama sit ex genere suo præstantior pecunia, tamen tanta potest pecuniæ vis ex altera parte accumulari, ut cumulus ille pecuniæ multo pretiosior sit, omnium rectè sententium iudicio, quam cuiusque hominis nobilis fama. An non dicit Philosophus, *Pecunia est omnium rerum mensura*? Certe aurum longè est plumbo pretiosior: sed tanta vis plumbo ex altera parte potest apponi, ut pretio vincat aurum. Sic Conar. libro 1. *variartum*, capite 2. numero 8. Sotus libro 4. de iustit. quæstion. 6. numero 3. & alij apud Fagundez lib. 8. Decalog. cap. 14. num. 1. Esch. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

invero 12. quorum sententiam ipse ait esse probabilem.

Præcisè pro ipsa infamia excluso alio damno, quando illa publica, vel secreta reuocatione dictorum tolli nequit, nemo tenetur ex iustitia illam pecunia compensare. Quia iustitia commutativa tantum postulat, ut restituatur id, quod ablatum est, per id, quod communi estimatione indicatur æquivalens: at si hoc fieri non possit, cessat obligatio, & moraliter est impossibilis. At pecunia non est æquivalens famæ, fama enim est res Superioris ordinis, & illam admodum excedit iuxta illud, *Ecclesiast. 41. Curam habet de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri.* Ergo nullus tenetur infamiam, quam proximo intulit, pecunia compensare. Ita Navar. *sum. cap. 17. num. 90. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 16. num. 92. Navarra de restit. lib. 2. cap. 4. num. 417. Filiuc. tract. 3. 2. num. 234. Fagund. Decal. lib. 8. cap. 13. num. 5. Sylvest. verb. Detractionis*, qu. 4. casu 2. Caiet. 2. 2. qu. 6. art. 2. & alij recentiores communiter.

Probabilis esse iudico, nullum ex iustitia teneri, famam pecunia compensare: quod hoc confirmari exemplo. Quemadmodum qui non est solvendo as alienum, nec potest damnum pecuniarium, quod alteri intulit, ob paupertatem pecuniis refarcire: non tenetur id refarcire orationibus, ieiuniis, vel honorificationibus externis; & qui vi, aut fraude aliquem ad peccatum induxit, non tenetur ei damnum conscientie refarcire pecuniis: ita qui damnum famæ proximi iniuste intulit, si alia via id refarcire nequit, non tenetur ex iustitia pecuniis refarcire, nullum enim ordinem, vel connexionem hæc inter se habent. Dixi, *ex iustitia*, quia ex charitate fieri potest, ut aliquandò teneatur compensare pecunia, ut si infamatus sit pauper, nec aliter videatur depositurus tristitiam inde conceptam, nisi ei pecunia compensaretur, si infamator sit dives. Ratio est, quia sicut ex charitate magis tenetur quis benefactoribus suis, quam aliis, ita ex eadem magis tenetur illis, qui malum suum sunt passi causa. Didici ex Lessio citato, numero 96. & Filiucio ubi supra.

PROBL. XXXIX.

Infamator tenetur, & non tenetur ad restitutionem fama, si infamatus suis virtutibus eam recuperavit.

212 *Tenetur quidem.*
Non semel accidit, ut postquam quis alteri infamia affectus, ipse suis rectis factis, ac virtutibus famam deperditam recuperavit. Dubito in hoc casu, an infamator ad aliquam restitutionem tenetur? Tenetur quidem. Quia verè causa damni fuit ergo illi refarcire tenetur; nam qui iniuste causa alteri est causa, in conscientia restituere tenetur, cap. si culpa, de iniuriis, & damno dato. Sic Adrian. in 4. qu. 1. de restit. fama, §. contra predicta, in resp. ad 2. Navar. in repetit. cap. Inter verba, n. 863.

Non tenetur. Quia postquam ille suam famam recuperavit, iam in illa damno non afficitur, restitutio enim est, ad refarciendum damnum: hoc autem iam est resectum. Sicut si dominus, *xx*

vel sua, vel alia via recuperaverit æquum sibi ablatum furto, non tenetur fur amplius ad aliquam restitutionem. Ita Lessi. lib. 2. cap. 1. dub. 17. Sayr. in Clavi. lib. 1. cap. 3. num. 14. Fagund. Decal. lib. 8. cap. 14. num. 2. Malder. de iust. c. de rest. in honore. dub. 1. 1. Sotus lib. 4. de iust. qn. 6. art. 3. ad 4. Filliuc. tract. 12. num. 148 Navarra de rest. lib. 1. cap. 4. dub. 3. num. 372. Salon. 1. 2. qu. 62. art. 2. Tolet. lib. 5. cap. 68. Sylvest. verb. De restitio. question. 4. Navar. sum. capite 18. numero 47.

214 *Hanc elige sententiam.* Certè cum infamatus olim iam habeat, quod perdidit: iniuste queretur. Vnde si quis alterum de concubinato infamavit, & ille ita se purgavit, ut amplius non habeatur fides, infamatori, liberatur infamator à restitutionis obligatione. Et si quis infamavit alium de heresi, & ideo fuit capitis inquisitoribus, postea autem per sententiam declaratus fuit innocens, non tenetur infamator ei famam restituere. Rogas, an aliquid sit restituendum, prudentis arbitrio pro ipsa infamia, quam elapso illo medio tempore usque ad famam recuperationem est passus? Existimo debere fieri aliquam restitutionem si putetur illam velle, (alioqui censetur condonata, nec in usu est offerre illam.) Ea autem restitutio gerenda est doloris significatione, petitioneque veniæ, vel honore aliquo, aut laude iuxta personarum conditionem. Lessi. annotante.

PROBL. XL.

Si infamia est iam obliuione sepulta, & restitutio nondum facta: infamator tenetur, & non tenetur adhuc restitutionem agere.

215 *Statur quæstioni.* Homo (verbi gratia,) cum esset innocens puellam infamavit, falsò coram aliis asserendo se illam deflorasse, quod iam successu temporis consensum manet: meminit tamen senex de damno dato in fama puellæ, & non recto, requiro, an ad restitutionem teneatur.

216 *Tenetur plane.* Quia damnum ingemiscit, ut reficiatur, etiam si maxima sit temporis intercapedo interfula; neque enim tempus, aut hominum obliuio locum gerit restitutionis. Sic Caiet. 2. 2. qu. 62. art. 2. ad 2.

217 *Minimè tenetur.* Quia fama iam cessatur restituta, & malum illarum moraliter loquendo non durat, cum nulla illius extet memoria. Ita D. Antopin. part. 2. tit. 2. cap. 2. §. 3. Graf. lib. 2. decis. cap. 137. num. 5. Navar. sum. cap. 18. num. 47. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 18. num. 100. & alij communiter.

218 *Hoc verius esse iudico.* Quia faciliè infamia præterita reuiuiscet, si rursus in memoriam hominum adducatur. Quare moraliter loquendo ea restitutio magis erit noua infamatio, quam veris respectu mali. Quare solummodò apud Deum de peccato in ea circumstantia est pœnitendum, & pro tunc restitutio non est curanda.

PROBL. XLI.

Qui aliquem infamavit non imponendo ei crimen falsum, sed manifestando verum occultum: tenetur, & non tenetur ad tantam damnorum temporalium restitutionem, ad quam tenetur ille, qui falso alium infamavit.

Suppono, eum qui alterum infamavit, falsum ei impingendo crimen, teneri ei restituere omnia damna temporalia ex ea infamia subsecuta. Quia hæc infamia fuit omnino iniusta, & iniuriola causa efficax talis damni, & ex illa directè omnia illa damna emertere; qui verò alteri causam damni dat, damnum ei dedisse censetur: quare tenetur illud restituere. Videndum tamen est, an damnum ex tali infamia secutum sit in bonis iam acquisitis, an in acquirendis: si secutum fuit in bonis iam acquisitis, restitutio in integrum est facienda. Si illatum fuit in bonis acquirendis: verbi gratia, in officio, beneficio, legato, quæ ex voluntate aliorum pendebant, restitutio non est gerenda in integrum, sed arbitrio prudentis. Vnde qui alium per iniuriam, & falsum crimen per vim, aut dolum, ab affectatione beneficii, officij, legati, aut honoris impediuit, tenetur ad restitutionem prudentis arbitrio, non ad integrum, quia adhuc pendebat id ex alterius voluntate, quare vera mutari poterat, & erat in spe minus autem valet id, quod est in spe, & ex voluntate alterius pendet, quam quod actu possidet. At si loquamur de eo, qui alium infamavit, manifestando illius verum crimen, sed occultum, maior est difficultas ad quantam restitutionem damnorum teneatur. Vnde requiro, num tenetur ad tantam, ad quam tenetur ille, qui falso alium infamavit.

Ad tantam non tenetur. Quia non tantum peccat iste, quantum ille: & ideo non tenetur ad restitutionem in integrum, sed ad aliam arbitrio prudentis agendam. Et quia præcipua causa damnorum non est criminis reuelatio, sed ipsum crimen: reuelatio enim est solum causa sine qua non; & consequenter infamans per reuelationem tantum, non tenetur ad integrum, sed ad arbitriariam restitutionem; quia nisi ille reuelasset, ea damna non fuissent secuta. Sic Sotus lib. 4. de iust. qu. 6. art. 3. ad 4. Salon. 1. 2. qu. 62. art. 2. qui tamen postea sententiam mutauit. Et Fagundez Decalog. lib. 8. cap. 14. num. 7. haud esse omnino improbabilem sententiam Soti proficitur.

Tenetur ad tantam, id est: tenetur ad integrum restitutionem de damno in bonis iam acquisitis, in bonis verò acquirendis ad partem prudentis arbitrio definiendam. Quia obligatio restituendi non oritur ex quantitate peccati, sed ex quantitate illati damni. Vnde licet qui verum crimen, sed occultum reuelando infamat, minus delinquat, quam qui falsum crimen imponit: quia tamen æquè damnisfecit, imò aliquando plus, quam ille, qui falso crimen imponit, æquè ad restitutionem tenetur, imò ad maiorem, si forte maius damnum intulit.

ESCOBAR
Theol. Mor.
Tom. III. IV
E. IV

Seet. II. De Præcepto 8. Problemata. 387

lit. Itā Salon. ibi. Nanarra de restit. lib. 2. cap. 4. dub. 6. num. 109. Nanarra sum. cap. 18. numer. 45. Fagund. citat. num. 8. Sayr. in Clavi. lib. 11. cap. 3. num. 19. & 20. Lessi. libro 2. capite 12. dubio 19. num. 109.

212 Cum his sentio. Nam licet ille, qui falsum crimen imponit, plus delinquit, non tamen plus nocet, ac restitutio cum actus sit iniustitia commutativa. Potius respicit nocumentum, quam nocendi modum. Porro ipsum crimen in se sumptum non potest esse causa damni, nisi accedente eius revelatione; unde quādiu crimen manet occultum, contra iniustitiam reuelatur, dum probari in iudicio non potest: & sic quatenus occultum, non potest esse causa damni, nisi reueletur: idēque qui illud reuelat, tribuit illi veluti vim nocendi, ac inferendi damni. Ergo illud manifestans, moraliter loquendo, causa principalis damni secuti censetur: unde non solum est conditio sine qua non, sed etiam causa moralis per se, & directā omnium damnorum, quæ consequuntur.

PROBL. XLII.

Damnificasti Antonium, (verbi gratia,) in pecunia, & ille te graviter contra iustitiam infamavit: Potes, & non potes pro rata iniuria ei denegare pecunia restitutionem.

223 Potes huiusmodi facere compensationem. Quia probabilis est sententia quæ docet, famam pecunia debere compensari, quando aliter restitui non potest, de quo supra Probl. 38. Sic Sayr. in Clavi. lib. 11. c. 3. n. 25. Couar. reg. peccatum p. 1. n. 6. & l. 1. variat. cap. 2. num. 8. Sotus l. 4. de iust. qu. 6. art. 3. ad 4. Corduba qu. 33. art. 2. Ludon Lop. p. 1. instruct. cap. 116. concl. 1. Aragon. 2. 1. qu. 62. art. 2. Manu. part. 2. sum. cap. 45. concl. 1. & 3. Salon 2. 2. qu. 62. art. 1. controu. 13. conclus. 1. Molina tract. 4. d. 45. Rebel. l. 2. qu. 10. Qui omnes asserunt, non teneri virum nobilem, & a fortiori Regem, aut Principem restituere infamiam plebeio, quem falsò infamavit, dicendo, se fuisse mentitum; sed teneri illam iniuriam ei pecunia compensare; quia iniuria infamiae, & fama ipsa pecunia potest satisfieri. Ergo accipiens ab Antonio famam lesionem quam ille non refecit, poterit ei pecuniam quam abstulit, retinere.

224 Non potes huiusmodi compensationem facere. Quia probabilior est sententia contraria, nempe compensationem famam non posse cum pecunia, aut aliis temporariis boni fieri: excedit enim fama omne pecuniarum pretium, neque est vendibilis, aut pretio æstimabilis. Ergo qui ab Antonio fuit infamia affectus, non potest retinere pecuniam, quam abstulit ab eo, in compensationem famam sibi ab eo non restituta. Itā Malder. de iust. tract. 7. cap. 2. dub. 8. Pefantius de restit. qu. 12. Bannes 2. 2. qu. 63. art. 1. Fagund. Decalog. lib. 8. cap. 14. numer. 12. & alij, quos Probl. 38. memoravi.

225 Hanc sententiam probabiliorē existimo. Nam si fama altioris est ordinis, quam pecunia, nec est pretio commensurabilis, qui accipit iniuriam, non poterit in compensationem pecuniam ab infamatore ablatam retinere. Ipse pecuniam restituat, Antonius autem famam Efecbar & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

ablatam alio modo restituit, vel reus erit omnis satisfactionis.

PROBL. XLIII.

Qui alium infamavit sine crimine falsum ei asserendo, siue verum occultum reuelando, si iuranti ei, se fuisse mentitum fides non adhibeatur, teneatur, & non teneatur testes adhibere.

226 Qui alium infamavit siue in iudicio, siue extrā illud, siue crimen ei falsum asserendo, siue verum, sed occultum, quod in iudicio probari non potest, reuelando, si æqualis sint conditionis, & intelligat, eos, apud quos infamavit illum, non credere suæ retractationi, (quam vel cum iactura propriæ famæ debet agere) quando affirmavit, se fuisse mentitum: teneatur id iuramento confirmare, ut plenè famam per iniuriam adeptam restituat. Quod quidem verè iurare potest, vel quando alium infamavit verum illius crimen manifestando, sed occultum. Quia non fecit conformiter ad legem charitatis: unde potest iurare se fuisse mentitum, & alium tale crimen non commississe. Queritur autem, an teneatur sic iurans adhibere testes, quando nec eius retractationi, nec ei sub iuramento id asserenti credatur?

Teneatur testes adhibere adeo, ut si necessum fuerit expensas ad id facere, adhuc id debeatur. Quia infamator teneatur omnibus modis possibilibus infamato famam restituere, quam ei iniuste abstulit, eumque in statu, quo antea adebat, collocare, hic autem modus possibilis est. Sic Salon 2. 2. qu. 62. a. 2. contr. 13. concl. 1. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 20. mgn. 110. Sotus l. 4. de iust. qu. 6. art. 3. ad 4.

227 Non teneatur. Quia si nec ei iuranti credere velint, iam id ex eorum malitia pronit: & ea sinistra opinio, quam de alio retinent, non censetur tunc provenire ex dicto suo: liquidem efficaciter illud cum iuramento retractavit. Itā Sayr. in Clavi. lib. 11. cap. 2. num. 27. Fagund. Decalog. lib. 8. cap. 15. num. 8. Nanarra sum. cap. 18. n. 44. & 45. Nanarra de restit. lib. 2. cap. 4. dub. 5. numer. 178.

228 Hoc probabilius in se, adiciens, si ipse infamatus sibi persuadat, infamantem eam reuocationem sub iuramento affirmatam non fuisse conscientia ductum, sed ore tenus, & ad aliorum preces, aut credat illum eam statim reuocatum, & postulat testes, coram quibus id affirmet: tunc quidem teneri illos adhibere: & in hoc omnes scio convenire Doctores.

PROBL. XLIV.

Qui se mutuo ad æquicem infamarunt, excusantur, & non excusantur à mutua restitutione.

229 Non excusantur. Quia damnum alteri illatum per reciprocam infamiam non tollitur: sicut tollitur debitum unius per reciprocam debitum alterius. Et quia quando

quandò alter non posset restitutionem ab infamatore suo accipere, sequeretur, quod in compensationem posset licitè eum similiter infamare: quod non est admittendum; est enim hoc quoddam genus vindictæ. Sic Nacar. *sum. cap. 18. num. 46. & 47. Caiet. 2. qu. 62. artic. 2. Nauarra de restit. lib. 2. cap. 4. num. 395.*

231
Excusatur
omnino.

Excusatur omnino. Quia licet quis grauitèr peccet in genere vindictæ eum infamando, qui se sapius iniuste infamauit: tamen ille, qui alium infamauit se prius infamantem, non tenetur ad restitutionem ei gerendam, si ipse famam sibi prius restituere noluit: sed potest vii compensatione, seruata iniuriæ æqualitate, quantum fieri potest. Licet enim per reciprocam infamiam non tollatur damnum infamiz prius datum: compensatur tamen, & tollitur debitum reficiendi illud, sicut qui incendit domum eius, qui antea suam incenderat, non tollit damnum datum, sed compensat. Ità Tolet. *l. 5. cap. 70. Adrian. in 4. q. penult. de restit. 8. circa predicta. Sotus l. 4. de iust. q. 6. a. 3. ad 4. Rebel. de iust. q. 13. Malder. de iust. tr. 7. c. 2. dub. 14. Salop. 2. 2. q. 73. a. 2. controu. 23. Filliuc. tr. 3. 2. num. 248. Lessi. lib. 2. c. 11. dub. 25. num. 133. Angles in 4. de rest. fama dub. 1.*

232
Probabilis
hoc mihi.

Hoc iudicio esse probabilis. Moneo autem seruandam esse æqualitatem, quantum fieri potest. Quia si alter alterum multo grauius infamauit, plura crimina detegendo, tenetur adhuc ad restitutionem vberioris infamiz, sicut in debitis pecuniariis contingit. Vnde patet neminem posse licitè illum vicissim infamare, qui se prius infamauit; est enim hoc genus vindictæ, quam nemo potest licitè priuata auctoritate sumere.

PROBL. XLV.

Si ille, cuius fama detraxi, mortuus sit, & damnatus in tartarum, teneor adhuc, & non teneor ex iniuria eius famam non ledere, læsamque restituere.

233
Non teneor.

Non teneor. Quia damnati iam sunt Dei hostes, nostrique, nec sunt amplius proximique obligatio iustitiæ, quæ solùm est erga proximos, ad illos non extenditur, nisi forte eorum infamia in infamiam redundet aliorum. Sic Molina *10. 5. de iust. d. 28. & d. 44. ac 45. & tom. 4. d. 84. in fine 3. concl. Malder. 2. 2. tract. 7. cap. 1. dub. 8.*

234
Teneor plane.

Teneor omnino. Quia licet damnatus iam ordinatus non sit ad eundem finem supernaturalē, adhuc autem manet noster proximus quoad naturam humanam: Ergo non debeo ei illa negare, quæ vt homini debentur. Igitur adhuc ex iustitia teneor eius famam non ledere, læsamque reparare: Ità Cardin. de Lugo *tom. 1. de iust. d. 14. sect. 4. num. 46.*

235
A Molina
recedo sen-
tentiam proba-
biliorem
scilicet.

Equidem si P. Molinæ sententiam (probabilem satis) eligere velim, potero sine graui scrupulo dicere, Aristotelem fuisse totius philosophiæ ignarum, Tullium omnino imperitum, Lucretiam publicam meretricem, & alia huiusmodi, quæ durissima prorsus videntur. An non dum peccator adest in hac vita, est Dei inimicus? Attamen non ideo possumus eum infamare in aliis materiis, imò læpè nec in il-

la ipsa, in qua occultè peccat. Ergo hoc, quod est esse aliquem Dei inimicum non aufert naturalem, ledendi illius famam, prohibitionem. Quod autem damnati non solùm sint inimici, sed sine spe etiam reconciliationis, non videtur satis ad hanc prohibitionem ledendi famam, cuiusque restitutionis læsæ obligationem auferendam; nam sententia condemnatoria solùm aufert ius ad ea bona, quibus per sententiam reus priuatur, non ad alia. Deus autem non priuauit adhuc damnatos bono fame, quam apud homines iuste possident: cur ergo potero eos impunè mea auctoritate hoc bono priuare, nec restituendi contrariam obligationem? Hæc me abstrahunt à P. Molinæ sententia, & ad Cardinalis eminentissimi mentem applaudendam alliciunt.

PROBL. XLVI.

Cum Petrus de Ioannis vitio loqueretur, alij per errorem de Paulo intellexerunt, & ideo Paulus apud ipsos fama patitur detrimentum: Petrus ex iniustitia tenetur, & non tenetur ex iniustitia ab auditoribus errorem auferre.

Non tenetur ex iniustitia, sed ex charitate. Quia narratio Petri non est causa directa illius infamiz, sed praua auditorum intelligentia. Sic Lessi. *lib. 2. cap. 11. dub. 22. num. 119.*

Ex iniustitia tenetur. Quia si te portante lucernam, scintilla ex ipsa erumperet in vestes, vel in alia pretiosa Ioannis mobilia, te videntem, & aduertentem: non solùm ex charitate, sed etiam ex iustitia deberes, si facile posses, eam extinguere; quamuis enim non tua sola actio, qua cautè lumen portabas, sed ventus, vel aliquid aliud scintillam excusserat: verè tamen ex tua actione aliquo modo ortum habet, & ad debitam diligentiam pertinet circumspicere, ne in ipso transitu aliquid ignis decidens aliis noceat. Sic ergo licet Petrus cautè, & aliquid æquiuocatione Ioannem nominauerit, in iis tamen circumstantiis, supposita auditorum hebetudine, vel audiendi difficultate, ex Petri actione oritur ille error, & ad debitam loquentis spectat curare, ne auditores ex occasione de alio id accipiant; quare non sola charitas, sed & iustitia etiam obligat ad errorem corrigendum, si commodè Petrus possit. Ità P. Molina *tom. 5. de iust. d. 40. num. 3.*

Et quidem adhuc eo, monens, obligationem præfatam illum errorem auditorum corrigendi inculpabiliter à Petro positum, non orti propriè loquendo ex iniusta acceptione: hæc enim non est propriè restitutio, sed est obligatio non ledendi famam alienam per propriam actionem, seu procurandi, ne ex mea actione proximi fama lædatur, quæ obligatio est directa, & immediata. Postea verò, si huc obligationi Petrus non faci facit, & propter eius culpabilem moram Pauli fama læditur, orietur obligatio restituendi damnum illud ex iniusta acceptione, seu læsione fame, quæ ex Petri missione iniusta secuta fuit.

PROBL.

Secl. II. De Præcepto 8. Problemata. 389.

PROBL. XLVII.

Obligatio restituendi pro fama laesa transit. & non transit ad infamantis heredes.

239
Transit ad
heredes.

Transit quidem. Quia quando fama iniuste ablata non restituitur debet pecunia compensari, quare cum fama restituta à defuncto infamator non sit, debitum illud, quia parte erat ad compensandū pecunia, debet ad heredes transire, sicut alia pecuniaria debita. Et quia sicut aliter poterat defunctus, quam pecuniis, debitum illud extinguere, scilicet compensando famam ablatam laudibus infamati, vel honore exhibitio, vel orationibus & suffragiis pro defuncto infamato oblati: sic possunt heredes his omnibus modis debitum illud compensatione pecuniaria extinguere. Sic Adrian. *quodlibet. 1. q. 1. lit. S. Nauar. sum. c. 18. n. 4. 6. Molina de iust. 1. q. 4. d. 45. n. 3.*

240
Ad heredes
non transit.

Minimè transit. Quia hæres solum succedit defuncto in ordine ad iura, & debita fortuarū, non infamia, neq̃ in famæ debitis. Nec defunctus contraxerat ante mortem ea de causa aliquid debitum pecuniariū, nam debita bonorū vnius ordinis non debent solui, aut compensari in bonis alterius ordinis, quando non possunt in suo ordine restitui. Ita Lessi. 1. 2. c. 11. dub. 21. Lugo. *de iust. 1. 2. d. 5. sect. 1. n. 8. & alij apud Lessium.*

241
Hoc vult
mibi.

Hæc planè sententia verior est prima. Adnotatum tamen, si infamia iniuste illata causa fuit, quod infamatus passus sit in bonis fortune dānum vel positium, vel negatiuum, saltē propter lucrum aliquid, quod ea de causa ei essauit: tunc sicut defunctus tenebatur totum illud dānum compensare pecunia, sic teneri eius heredes, qui eiusmodi defuncti onera simul cum hereditatis commodo debent subire.

stium famæ detrimentum patitur: nam communiter detrimentum illud leue est, omnes etenim putant, reum iure suo vsum, & abnegasse crimē, quod non esset legitime probatum: nec ideo iudicant calumnia opes accusatorem, ac testes extitisse. Et quia licet resultaret grauius famæ accusatoris detrimentum, reus non est causa illius positua, sed solum non cooperatur ad eius famā defendendam. Quod si legitime interrogetur, & abneget suum verum crimen, non peccat contra iustitiam in accusatorem, & testes, quorum famæ ea de causa aliquid patitur. Quia reus non tenetur ex iustitia erga accusatorem, adiuuare eum, & bonam facere eius accusationem vel defendere eum ab infamia, quam ea de causa potest incurrere. Nō enim est causa positua eius damni, sed solum negatiua, quatenus cum non adiuuat, cū possit, ad quod ex iustitia non tenetur. Ita Card. de Lugo. *1. 1. de iust. d. 15. sect. 1. n. 13.*

244
Auditoris
iudicium.

Scio primam sententiam communem esse, eamque tenere Adrianum, Richardum, Syluestrum, Sotum, Nauarum, Maiorem, & Gabrielem citatos à Molina; Attamen Cardinalis præfero mentem. Quam aded veram existimo, vt licet crimen reo oppositum, publicum esset, adhuc reū illud in iudicio abnegando non committere contra accusatorem, ac testes iniuriam affirmem. Pone enim, aliquem crimen publicum impropere tibi. Nunquid tu ex iustitia teneris illud posituè confiteri, aut negare, nē ille meritis reputetur? Quis id affirmet. In his ergo casibus si quæ infamia accusatori oritur, à reo non procedit, sed ab accusatione non probata: nec ideo accusatoris fama læditur quia reus negat propriè loquendo; sed quia accusator obiecit id, quod non verificatur, nec comprobatur.

PROBL. XLIX.

Si auditores per simplicem retractionem non credant, teneris, & non teneris iuramentum adhibere.

242
Teneris
plano.

Teneris planè siue legitime siue non legitime sit interrogatus. Quia si legitime interrogetur verum delictum debet manifestare, idque abnegans accusatorem, ac testes infamat. Si non legitime, debet ad vitandam dānum accusatoris ac testium vt aliquibus verbis sobrijs ad conseruandā corū famā: v. gr. dicēdo, *Nō existimetis illū calumniatorem: credo enim eū recta intentione ductum putasse probare se suam posse intentionē.* Quia licet non legitime interrogatus possit se iure defendere etiam cum dāno accusatoris, id enim agit cum inculpata tutelæ moderatione: debet tamen non excedere in sui defensione, sed vitare, quantum fieri possit, accusatoris ac testium infamiam: alioqui delinquet contra iustitiam: sicut qui cum posset ariter euadere, aggressorem interimit, peccat contra iustitiam & ad restitutionem tenetur. Sic Molina *1. 1. d. 43. n. 1. 2. & 3. cum alijs multis.*

243
Non teneris.

Non teneris, siue legitime, siue non legitime interrogetur. Quia si reus non interrogetur legitime, non apparet, cur peccet contra iustitiam crimen abnegando, licet inde accusatoris ac re-

Minimè debes. Quia nec S. Thomas, nec alij antiqui Doctores talis obligationis meminere: At si talis adesset obligatio, impossibile videtur à tot sapientissimis viris haud fuisse annotatum. Sic Philip. Faber, *de re iust. 4. dist. 15. q. 3. d. 5. c. 1. n. 42.*

245
Minimè
debes.

Debes profecto. Quia qui per iniuriam læsit tenetur efficere totum id, quod necessarium est, ad resarciendum dānum illatum, si id non sit adeo difficile, vt longè excedat dānum, quod illatum est proximo. Ac cum iuramentum sit medium facie ad illud finem, non est, cur excusetur ab illo adhibendo infamator, si necessarium sit, ad fidem conciliandam. Ita omnes fere alij Doctores, quos memorat, ac sequitur Card. de Lugo *1. 1. de iust. d. 15. sect. 2. n. 26.*

246
Debes
profecto.

Equidem ex eo, quod illa quæ non sit ab antiquioribus excitata, non sequitur, non teneri detractorem adhibere iusiurandum, si auditores simplici retractioni infamatoris fidem nō exhibuere: multæ enim veritatum resolutiones ab antiquis fuere prætermisse, quas recentiores expressere. Igitur cum iuramenti confirmatio medium sit facile ad suadendam auditoribus retractionem, non video vndenam infamator iuste excusari valeat. Alioquin, si necesse esset ad restituendam

247
Idem
affirmo.

stituendam famam potest gravissimam infamiam iniuste illatam, duos aureos expendere, non obligaretur ad eas expensas homo dives, qui facile id efficere posset, sicut non tenetur, ad adhibendum iusiurandum, quod adeo facile geri valet.

PROBL. L.

Quando auditores nec adhibito iuramento, aut testibus credere nolunt, infamator tenetur, & non tenetur aliud adhuc medium resarciendi famam proximo a se ablata procurare.

248
Ad nihil
aliud detractor
obligatur.

Resolui supra adhibendos esse testes, si auditores iuramento confirmata retractationi fidem non praestiterint. Iam vero quia herim, nisi infamator teneatur alia media procurare, si auditores retractationi iurando ac testibus confirmato non credunt. Porro ad nihil amplius detractor obligatur. Quia iam non ipse, sed auditorum perversitas, & obstinatio perferentis infamiae causa censetur. Sic Lessi. l. 2. c. 1. dub. 10. & alij communiter.

249
Obligatur al
alia adhuc
media procura
re.

Tenetur equidem ad alia adhuc media procuranda. Quia quod auditores post iuramentum expressum, ac testes adhibitos in sua opinione permancant, non tollit obligationem restituendi a detractore, qui huc toti damno consequenti causam dedit. Neque enim tenetur solum ad damna quae necessarii eveniunt, sed etiam ad illa, quae ex nova aliorum malicia, & iniustitia consequuntur. Nam si (ex gr.) furatus es centum Antonio, & postea totidem ei per famulum immittas, qui iniuste ea sibi retinet: tu quidem conficius postea rei, debes Antonio restituere; quia vere adhuc Antonius sua erat pecunia ob iniuriam a te illatam. Ergo quod auditores in casu nostro iniuste opinionem malam retineant, non excusat infamatorem ab onere restituendi, quoad diu proximus ob iniuriam ab eo illatam totum hoc damnum incurrit. Ita Molina ro. 5. d. 41. n. 4. Lugo ro. 1. de iust. d. 15. sect. 2. n. 17. Adrian. in 4. q. de rest. fama in principio.

250
In rigore me
taphysico hoc
curatur puto.

Hoc mihi etiam videtur in rigore metaphysico magis consequenter procedere. Nam regula generalis est ut quoties res per iniuriam ablata perit, ante quam domino restituatur, ita ut peritura similiter non esset apud dominum etiam si non fuisset ablata: toties tenetur ad compensandum damnum, qui eam iniuste abstulit; quia occasione iniustitiae illata res perit. Unde si libros Antonij furatus, eos nauclero tradidisti alio deferendos, ipse vero in odium Antonij proicit in mare, ne Antonio possent restitui teneris proculdubio, eorum valorem Antonio reddere; quia perituri non fuissent nisi tua praecessisset iniuria. Cum ergo in casu nostro auditores novam illam iniuriam incredulitate & obstinatione sua proximo a te infamato non intulissent, ut eius infamiam consequenter, nisi tua iniuria praecessisset, nam tui testimonij praetextu, licet emerit & iniuste suam pravam credulitatem retinent: consequens est, ut tibi etiam damnum illud imputetur, quod ex tua detractioe ortum habuerit. Dixi tamen in rigore metaphysico ita consequenter dicendum; quia moraliter, & in ordine ad praxim vix unquam continget, quod post detractiois retractationem, & iuramentum interpositum ac testes in maiorem confirmationem adductos, au-

ditores adhuc in priori credulitate permancant, nisi aliunde fundamenta alia habeant ad persistendum in sententia.

PROBL. LI.

Petrus Antonium in materia castitatis iniuste infamavit: potest, & non potest ei famam restituere, laudando eum in aliis materiis: quando non adest a ius modus famam laesam resarciendi.

Non sufficit, ut restituatur Antonij fama laesa in castitatis materia, laudare in aliis materiis eum. Quia sicut diximus non debere pecuniam restitui pro infamia, quando fama restitui non potest; quia iniustitia intendit solum aequalitatem aequalitas obtineri non potest nec quoad totum, nec quoad partem debiti oblatione pecuniae: fama enim ipsa eodem modo laesa, & amissa remanet sicut antea. Idem ergo dicendum quando aliquis diffamatus fuit in materia castitatis: nam quantumvis illum laudes in aliis materiis doctrinae iustitiae liberalitatis, &c. fama tamen circa castitatem aequae remanet laesa, & amissa sicut antea. Ergo illa restitutio nihil deest ad sine aequalitatis intentum ad iniustitiam. Card. de Lugo ro. 1. de iust. d. 15. sect. 2. n. 12. docet, propter hoc argumentum dubitare posse de obligatione restituendi per laudes in aliis materiis.

Sufficit quidem, ut fama restituatur Antonio, eum in aliis materiis laudando, quando alius modus non adest famam laesam resarciendi. Quia licet non sit eadem numero fama, quae redditur, est tamen in eodem genere, ita ut omnino fama amissa aequaliter videatur. Neque enim iniustitia intendit aequalitatem, ut velit idem omnino restitui: sed satis est, quod sit ita aequalis id, quod redditur ut moraliter ac in ordine ad usus humanos idem censetur. Nam si gemmam extraordinariam alienam in mare proiecisses, deberes pretium reddere, licet moraliter non posset alia similis gemma tali pretio comparari. Ita Lessi. l. 2. c. 1. dub. 10. n. 110. Lugo citatus.

Idem proflus affirmo. Quia licet pecunia in ordine ad usus humanos non deferat ad idem, nec supplet pro fama amissa, quia fama alterius altioris est ordinis: fama autem in aliis materiis, & eius augmentum potest in ordine ad usus & conusum humanum eodem fere modo deferre ac defectum fama in alia illa materia compensare, eiusdem enim generis seu ordinis est laudatio. Fateor autem mihi displicere, quod amicissimus meus Diana r. 1. s. res. sol. 40. absoluta concludit, scilicet ad nihil aliud teneri diffamatorem, quam ad laudandum eum, quem prius diffamaverat. Hoc enim licet verum sit quando non est alius modus famam laesam resarciendi: non tamen quando aliis modis directe potest resarci fama in eadem materia, cum nemo cogendus sit iniurus ad commutandam famam suam in una materia profana in alia, sicut neque ad accipiendam vestem pro libro, si liber ipse restitui potest.

PROBL

PROBL. LII.

*Infamator tenetur, & non tenetur laesam proximi famam restituere non solum apud eos apud quos cam laesi, sed etiam apud illos, quibus ipsi po-
stea dixerunt.*

254 *Non tenetur.* **N**on tenetur, sed sufficit, apud auditores im-
mediatos satisfacere. Quia cum verba in
infinitum promulgentur aliis aliis referentibus
impossibile est, detractorem apud omnes satis-
facere. Sic Philippus Faber *de res. in 4. dist. 15. q.*
5. d. 3. c. 1. n. 37. citans Alensem.

255 *Tenetur om-
nino.* Tenetur omnino. Quia totum illud damnum,
& infamia sublequens procedit ex iniuria detra-
ctoris præsertim si alij rem licite post modum
manifestant exitimantes illam veram, ac publi-
cam esse. Debet ergo detractor totum damnum,
cuius ipse causa iniusta sit, restituisse. Ita Nauarra
de res. l. 2. c. 4. n. 443. Lessius, l. 2. c. 1. dub. 20. n. 111.
*Turrian. de iust. d. 53. dub. 1. n. 9. & alij communi-
ter.* Huiusmodi tamen adiungunt distinctionem. Nā
si detractor id dixit alicui, vel aliquibus sub se-
creto, vel personis talibus, quæ non videbantur
ulterius rem publicaturæ sufficere, apud ipsos re-
tractare. Secus si nec sub secreto, nec talibus per-
sonis rem manifestauit.

256 *Auditoris in-
dictum.* Profecto sententia hæc stando rationi veris-
sima videtur. In contrarium tamē est, praxis cō-
munis tum confessoriorum, qui ad hoc solum obli-
gāt poenitentes, ut apud eosdem retractē quod
iniuste dixerunt: tū etiā ipsorum poenitentium, qui
suæ antē confessionē, suæ post illam sufficienter
videntur sibi satisfacere si apud dospem retractē-
tur, nec de alia satisfactione curant. Quod etiam
in aliis materiis affolet observari: v. gr. si aliquis
errorem apud alios docuit, satisfacere creditur, si
apud eosdē contrariū doceat, & errorē fateatur, si
in concione quis dixit, non esse præceptum ie-
iunij tali die, satis eisdem auditoribus contrarium
edicere. Et tamen contingit, auditores illos iam
apud alios contrariā doctrinā disseminasse. Hæc
ergo communis praxi supposita fateor, licet attē-
ta obligatione contracta ex iniuria præterita, quod
detractor per se loquēdo, teneatur restituisse famā
apud auditores mediatos & immediatos, de facto
tamē cōmuniter ab hac obligatione liberari ut
in plurimā, partim propter impotentiam moralem,
ut Faber aiebat; partim ac potissimum, quia eo
ipso, quod apud immediatos auditores detegit
falsitatem, vel iniuriā, videtur illis implicite com-
mittere, ut ipsi hæc suā retractionē apud alios
diuulgent, quibus rem illā fortasse dixerant. Dum
autē immediati auditores munus illud, ac cōmis-
sionem nō reiciunt, expresse, implicite videtur
acceptare. Hæc ex sapientissimo meo Cardinali
de Lugo vbi supra.

PROBL. LIV.

*Qui aliter potest suam famam tueri, & tamen vult
eam tueri detegendo detractoris vitia occulta: de-
linquit solum contra charitatem, non contra ius-
titiam, & contra iniuriā proculdubio delinquit.*

257 *Peccas contra
charitatem.* **Q**uæserim, an si possis aliter tuam tueri fa-
mam, & tamen velis eam defendere dete-
gendo detractoris vitia occulta, ut eius de te testi-

monium valeas infirmare, peccas contra iustitiam, non contra ius-
titiam, an solum contra charitatem. Peccas contra cha-
ritatē nō cōtra iustitiā. Quia non teneris ex ius-
titia cōfugere ad omnes alios modos tuēdi pro-
priā famā, neciple detractorius habet, ut eius no-
mini parcas in defensionem tui, cum ipse iniuste
famam tuam oppugnet. Sic stando rationi, Lessius.
lib. 2. cap. 11. dub. 25. num. 133.

258 *Peccas contra
iustitiam.* Contra iustitiam delinquis. Quia cum detra-
ctio illa solum sit licita in defensionem, cessante
defensionis necessitate, non est vnde licita rema-
neat: atque idē erit iniusta; nam proximus ius
habet, ac retinet, ad suam famam, quādiu nō est
necesse illam lædi ad tuam defensionem. Sicut si
absque necessitate occideres, vel vulnerares ag-
gressorem iniustum, cum posses absque graui in-
commodo eius ictus declinare, peccares cōtra ius-
titiam excedendo necessitate tutelę moderamē.
Itā Lugo *tom. 1. de iust. d. 15. sect. 3. num. 49. & alij
communiter.*

259 *Idem dicitur.* Non est ab hac sententia recedendum, quam
& Lessius amplectitur propter communem Do-
ctorū autoritatem, licet stando in ratione pro-
fectus fuerit, esse solummodo contra charitatem.

PROBL. LV.

*Quando in occulto laesus fuit honor alicuius, est, &
non est satisfaciendi obligatio.*

260 *Non est obli-
gatio satisfaci-
endi.* **Q**uandō contumelia vel iniuria contra ho-
norē occulta fuit, atque adeo nullam aliud
dānum in fama, vel aliis bonis post se reliquit, nō
est obligatio restituendi præcisè propter contu-
meliā, vel dehonorationē. Quia restitutio tendit
ad reparandū dānum illatū. Ergo quandō iā dā-
nū iniuste illatū omnino cessauit, nulla erit obli-
gatio restituendi. At in prædicto casu totum illa-
tum dānum transiit, & per consequens omnino
cessauit. Nam totum dānum fuit inhonoratio
contra testificationem externam: externi cultus,
quæ tunc debebatur: postea verō supponimus,
non amplius negativæ testificationem, sed salua-
tatione honorifica, & alijs signis externis exhi-
beri ei cultum debitum iuxta tui status conditio-
nem, ac dignitatē. Ergo iā nunc non patitur vllū
dānum propter præteritam iniuriā, quæ occulta
fuit, & ratione illius a nemine prorsus despicitur.
Sic P. Molina *to. 1. d. 46. n. 5. 6. & 7.*

261 *Est satisfactio
di obligatio.* Etiam si in occulto sit, potest esse iniuria gra-
uis contra honorem, & omnis huiusmodi grauis
dehonoratio parit ex debito iustitiæ restituendi
obligationē. Quia ex contumelia præterita, quā-
diu contumeliosus, nō satisfacit, aliquid dānum,
censetur permanere in eo, qui contumelia fuit
affectus. Nā negari non potest, quōd contumeliā
v. gr. olaphum passus, postea etiā, quandū ei nō
satisficit, dolet nimis de contumelia accepta: quod
quidem non agit, postquam vindicauit iniuriā;
quia iam tunc videtur sibi malum à se expulisse,
quod ante patiebatur: Ergo a tunc non dolebat
solum ob iniuriā merē præteritā, sed ob illam
adhuc moraliter manentem: alioquin post vindi-
ctam adhuc doleat, cū adhuc iniuria præterita
fuerit. Fatendū igitur est, ex contumelia præteri-
ta, quādiu per satisfactionem, vel vindictam nō
aufertur, manere aliquid malum morale præsens,
quod sit obiectum doloris, ac tristitiæ: nam de
morbo, vel dolore capitis merē præterito non
tristamur, postquam omnino transiit, nec ali-
quid prorsus reliquere imō de recepta sanitate
letamur.

letamur. Post contumeliam autem non gaudet homo quasi de recepto honore, & malo transito: sed potius tristatur, ac dolet; qui malum illud non omnino transiit, sed adhuc moraliter persequatur, quoad per debitam satisfactionem non tollitur. Itá Card. de Lugo to. 1. de iust. d. 5. sect. 4. n. 54. 55. & 56. ex communi Doctorum sententia.

263
Hoc longe
probabilius.

Hoc longe probabilius esse iudicam, quod exemplo confirmo. Qui principem in occulto colapho cederet, si postea nulla satisfactione exhibita pergeret communi, ac solito honore, cum eo agere, eo ipso videtur eum contemnere, & negare reuerentiam tantæ dignitati debitam non ostendendo per signa extra ordinaria displicentiam de illata iniuria, & procurando ei satisfacere. Similiter ergo cum proportionem si

æqualem contumelia, vel colapho læssisti, contemneres ipsum, si nulla satisfactione exhibita, aut veniæ petitione, communi solum honore illum excipis, qui contemptus nouus est quotidie, ac continuatur, quoad pro illata iniuria non satisfacis, si potes, exhibendo tantum honorem, quantum offensa dignitati in talibus circumstantiis debetur, ne contemni censeari Debetur ergo ex iustitia restitutio, seu satisfactio etiam pro contumelia occulta; quia damnum non est merè præteritum, sed præsens, & continuata dehonoriatio per continuatam omissionem maioris honoris exhibiti, qualis in talibus circumstantiis tali homini secundum suam dignitatem debetur. Hæc circa Decalogum expressisse sufficiat, si aliquid requisieris. Volumen proximum de iustitia & iure restituet.

AD DOMINAM MEAM

EPILOGVS.

DEBENTUR ō Domina, hæc mancipij tui circa decem Decalogi Præcepta annotationes: egregia namque eorum obseruatrici extitisti. Nec enim, (viri obseruauit Augustinus) beata ex utero, aut uberibus solummodo, sed magis ex Præceptorum Dei obseruatione, Filio attestante, prædicabilis ostentaris, Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Id Gabriel ostendit, cū dicit Ave gratia plena, Dominus tecum, ostentans tam immense gratiæ plenitudinem ex Decalogi obseruatione profluisse. Etenim si verbis Archangeli addas Maria, quod Ecclesia interferit, & Benedicte tu inter mulieres, quod Elisabeth adiecit, decem particulas expones, quæ auctore Richardo Laurentino decem Decalogi Præcepta designantur. Vt scilicet eadem Salutatio Angelica, quæ te gratiâ plenam asserit, innuat simul, vndenā tantam mirabilis gratiæ plenitudo dimanaris.

Laus Deo, Deiparæ, Iosepho, Ignatio, Antonio.

INDEX

ESCOBAR

Theol. Mor.

Tom. III. IV.

E. IV.